

Löddeköpinge och Hög

SVERIGES KYRKOR
SKÅNE

ANITA LIEPE
RALPH EDENHEIM

Löddeköpinge och Högs kyrkor

Löddeköpinge och Högs kyrkor

HARJAGERS HÄRAD, SKÅNE BAND I:3

Av ANITA LIEPE och
RALPH EDENHEIM

VOLYM 148 AV SVERIGES KYRKOR, KONSTHISTORISKT INVENTARIUM

GRUNDAT AV SIGURD CURMAN OCH JOHNNY ROOSVAL

PÅ UPPDRAG AV KUNGL. VITTERHETS HISTORIE OCH ANTIKVITETS AKADEMIEN

UTGIVET AV STEN KARLING, ARMIN TUULSE OCH PER-OLOF WESTLUND

ISBN-91-7192-037-4

Almqvist & Wiksell Stockholm 1972

UTGIVET MED ANSLAG FRÅN
STATENS HUMANISTISKA FORSKNINGSRÅD

GRAFISK FORMGIVNING VIDAR FORSBERG

Beskrivningen av Löddeköpinge och Högs kyrkor avslutades hösten 1971. Arkivexcerperingen har utförts av författarna samt i LLA delvis av Gunnar Bergström. Översättningen till engelska av bildtexter och sammanfattningar har utförts av Albert Read. Bildmaterial, anteckningar och excerpter förvaras i ATA.

Omslagsbilden återger en detalj av Löddeköpinge kyrkas predikstol. Se fig 155, 158.

På omstående sida Harjagers häradsvapen 1524. Efter A Thiset, Skaanske By- og Herredsvaaben i den danske Tid. Historisk tidskrift för Skåneland, I, s 355.

ALMQVIST & WIKSELL INFORMATIONSDUSTRI AB
UPPSALA 1972

Förord

Med föreliggande beskrivning av kyrkorna i Löddeköpinge och Hög, författad av fil kand Anita Liepe, respektive fil kand Ralph Edenheim, fortsättes den publicering av kyrkorna i Harjagers härad som inleddes 1971 i samarbete med den lokala redaktion av Sveriges Kyrkor som vuxit fram i Lund under professor Erik Cinthios ledning. Beskrivningen av Löddeköpinge kyrka tilldelades ursprungligen Anita Liepe som en provuppgift 1961 men manuskriptet färdigställdes först 1968–69, då en publicering blev aktuell i samband med möjligheterna till en utökad inventering i häradet genom de anslag vi beviljats för detta ändamål från Magnus Bergwalls stiftelse. Det är vår förhoppning att inventeringen och publiceringen nu skall kunna fortskrida i jämn takt.

Flera personer och institutioner i Lund är engagerade i arbetet och vi framför till dem alla ett varmt tack. Professor Cinthio har fungerat som handledare och har även granskat manuskripten. För granskning och komplettering av beskrivningarna av kyrksilvret i Högs kyrka svarar chefen för Kulturen, intendent Bengt Bengtsson och för textilierna antikvarie Märta Lindström vid samma institution. Fotograferingen av Högs kyrka har utförts av fotografen och konservatorn vid Lunds universitets historiska museum Bertil Centerwall. Vi tackar även fil lic Rikard Holmberg och fil kand Barbro Sundnér, likaså knutna till detta museum, för deras stora hjälpsamhet och intresse inte minst i samband med fältarbetena. Granskning och komplettering av avsnitten om orglar och kyrkklockor har välvilligt utförts av antikvarie R Axel Unnerbäck, Raå, respektive domkyrkosyssloman Lars M Holmbäck, Visby. För granskningen av silver- och textilbeskrivningarna i avsnittet om Löddeköpinge kyrka svarar intendent Kersti Holmqvist, Nordiska Museet respektive antikvarie Inger Estham, Raå. Släktöversikten har granskats och kompletterats av fil mag Hilda Kauri.

Stort tillmötesgående har visats i samband med undersökningarna av församlingarnas prästerskap och kyrkovaktmästare. Ett speciellt tack riktas därvid till kyrkoherde emeritus Nils Hillstam samt kyrkovaktmästare Lennart Noaksson i Löddeköpinge för deras stöd och intresse.

Stockholm i september 1972

Sten Karling

Armin Tuulse

Per-Olof Westlund

Innehåll

FÖRORD	145
LÖDDEKÖPINGE KYRKA AV	
ANITA LIEPE	
<i>Inledning</i>	149
<i>Kyrkogården</i>	150
<i>Kyrkobyggnaden</i>	154
<i>Interiör</i>	159
<i>Gravkor</i>	161
<i>Byggnadshistoria</i>	162
<i>Inredning och inventarier</i>	168
NOTER	194
SLÄKTÖVERSIKT	197
KÄLLOR OCH LITTERATUR	198
FÖRKORTNINGAR	199
SUMMARY	200
HÖGS KYRKA AV RALPH EDENHEIM	
<i>Inledning</i>	203
<i>Kyrkogården</i>	204
<i>Kyrkobyggnaden</i>	209
<i>Interiör</i>	212
<i>Kalkmålningar</i>	215
<i>Byggnadshistoria</i>	218
<i>Inredning och inventarier</i>	222
NOTER	237
KÄLLOR OCH LITTERATUR	238
FÖRKORTNINGAR	239
SUMMARY	240

Löddeköpinge kyrka

Skåne, Malmöhus län, Harjagers härad, Lunds stift, Rönneberga kontrakt

Inledning

Löddeköpinge socken ligger vid Öresund, ca två mil sydost om Landskrona. Socknen gränsar i nordväst till Barsebäck, i nordost till Västra Karaby, i öster till Hög och i söder till Borgeby. Den sistnämnda sockengränsen går utmed Lödde å, i sitt övre lopp benämnd Kävlingeån. Området består till största delen av låglänt och tämligen jämn slättbygd. Kyrkbyn är belägen i socknens nordöstra del, kring korsningen mellan landsvägarna Kävlinge–Löddeköpinge och Malmö–Landskrona. Vid Öresund, ca fem km sydväst om kyrkbyn ligger fiskeläget Vikhög. Stora partier av området mellan kyrkbyn och Vikhög har under 1960-talets senare del exploaterats för modern villabebyggelse.

Att trakten varit tidigt bebyggd, framgår av talrika fornlämningar från flera förhistoriska perioder. Senare års grävningar har visat att Löddeköpinge troligen varit en betydande handelsplats under vikingatid och tidig medeltid. Bl a har man funnit lämningar av vikingatida grophus såväl på kyrkogårdens sydvästra del som söder om kyrkogårdsområdet. Dessutom har man omedelbart väster om kyrkogården konstaterat sannolikt tidig-medeltida kulturlager, innehållande en mängd keramik.¹ Namnet Löddeköpinge (tidigare Luddekøpinge, Loddekøpingh, Lyddeköpinge, även andra varianter) kan enligt en teori härledas från

egennamnet Lyder eller (runsvenska) Luþr och köping (fornnordiska kaup-angr av kaup och vandr), dvs handelsplats (Falkman, s 157). En annan uppfattning gör gällande att lödde är en avledning av det medeltida ludde, bildat av substantivet ludd, dvs dun, tät och mjuk hårbeklädnad på växter, i detta fall med betydelsen tät gräsväxt, vilket skulle syfta på den rika vegetationen vid och i ån (Palmér, s 35).²

»Luddekøpinge» är tidigast omnämnt år 1334 i ärkebiskop Karls av Lund testamente, vari han till Kjeld Jensen testamenterar en gård, som han köpt i L av Jens Dagsen (D Dan, s 116). I ett brev av den 24 november 1378 meddelas att ärkebiskop Nicolaus av Lund köpt jordegendomar i L (bona nostria omnia in Luddekøpinge) av riddaren Peder Kyning, väpnaren Peder Spaldenær och »munkklostret» i Lund (monasterio monialium Lundis, RepD, s 209). I sitt testamente av år 1379 donerar Nicolaus denna jord till ärkebiskopsbordet i Lund (LDG, s 33).

Löddeköpinge och grannsocknen Borgeby lydde under medeltiden under Borgeby gård, belägen i omedelbar närhet av Borgeby kyrka, ca sexhundra m sydost om Löddeköpinge kyrka, på andra sidan om Lödde å. Gården, vars nuvarande äldsta del, portbyggnaden, möjligen funnits till redan på 1300-talet (se vidare Kjellberg, s 43), tillhörde ärkestolen,

Fig 131. Jesus driver månglarna ur templet. Alabasterrelief på predikstolssuppgångens barriär i Löddeköpinge kyrka (jfr fig 155). Troligen från mitten av 1500-talet. Foto S Hallgren 1969.

Christ purging the Temple. Alabaster relief on the pulpit of Löddeköpinge Church (cf fig 155). Probably from the middle of the 16th century.

vars rättigheter kom att omfatta även jus patronatus till respektive kyrkor (Schalling, s 256–257).

Borgeby församling var under lång tid moderförsamling för Löddeköpinge. Då Borgeby ligger i Torna härad, kom sedermera även Löddeköpinge, trots sin belägenhet i Harjagers härad, att höra till Torna kontrakt.

Vid reformationen indrogs Borgeby gård från ärkestolen. Enligt uppgift förlänades den 1540 till borgmästaren i Malmö. Kung Fredrik II gav den 1563 som förläning till Hans Spegel,³ vilket verifieras i Lunds stifts landebok 1569.⁴ Häri inbegreps jus patronatus till Löddeköpinge kyrka. Spegel sålde 1592 gården till Hans Johansen Lindenov, i vars släkt gården kom att gå i arv (Thulin, s 21–23). 1688 indrogs församlingens kronotionde till kronan av skånska reduktionskommissionen. I 1693 års pastoratsförteckning upptas församlingarna som regala. Det förefaller dock som om Löddeköpinge och Borgeby socknars tionden under 1700-talets början återigen inbetalats till ägaren av Borgeby gård.⁵ 1723 tillförsäkrades dåvarande ägaren till Borgeby, överstelöjtnant Fredrik Trolle jus patronatus (Carlquist, II: 4, s 447). Eftersom kyrkoinspektörerna som regel ej uppgjorde räkenskaper för kyrkor, till vilka adeln ägde patronatsrättigheter, saknas dylika för Löddeköpinge kyrka fr o m år 1723 för resten av 1700-talet och större delen av 1800-talet. Sporadiska räkenskaper lär ha förts, men ingenting därav är bevarat (vis prot 1848).

Efter Fredrik Trolles död övertogs Borgeby gård av dottern Viveka Trolle (patronus 1770–1806), gift med greve Gustaf Bonde, och efter henne av hennes sonson greve Gustaf Trolle-Bonde (patro-

nus 1806–1809), som sålde »dess i Löddeköpinge by ägande och Borreby gods förut underlagde utsocknes frälsehemman och öfrige lägenheter ...»⁶ till sin svåger greve Gustaf Hamilton (patronus 1809–1854). Denne lät uppföra avelsgården Löddeborg ca en km nordost om Vikhög. Patronatsrätten skulle härefter alternera mellan ägarna till denna gård och Borgeby säteri, men kom att följa enbart Löddeborg, som 1854 genom arv tillföll släkten Stenbock. 1860–1870 ägdes gården av greve Albert Stenbock, som 1862 lät uppföra gårdens nuvarande huvudbyggnad. 1870 såldes den till fabrikören C O Borg, Råbyholm, Lund, och övertogs vid dennes död 1896 tillsammans med patronatsrättigheterna till Löddeköpinge kyrka av sonen Axel Borg, som 1904 sålde Löddeborg till det då s k Råby Räddningsinstitut (numera ungdomsvårdsskola), Lund. Fr o m detta år kom dock församlingen själv att i praktiken inneha patronatsrätten (Carlquist, IV, s 447; Thulin, s 23–27), Patronatsrättsinstitutet upphörde år 1931. Löddeborg tillhör sedan 1918 släkten af Petersens.⁷

1937 blev Löddeköpinge pastoratets moderförsamling och Borgeby övertog annexrollen. Samma år uppfördes en prästgård i Löddeköpinge, ca 500 m nordväst om kyrkan, vid landsvägen mot Landskrona. 1939 överflyttades pastoratet från Torna till Rönneberga kontrakt. 1962 sammanfördes Löddeköpinge, Borgeby, Hög, Barsebäck och Hofterup till ett pastorat.

Beträffande släktsambandet mellan en del ovan nämnda personer, samt vissa ytterligare data, se släktöversikten nedan.

Kyrkogården

Löddeköpinge kyrka är belägen i kyrkbyns östra utkant, på en landhöjd vid Lödde å, söder om landsvägen till Kävlinge. Kyrkogården, som har formen av en oregelbunden fyrhörning (fig 132), försågs 1956 med nuvarande inhägnad, en häck av avenbok och lindar, enligt förslag av domkyrkoarkitekten Eiler Græbe, Lund. Vid samma tillfälle

förändrades det nordvästra hörnet till parkeringsplats och huvudingången i norr fick ett nytt grindparti med körgrindar i mitten och gånggrindar vid båda sidor. En mindre ingång finns på den östra sidan, mitt för absiden, samt en vid parkeringsplatsen, öster om bårhuset (se nedan), båda med grindar från 1956. 1963 fick kyrkogården en ingång

även i väster, där huvudingången till 1894 befunnit sig (se nedan). Härvid insattes åter på sin gamla plats de äldre handsmidda järngrindar, som sistnämnda år flyttats till norra sidan och 1956 tills vidare magasinierats.

Till kyrkogården har tidigare lett stigluckor i norr, söder och väster, eventuellt också i öster. 1694 års räkenskaper upptar utgifter för klinka och handtag till »södra kyrkioluckan» samt klinka till »norra kyrkioluckan». 1709 omnämns reparationer av både porten, sannolikt kyrkdörren, och luckorna. I 1719 års räkenskaper upptas »3 st Luckor att Låta af nya göra med behöriga Bommar och Beslag f. 19:—» (lantk). 1925 fanns på östsidan en »lucka med trägrind»,⁸ ovisst från vilken tid.

Enligt två kartor från åren 1786–87⁹ hade kyrkogården vid denna tid formen av en i väst–östlig riktning liggande rektangel med det sydöstra hörnet något utdraget och med kyrkan ungefär i mitten (fig 133). Den var då omgiven av en icke avtäckt kallmur, som vid 1700-talets mitt varit i dåligt skick (vis prot, icke angivet år mellan 1749 och 1762), men som 1822 säges vara »i gott stånd» (vis prot). År 1848 omtalas en utökning med åtta kappland, dock ej i vilket väderstreck. Sannolikt blev kyrkogårdsmuren omlagd vid detta tillfälle. Den nya murens material var »sten och murbruk av kalk och ler», och den avtäcktes inte (vis prot). Rester av denna mur återfinns alltjämt utmed kyrkogårdens östra sida. 1865 var kyrkogården »nyligen utvidgad och äfven fördelad till särskilda grafplatser, men ingen trädplantering finnes deromkring» (vis prot). Närmare bestämning ges ej. 1894 gjordes en utökning i norr med ca 1/4 hektar, dvs området mellan dåvarande norra begränsningen och ovannämnda landsväg till Kävlunge. Huvudingången, som tidigare befunnit sig i väster, blev flyttad till norra sidan (vis prot, st prot). År 1919 utvidgades kyrkogården ytterligare, denna gång i söder, efter förslag av länsträdgårdsmästare C Lenné (st prot).

På kyrkogårdens sydvästra del har vid gravgrävningar påträffats kraftiga skalmurar, men då dessa inte är närmare undersökta, kan ingenting sägas om deras eventuella förhållande till kyrkan. De får dock på grund av sin storlek antagas ha utgjort grundmurar för någon form av byggnad.

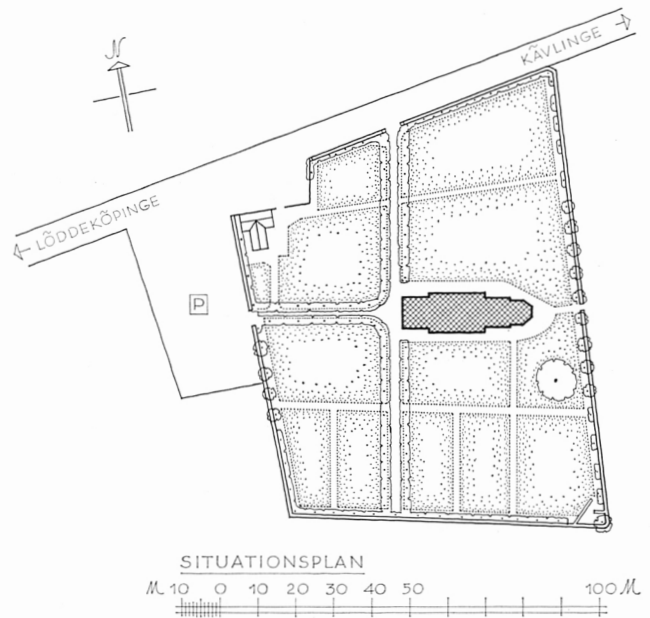
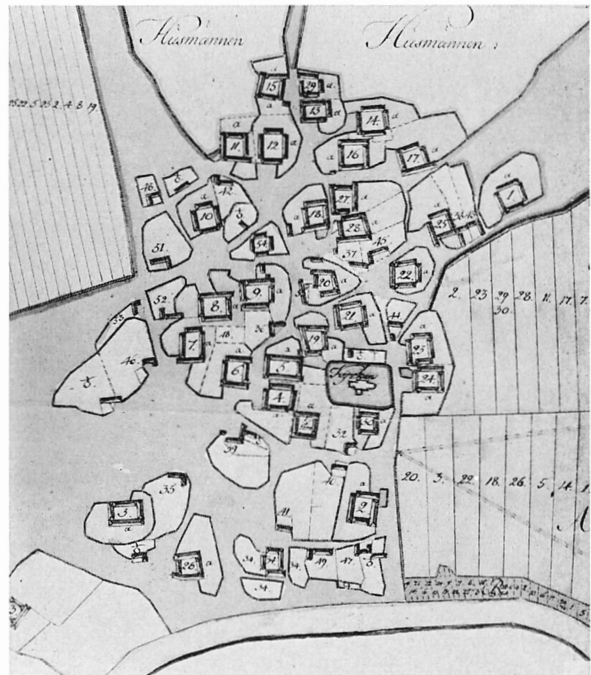

Fig 132. Situationsplan, 1 : 2 000. Uppm J Söderberg 1970.
General plan, 1 : 2 000.

Fig 133. Löddeköpinge kyrka och omgivande bebyggelse 1786. Detalj av storskifteskarta av C J Biörkegren. LMS.

Löddeköpinge Church and village in 1786.

Klockstapel

I räkenskaperna för åren 1698 och 1709 (lantk) upptas utgifter för reparationer av i det första fallet »klockehuset» och i det andra klockstapel. Därtill omtalar 1705 års vis prot att kyrktornet vid denna tidpunkt var i dåligt skick, vilket kan tolkas som en antydning om att denna byggnadsdel inte lämpade sig för klockornas placering. Inv 1756 uppräknar bla hänglås till »trä tornet». Något senare omnämmande har inte kunnat återfinnas. Ej heller förekommer någon klockstapel på en karta över Löddeköpinge från år 1784 (fig 134), där kyrkan och andra mera betydelsefulla byggnader är avbildade.¹⁰ En muntlig tradition vill utpeka klockstapelns plats ett stycke väster om kyrkan. En detalj i kyrkobyggnaden, närmare bestämt en cirkelrund öppning i en av det östra långhusvalvets kappor (fig 147), kan tyda på att stapeln i stället varit en sk takryttare och haft sin plats på själva kyrkobyggnaden (se nedan, Valv). Möjligen har denna förmodade takryttare rivits någon gång mellan 1756 och 1784 (jfr ovan), men det kan också tänkas att detta skett i samband med kyrktornets ombyggnad 1797 (se nedan). Traditionen gör gällande att virke från stapeln eller takryttaren ingår i den nuvarande klockstolen, vilket ingalunda är

osannolikt eftersom materialet i den sistnämnda konstruktionen utan tvivel är sekundäranvänt. I dess bjälkar finns hål för träpluggar, av vilka somliga ännu sitter kvar, samt förtagningar som nu är utan funktion.

Solur

Ett solur på kyrkogården omtalas även. Det reparerades 1694, då en »timastens stolpe» till »soleskivan på Löddeköpinge kyrkogård» inköptes för 18 öre, samt 1698, då »Soleskivan var alldeles nederfallen och sielfwa stocken dugde intet ty är den blifwen lagat och insatt och ny ekestolpe och ramar omkring soleskivan efter quitt. 16: —» (lantk).

Bårhus

År 1952 uppfördes på kyrkogårdens nordvästra del, efter ritningar av domkyrkoarkitekten Eiler Græbe, ett med en redskapsbod sammanbyggt bårhus (fig 132). Byggnaden, som består av två mot varandra vinkelräta längor, är vitputsad, och har tegeltäckt sadeltak. Byggnadsmaterialet är tegel. Tidigare hade en del av ett skolhus, beläget inom det område, som 1894 införlivades med kyrkogården, tjänstgjort som provisoriskt bårhus. Huset revs i samband med bårhusets tillkomst.

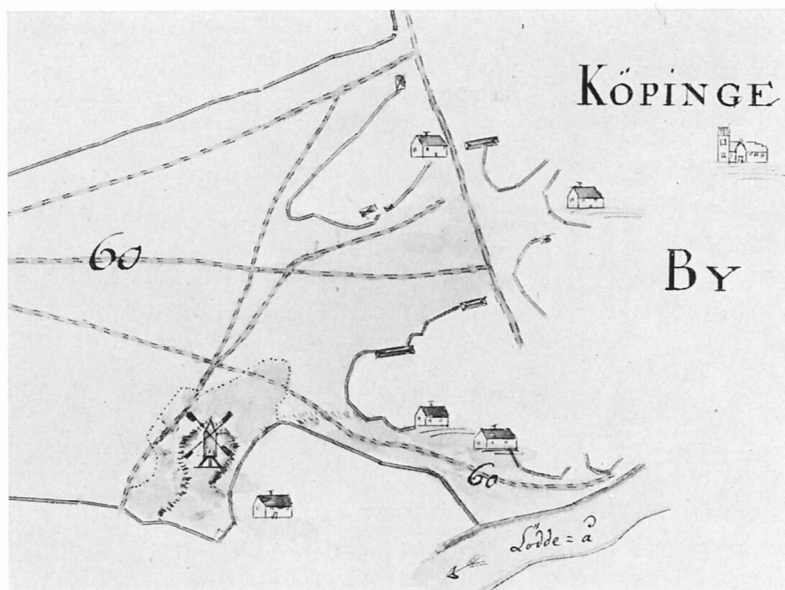

Fig 134. Detalj av karta över Löddeköpinge by av H C Klerck 1784. LMS.

Detail of map of Löddeköpinge village 1784.

Fig 135. Kyrkan
från sydöst. Foto
S Hallgren 1969.

The church from SE.

Gravvårdar

Kyrkogårdens äldsta gravvårdar är följande, samtliga på ursprunglig plats: 1. Stående gravvård av s k bremersandsten, utförd i senempir. Brutet överstycke, krönt av ett kors av vit marmor. Dekor bestående av akantus och blommotiv i plattrelief. Inskription på infälld marmortavla av rundbågsform: »Minne efter / Hemmans Åboen / Hans / Andersson / Å N° 15. / F. i Löddeköpinge d. 6/9 1816. D. i Saxtorp d. 7/11 1843. / Ps. 470.» Höjd 164 cm. Kyrkogårdens västra del. — 2. Stående gravvård av s k komstakalksten, utförd i senempir och med dekor i plattrelief. Inskriptioner i kursivstil. På ena sidan: »Åt minnet / af åboen / Knut Hansson / född i Löddeköpinge / d. 13 Jan. 1790 / död derstädes d. 18 Jan. 1848 / Och dess hustru / Anna Magnusdotter / född i Löddeköpinge / d. 16 juni 1799». På andra sidan: »Christus / är mitt lif / och döden / är min vinning / Psalt. 21 / Ps. 452». Höjd 114 cm. Söder om koret. — 3. Gravvård av bremersandsten, stående i stenram, s k sticksten. Utförd i senempir. Halvrunt överstycke, krönt av en svampliknande dekoration i friskulptur, kolonetter på sidorna. Dekor i plattrelief. Inskription på ena sidan: »Minne / af / Hemmans Åboen / Sven Pehrsson / född i Löddeköpinge d. 24/10

1793 / död derstädes d. 22/12 1838 / Och dess kära Maka / Else Pehrsson / född i Löddeköpinge d. 24/4 1798 / död derstädes d. 30/5 1878». På andra sidan: »Men de förelagda år / äro komna och jag går / den vägen bort den jag / alldrig igen kommer / Min ande är svag och / mina dagar äro afkortade / och Grafven är för handen / Joh. 16.22–27». Höjd (utan krönande dekoration) 145 cm. Norr om koret. — 4. Gravvård utförd av ett delvis bearbetat granitblock. Dekor bestående av en murgrönsslinga i relief samt ett krönande vitt marmorkors. Inskription på en infälld marmortavla: »Magnus Stenbock / född 17 Febr: 1862 / död 17 aug 1865 / Sv: Ps: 345 v 1, 5». Höjd 91 cm. Kyrkogårdens sydvästra del.

Sannolikt gick flera gamla gravvårdar förlorade i början av 1870-talet, då vid ett tillfälle »en del äldre gravstenar utan ägare» såldes genom dåvarande patronus' försorg (vis prot).

Ett antal kistor från 1600-, 1700- och 1800-talen befinner sig i ett murat gravkor under kyrkans kor. Det torde ha inrättats i början av 1600-talet av kyrkans patronus under åren 1596–1618, Otte Lindenov,¹¹ för honom och hans släkt (se nedan Gravminnen samt släktöversikt).

Kyrkobyggnaden

Löddeköpinge kyrka (fig 135–137) består av ett rektangulärt långhus, ett kor med femkantig absid samt ett kraftigt, fyrkantigt västtorn med korsprydd lanternin. Långhuset och själva koret är ursprungliga och uppförda under romansk tid. Även tornets nedre parti är medeltida, men då det inte ligger i förband med långhuset, får det antas vara byggt senare. Tornets övre del ombyggdes år 1797, eventuellt är lanterninen av senare datum (se nedan). Den nuvarande absiden uppfördes vid kyrkans ombyggnad år 1868 (se nedan). Ett vapenhus har varit tillbyggt i söder, men revs någon gång mellan 1815 och 1822.

Murverk

Hela kyrkobyggnaden, som är putsad och vitkalkad, renknackades och putsades om våren 1968, varvid såväl murverk som nedan omtalade, igensatta dörr- och fönsteröppningar kom i dagen.¹² Långhus och kor är uppförda av vald och delvis bearbetad marksten med utfyllnad av mindre sten och flis och har kantkedjor av sandstenskvadrar utan markerad kanthuggning. Inslaget av flinta är påfallande, något som fö är utmärkande för kyrkobyggnaderna i dessa flintrika trakter. Allt medeltida murverk är omfogat. Vid lagningar har en stor mängd tegel använts, även taktegel. På norra långhusmuren framkom vid renknackningen en rest av romansk originalputs. Långhusets norra och södra murar är överst avjämnade med två tegelskift. Den östra långhusgavelns röste utgörs av en tegelmur, sannolikt nygjord år 1868 (se nedan, Byggnadshistoria). Under långhusets murkrön sitter i vardera sydvästra och nordvästra hörnen ett ankarjärn av korslagda järntenar.

Tornmurarna består till ca tre meter över markytan av helt otuktad marksten med vald godsida. I likhet med långhus och kor har denna nedre del hörnkedjor av sandstenskvadrar. Ovanför det medeltida murverket vidtager med ett avjämnande rullskift 1797 års tegelmurar. Tornet har ankar slutar på alla fyra sidorna, bestående av dels två korslagda järntenar, dels, på södra sidan, av siffror, som bildar årtalet 1797. Över årtalet står bokstä-

verna WT (=Wiveka Trolle, se nedan), vilka dock ej fungerar som ankarjärn.

Den nuvarande absiden är uppförd av tegel. Från dess vind kan man på korets yttre östvägg se konturerna av ett sadeltak, som torde ha tillhört en äldre absid. Spåren, bitar av taktegel och bruk, visar att taket endast med utanpåliggande murbruk varit fogat till korväggen, som ovanför, men inte under takkonturen är putsad. Vissa byggnadsdetaljer tyder dock på att denna absid varit samtida med koret. Bl a förefaller den lilla rektangulära öppning, som förbinder korvinden med den nuvarande absidens vind och som är belägen under den nyss nämnda takkonturen, att vara ursprunglig (se vidare Byggnadshistoria). Den medeltida absiden revs någon gång mellan 1817 och 1822 och ersattes med en ny tillbyggnad i öster, troligen en sakristia,¹³ som i sin tur fick lämna plats för den nuvarande absiden år 1868 (se Byggnadshistoria).

Murtjockleken är i absiden 60 cm, i koret 110 cm, i långhuset 125 cm och i tornet 180 cm.

Som ovan nämnts är kyrkans alla murar utvändigt putsade och vitkalkade. Slätputs förekommer i dörr- och fönsteromfattningar. Långhus och absid har under takfoten en profilerad taklist med tre avtrappningar, tornet en liknande list med fem. Kor och långhus har skråkantsockel, medan tornet saknar egentlig sockel. Även absiden är försedd med skråkantsockel, som dock är högre än korets och långhusets. Runt hela byggnaden löper en sockelmarkering av svart asfaltjärä.

Takkonstruktion

Den jämförelsevis låga tornhuven och lanterninen av trä är täckta med rödmålad plåt. Det krönande kopparklädda korset är målat med aluminiumfärg.

Långhus, kor och absid har sadeltak med tak-täckning från år 1947 av svartoxiderad kopparplåt. Tidigare var långhus och kor i likhet med tornet plåttäckta, och absidens yttertak bestod av skifferplattor.

De nuvarande takstolarna över långhus och kor härrör från år 1848. Absidens takstol torde vara samtida med denna byggnadsdel. Tornets och lan-

Fig 136. Kyrkan från söder. Foto S Hallgren 1969.
The church from S.

Fig 137. Kyrkan från nordöst. Foto S Hallgren 1969.
The church from NE.

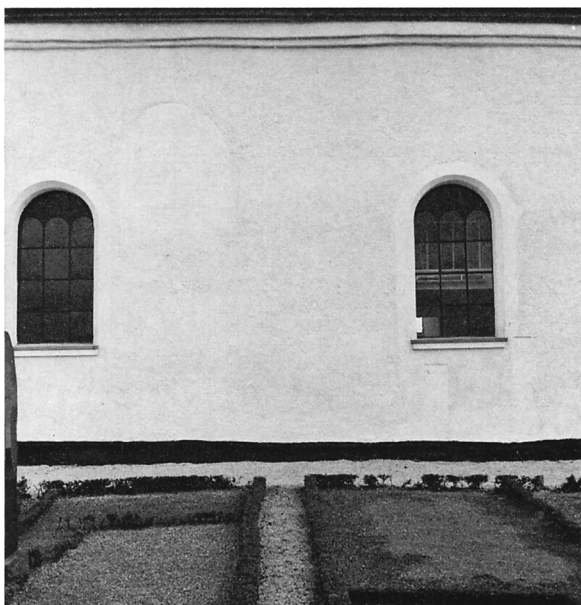

Fig 138. Detalj av norra långhusmuren med igensatt ursprunglig portal och igensatt romansk fönsteröppning. Foto S Hallgren 1969.

Detail of the N wall of the nave with blocked up original portal and blocked up Romanesque window.

terninens takstolar härstammar möjligen från 1848 (jfr nedan).

Torn

I tornets norra del finns en stentrappa som leder till våningen ovan det kryssvalv, troligen slaget 1797, vilket täcker bottenvåningen (se nedan, Valv). Ett flackt, stigande tunnvalv utgör tak i trappuppgången, vars nedre del, belägen i tornets ursprungliga parti, är murad av tegel av medeltida storlek i munkförband och med gotiska fogar, dvs plana och något dragna över stenen.¹⁴ Den nuvarande utvändiga ingången till trappan är inte ursprunglig. En stickbågig omfattning till en med stora tegel och föga välgjorda fogar igensatt öppning till tornets bottenvåning återfinns i söder, mitt för den nuvarande ingången.

Bottenvåningen var tidigare förbunden med långhuset genom en bågöppning, men avskildes år 1949 med en vägg under bågen och tjänstgör nu som vapenhus.

Över bottenvåningens kryssvalv ligger ett bjälklag, vilket får förutsättas vara inlagt i samband

med ombyggnaden i slutet av 1700-talet eftersom motsvarande ankarjärn på tornets södra sida bildar årtalet 1797 (se ovan). På obetydligt lägre nivå än bjälklaget finns mitt i tornets västmur en liten, rektangulär öppning med invändigt skränande smyg (fig 140). Den är igensatt i ytterlivet med tegel. I den övre våningen har det år 1949 anskaffade mekaniska ringverket med trampaordning till klockorna anbringats.

Ännu ett bjälklag, sannolikt också från 1797, avskiljer denna våning från klockvåningen, som i norr, väster och söder har en stickbågig ljudglugg, samt i öster två, något mindre gluggar. Samtliga har delade, svartmålade träluckor. Ett stycke under murkrönet är tornet på alla sidor genombrutet av en rad fyrkantiga hål med något lägre placering i norr och söder än i öster och väster. Dessa är nu igensatta med tegel. De har sannolikt utgjort fästen för ställningsbjälkar då den krönande trälanterninen uppfördes.¹⁵ Lanterninens spetsbågiga luckor har samma plåtbeklädnad som lanterninen i övrigt.

Ingångar

Huvudingången är belägen på tornets västra sida. Den är rundbågig och har under putsen omfattning av tegel i senmedeltida format, troligen sekundär-använt. Troligen tillkom den i samband med tornets ombyggnad 1797 och har möjligen vidgats vid ett senare tillfälle (jfr nedan). Den stängs av dubbla, delade dörrar med vindfång emellan. Ytterporten, insatt år 1940, är utförd av utvändigt kopparbeslagen furu. Vardera porthalvan har en dragring.

En smalare rundbågig ingång till absiden befinner sig rakt i öster. Även dess enkla kopparbeslagna port är från 1940.

Ingången till torntrappan, på tornets norra sida, är stickbågig och knappt manshög. Den är, som tidigare nämnts, sekundär, och stängs av en enkel brunmålade träddörr.

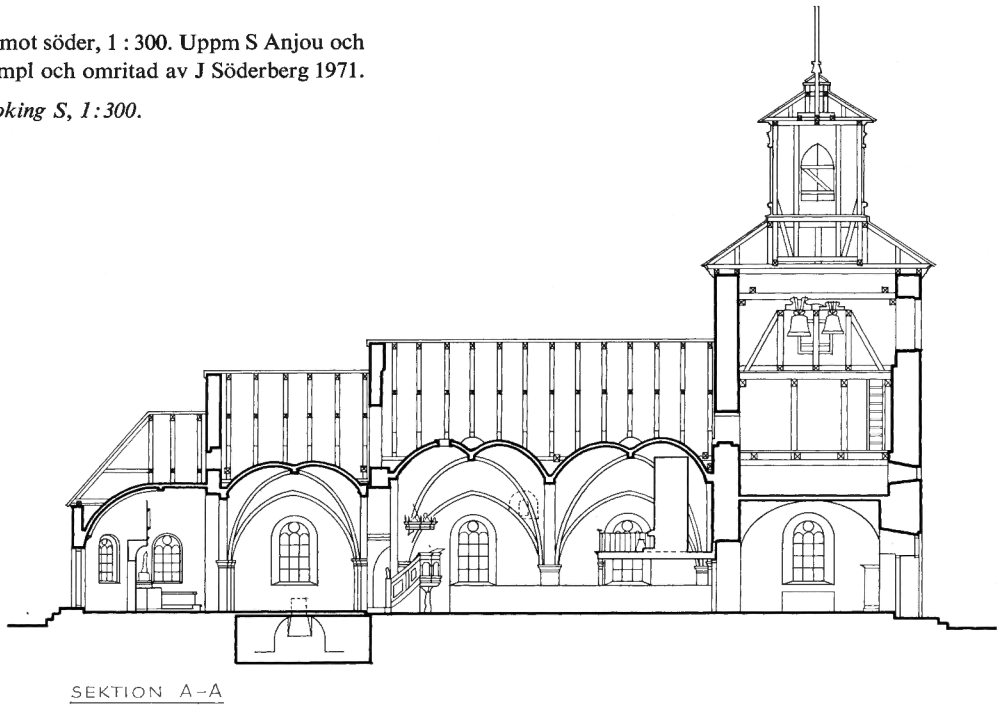
Under långhusets nordvästra fönster återfinns nedre delen av en igensatt portal (fig 138), vilken sedan 1968 är markerad i ytterputs (se nedan, Byggnadshistoria).

Fönster

Utformningen av nuvarande fönsteröppningar torde härröra från 1868. Samtliga är rundbågiga och har

Fig 139. Längdsektion mot söder, 1 : 300. Uppm S Anjou och N Grafström 1919, kompl och omritad av J Söderberg 1971.

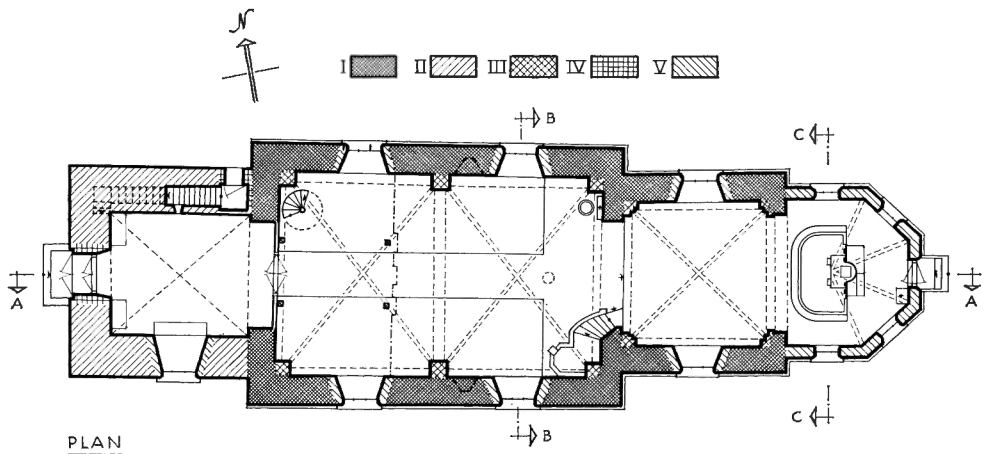
Longitudinal section looking S, 1 : 300.

SEKTION A-A

Fig 140. Plan, 1 : 300. Uppm S Anjou och N Grafström 1919, kompl och omritad av J Söderberg 1971.

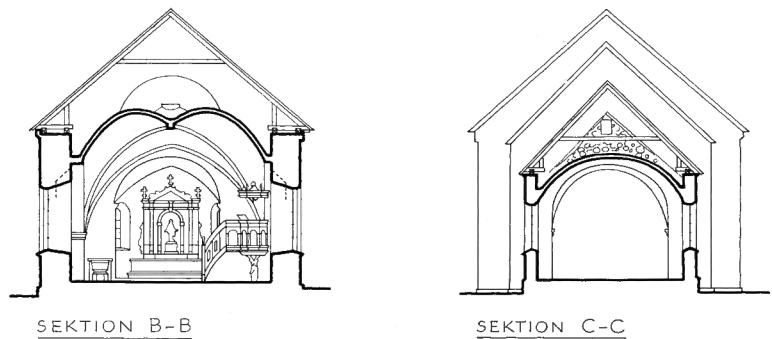
Plan, 1 : 300.

PLAN

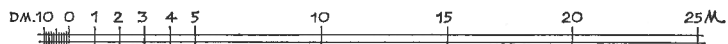
Fig 141. Tvärsektioner mot öster och väster, 1 : 300. Uppm S Anjou och N Grafström 1919, kompl och omritade av J Söderberg 1971.

Cross sections looking E and W, 1 : 300.

SEKTION B-B

SEKTION C-C

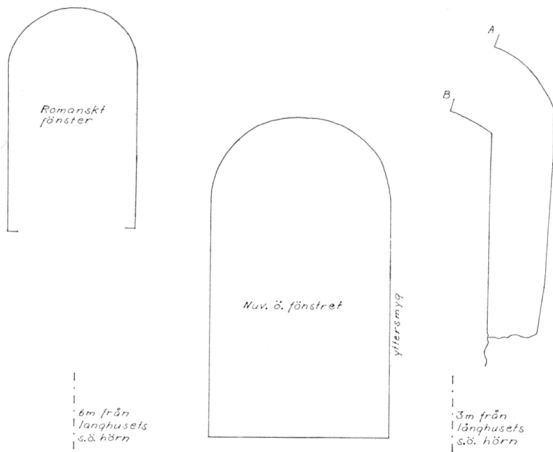

Fig 142. Fönsteröppningar i långhusets sydmur. Uppm A Liepe 1968.

Windows in S wall of nave.

Fig 143. Ursprunglig romansk fönsteröppning i långhusmuren, synlig ovanför valven. Foto S Hallgren 1969.

Original Romanesque window in wall of nave, visible above the vaults.

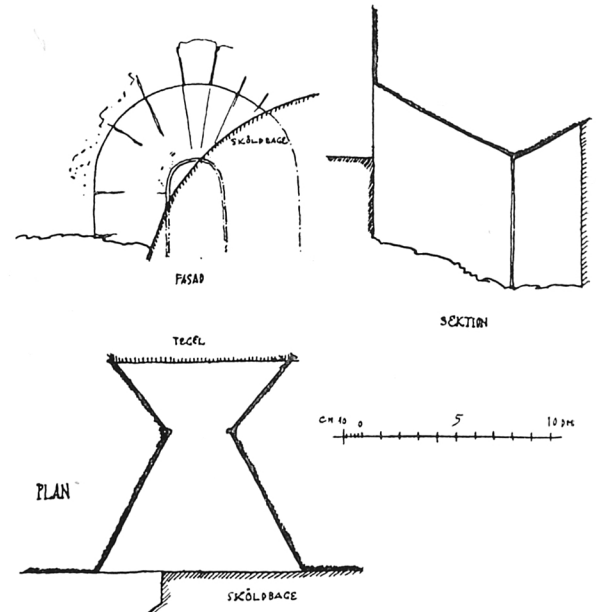

utvändigt grunda, brutna smygar samt sedan 1968 solbänkar av röd kalksten. Absidfönstren, mindre än de övriga, har även invändigt smygar av samma utformning. Övriga invändiga smygar är djupa och skrånande. Fönstren har rutformat spröjsverk av bly; överst tre fält med färgat glas.

Vid renknackningen 1968 framkom vid korets och södra långhusmurens samtliga fönsteröppningar igensättningar och spår av äldre, stickbågiga omfattningar. Vidare avslöjades mellan långhusets sydöstra hörn och ovannämnda äldre sydöstra fönster rester av ytterligare en fönsteröppning, delvis belägen bakom östra långhusvalvet, varför den måste ha brutits upp före valvslagningen (fig 142). I vardera av norra och södra långhusmurarna återfinns ett ursprungligt, romanskt fönster, synligt ovan valven och efter 1968 års omputsning markerat även i exteriören (fig 138, 142–144; se nedan, Byggnadshistoria).

Fig 144. Ursprunglig romansk fönsteröppning i norra långhusmuren. Uppm G Gustafsson 1925.

Original Romanesque window in N wall of nave.

Interiör

Långhuset och koret täcks av medeltida kryssvalv. Interiören (fig 145–146) präglas i övrigt huvudsakligen av de förändringar, som gjordes vid ombyggnaden 1868 samt under 1930- och 40-talen. Absiden har en takkonstruktion av trä, utformad som en kombination av tunn- och hjälmvalv. De fyra hörnens fortsättningar i taket markeras av rätvinkliga ribbor som möts i en spets och som utgår från konsoler, fästade direkt i väggen. Kyrkorummet är invändigt vitputsat, väggarnas nedre delar har dock en något gråtonad färg. Bänkinredningen, av brunmålad furu och polerad ek, tillkom 1949. Den huvudsakligen vitmålade orgelläktaren är placerad i långhusets västra del och har uppförts senast under 1800-talets första fjärdedel (se nedan).

Golvet omlades delvis i samband med kyrkans restaurering 1947–50. I långhus, kor och absid (utom längst i öster, där golvet består av trä) samt i vindfånget mellan huvudingångens båda dörrpartier utgörs golvbeläggningen av kvadratiska, gula eller rödskiftande skvikiaplattor med avskurna hörn. Mellan dem små, kvadratiska, svartglaserade plattor. I långhusets bänkkvarter brädgolv, inlagt omkring 1880. Sannolikt döljer det golvpartier med beläggning av ordinärt tegel. År 1876 önskade församlingen »att Patronus måtte i kyrkan derstädes låta inlägga brädgolv i stolarna i stället för det nuvarande af tegelsten» (vis prot).

Utefter korets norra och södra väggar, där bänkar tidigare varit placerade, finns på vardera sidan ett golvparti av vanliga tegelstenar (se nedan, Byggnadshistoria). Mellan långhus och kor-absid är en nivåskillnad på ca 12 cm.

I långhusets nordvästra hörn är en plan rektangulär stenhäll inmurad i golvet. Den har ingen synlig inskription. 1830 (inv) omnämns den som en liksten med bortnött inskription. Dopfunten är sedan slutet av 1940-talet placerad på stenhällen. På samma plats stod tidigare en plåtkamin.

Den draperifigur, som bär upp predikstolen, står på en golvnivå, ca 25 cm lägre än den omgivande. Ett rektangulärt stycke äldre golv, som förefaller ha beläggning av tuktad marksten, har lämnats

orört omkring figuren. Huruvida denna golvnivå är ursprunglig, kan ej med bestämdhet sägas.

Vapenhusets golv är belagt med kvadratiska, röda tegelplattor.

Altare

Altaranordningen, dvs altare, altaruppsats och altarring, samtliga av trä, är placerade i absiden. Altarets tillkomsttid är obekant, uppsatsen och ringen härrör båda från 1868.

Bågar

Triumf- och tribunbågarna är brett spetsbågiga. Den förra har vederlag av platt och hålkälad skråfas, den senare är helt slät. Beträffande tornbågen se ovan, Torn.

Valv

Som ovan nämnts är det enskeppiga långhuset täckt av två enstens tegelkryssvalv med rätvinkliga diagonalribbor. Stöden utgörs av grova, fyrkantiga, slätputsade pilastrar med profilerade anfangslistor. Sköld- och gördelbågar är av helstens bredd och brett spetsbågiga.

Valvkuporna är påfallande höga och murade av dubbla lager liggande, relativt stora tegel (ca 8 cm × 12 cm × 26 cm). Fogarna är tämligen grova. Dessa valv är sannolikt slagna under 1400-talet (se nedan, Byggnadshistoria). I östra långhusvalvets östligaste valvkappa finns nära hjässan en cirkelrund öppning mot vinden (fig 147), ca 0,5 m i diameter. Öppningens ursprungliga funktion är oviss. Om kyrkobyggnaden som ovan antytts möjligen ha haft ett klocktorn eller en takryttare på långhustaket, är det tänkbart att öppningen varit avsedd för klocklinorna. Då den torde vara samtida med valvet, skulle detta kunna innebära att takryttaren uppförts senast under 1400-talet.

Koret täcks av ett i det närmaste kvadratisk kryssvalv med rätvinkliga diagonalribbor. Stöden utgörs av tresprångiga pilastrar med anfangslistor av samma utformning som långhuspilastrarnas. Kuporna är betydligt lägre än långhusets och har på ovasidan ett extra skift av på bredsida liggande

Fig 145. Interiör mot öster.
Foto S Hallgren 1969.
Interior looking E.

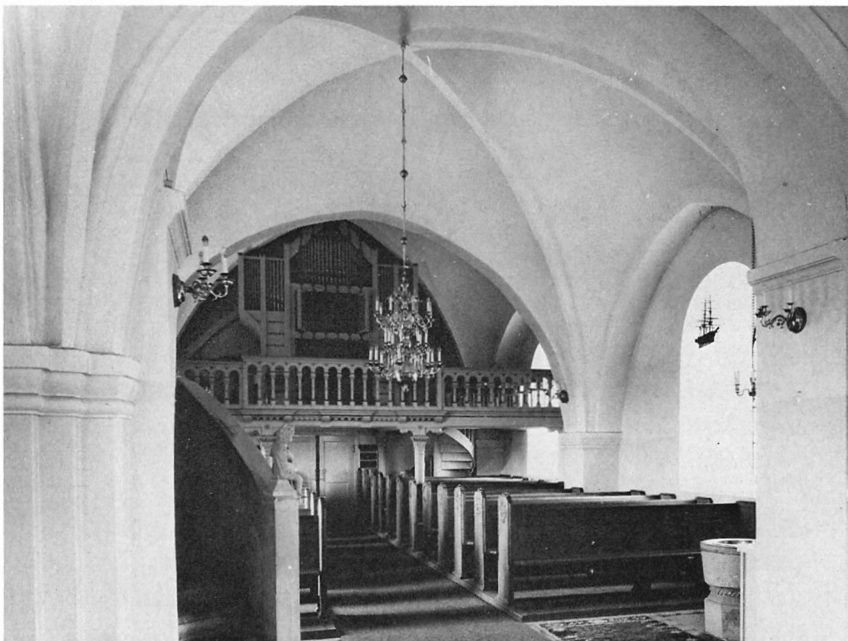

Fig 146. Interiör mot väster.
Foto S Hallgren 1969.
Interior looking W.

tegel med ungefär samma mått som de i långhusvalven. Det undre tegelskiftet är helt dolt. Korvalvet torde vara något äldre än långhusvalven, troligen från 1300-talet (se nedan, Byggnadshistoria).

Tornets bottenvåning är täckt av ett flackt, ribblöst kryssvalv utan synliga stöd. Det är slaget av dubbla lager liggande tegel. Vardera hjässlinjen markeras på ovansidan av en rad tegelstenar, lagda på kant. Detta valv är antagligen samtida med tornets ombyggnad 1797, men då teglen är av samma format som i de övriga valven, kan materialet tänkas vara sekundärt använt.

Kalkmålningar

Enligt utsago döljer putsen i koret någon form av dekorationer, som delvis kommit i dagen, då putsen fallit av. Man har kunnat se fyra röda punkter på sköldbågen ovanför vardera fönstret och ett gråsvart mönster, möjligen ett sicksackmönster, på tribusbågens undersida. Den enda uppgift om målningar i kyrkan, som kunnat återfinnas, är en anteckning från år 1842 i Mandelgrenska samlingarna, där det uppges, att målningarna i Löddeköpinge »äro endast sådana, som af nu lefvande patron bekostads».

Gravkor

Under korgolvet befinner sig en murad gravkammare (se fig 139), det s k Lindenovska gravkoret, sannolikt inrättad i början av 1600-talet av kyrkans patronus under åren 1596–1618 Otte Lindenov¹⁶ för honom själv och hans släkt. Den var tidigare tillgänglig genom en med »2:ne halfdörrar eller lämmar i lika höjd med golfvet» (vis prot 1822) försedd öppning, belägen i långhusgolvet omedelbart väster om korpartiet och ledande till en trappa med mynning i gravkammarens västvägg. Golvöppningen igensattes under 1940-talet och sedan dess är möjligheten till insyn begränsad till två gallerförsedda öppningar på korets norra respek-

Fig 147. Öppning i östligaste långhusvalvets östligaste valvkappa. Foto S Hallgren 1969.

Opening in the easternmost cell of the easternmost vault of nave.

tive södra yttermurar. Öppningarna doldes tidigare av fastskruvade träluckor vilka 1971 ersattes med luckor av koppar. Av denna anledning är det numera omöjligt att få en korrekt uppfattning om gravkorets utseende och innehåll. Uppgifter från år 1925 omtalar emellertid, att det täcks av två, varandra skärande tunnvalv, vilka i likhet med väggarna är vitputsade, samt att det har jordgolv.¹⁷ Öppningen i västväggen är tillsluten av en grovtimrad ekdörr på järnhakar, sannolikt samtidigt med gravkoret.

För de kistor, som befinner sig i gravkammaren, lämnas en redogörelse nedan (se Gravminnen).

Byggnadshistoria

De bevarade skriftliga källorna ger oss mycket få uppgifter om kyrkobyggnadens förändringar under tidernas lopp. Enligt en uppgift från år 1788 förstördes alla kyrkoböcker, äldre än födelse- och dopbok 1724–71, vid en brand i klockarebostaden.¹⁸ När detta inträffade, anges dock inte. Till Skånska Kyrkokontoret lämnades årsredogörelser från början av 1690-talet,¹⁹ men från år 1723, då kyrkan blev patronatskyrka, och fram till mitten av 1800-talet uppgjordes, som nämnts i inledningen endast mycket sporadiska räkenskaper, varav ingenting bevarats. Kyrkans byggnadshistoria kan härigenom endast fastställas i sina huvuddrag.

Medeltiden

I. Den nuvarande kyrkans äldsta, ursprungliga delar är långhuset och koret, vilka bör ha uppförts under romansk tid. Dessa byggnadsdelars grundplan är alltså oförändrad (fig 140, 177 I). Långhusets norra och södra murar var försedda med vardera en högt sittande, rundbågig fönsteröppning av sedvanlig romansk typ, nu synlig ovan valven och vid renknackningen 1968 även i ytterlivet (fig 138, 142–144). Ljusöppningarna är smala, ca 35 cm, inre och yttre smyggar starkt skrånande. Det norra fönstret har på sidorna kvar sina ursprungliga ek-karmar, i vilka det fortfarande sitter spikar.²⁰ Utvändiga omfattningar av sandstenskvadror utan mejselhuggning och av växlande längd. Några urskiljbara spår av andra ursprungliga fönsteröppningar finns inte. Vidare hade kyrkan på långhusets norra sida en ingång, vars nedre del återfinns under nordvästra långhusfönstret (fig 138). Omfattningen av sandstenskvadror kan på den östra sidan följas till 50 cm under fönstersolbänkens undersida, på västra sidan ett stycke högre. I övrigt är den helt söndertrasad. Tidpunkten för portalens igensättning är obekant. Fyllnaden består närmast under fönstret av gult, tunt tegel, som torde ha samband med fönsteröppningens uppbyggnad, i övrigt av medeltidstegel, sannolikt sekundäranvänt.

Det är troligt, att kyrkan från början även haft en motsvarande sydingång. Inga påvisbara spår

därför kunde urskiljas vid renknackningen, men eventuella rester kan ha utplånats i samband med rivningen av det senare tillbyggda vapenhuset och insättning av fönster på den gamla ingångens plats, samt vid fönstrets förändring i slutet av 1800-talet (se nedan).

Sannolikt har kyrkan ursprungligen haft en absid (jfr ovan). Som ännu ett kriterium kan påpekas att korets båda östliga valvpilastrar skjuter in i tribunbågsöppningen, utanför själva tribunbågs-muren (se fig 140), vilket tyder på att bågsöppningen funnits då korvalvet slogs, dvs under 1300-talet. Detta torde stödja antagandet att absiden uppförts samtidigt med koret och långhuset vilket även innebär att kyrkans ursprungliga grundplan överensstämmer med flera av grannkyrkornas.²¹ Av kyrkans äldsta inventarier återstår dopfontens cuppa, som är av romansk typ (fig 164) och mycket väl kan tänkas vara samtida med den ursprungliga kyrkan, samt ett processionskors av förgylld koppar (fig 152–153), som sannolikt är äldre än kyrkobyggnaden (se nedan).

II. Murverkets utformning och förekomsten av hörnkedjor i det nuvarande tornets nedre, icke senare ombyggda parti, samt tegelmurningen med munkförband och gotiska fogar²² i trappan i dess norra mur, visar att tornet tillbyggs under medeltiden (fig 177 II–IV). Det är dock svårt att på dessa grunder närmare datera tornbygget, eftersom ingen av ovannämnda byggnadsdetaljer är karakteristisk för något speciellt tidsskede. Många skånska sockenkyrkor tillbyggdes emellertid under senmedeltiden med ett kraftigt västtorn.²³ Den enda befintliga antydning om tornets utseende före ombyggnaden 1797 är en liten och sannolikt föga tillförlitlig teckning av kyrkan på den tidigare nämnda kartan från år 1784 (fig 134), som visar ett torn med sadeltak.

Någon gång före valvslagningen i långhuset, som troligen skett under 1400-talet (se nedan), har sannolikt det romanska fönstret på långhusets södra sida blivit igensatt. Fyllningen består av tuktad marksten och tegel med gotisk fogning. Man har i stället brutit upp en fönsteröppning på väggens östra del (på ritningen, fig 142, markerad A). Fönstret A, som delvis är beläget bakom östra långhus-

valvet, har omfattning av tegel i medeltida format med fogar som mycket liknar dem i det igensatta ursprungliga fönstret i samma mur, varför ovan nämnda relation dem emellan är tänkbar. Samma sorts tegelfogning förekommer, som ovan nämnts, i trappuppgången i tornets nedre, norra del. Det kan alltså tänkas, att kyrkan under senare delen av medeltiden, men dock före valvslagningen i långhuset, undergått vissa genomgripande förändringar, bl a innebärande att tornet uppfördes och södra långhusmurens fönsterarrangemang ändrades, eventuellt också att kyrkan fick ett vapenhus i söder (se nedan). Men huruvida detta skett samtidigt eller vid olika tillfällen, är omöjligt att avgöra.

III. Ursprungligen torde kyrkan invändigt ha haft plant trätak eller öppen takstol. Den medeltida takstolen är inte bevarad. Den nuvarande är från 1848. Valvslagning har skett tidigast i koret, antagligen under 1300-talet. Därpå pekar förekomsten av vulster, de tresprångiga pilastrarna och valvkupornas ringa höjd.²⁴ Det på ovensidan befintliga extra tegelskiftet döljer helt underliggande skift och omöjliggör närmare undersökning. Vid renknackningen 1968 framkom vid korets båda fönster igensättningar och äldre stickbågiga omfattningar, vilka dock sannolikt härrör från fönsterförstorningar under 1700-talet (se nedan).

Spår av två putslager på långhusmurarna ovan valven visar, att långhusets innerväggar varit putsade före valvslagningen, som i denna del av byggnaden ägt rum förhållandevis sent, sannolikt under 1400-talet. För denna datering talar vissa tidsypiska detaljer såsom ribbornas rätvinkliga genomskärning, det liggande teglet, kupornas avsevärda bombering samt pilastrarnas anfangslistor, vilkas egentliga utformning dock är något svårbedömd, eftersom samtliga anfangar och vederlag är täckta av tjocka putslager.²⁵

I samband med valvslagningen (fig 177 II–IV) torde man ha satt igen det romanska fönstret på långhusets norra sida. Fyllningen utgörs av tegel av medeltida format, åsfogat med mycket hårt kalkbruk. Norra långhusmuren förblev av allt att döma fönsterlös till mitten av 1700-talet (se nedan). Den ovan nämnda fönsteröppningen A på södra långhusmuren har troligen ersatts med ett fönster,

placerat längre åt väster. A:s utfyllnad består av tegel i stort format med släta fogar av vitt, hårt bruk. Vid renknackningen 1968 urskiljdes mellan A och nuvarande sydöstra fönster en rest av en stickbågig omfattning (på ritningen, fig 142 markerad B). B torde dock i likhet med de äldre, likartade omfattningarna vid de nuvarande korfönstren, ha tillkommit på 1700-talet (se nedan).

Kryssvalvet över tornets bottenvåning har antagligen slagits i samband med tornets ombyggnad 1797, men på grund av teglets medeltida storlek, får materialet tänkas vara sekundärt använt, och kan ha ingått i ett tidigare valv.

När det i början av 1800-talet rivna vapenhuset (se nedan) framför kyrkans sydingång uppfördes, kan inte avgöras. Vapenhusbyggen vid skånska landskyrkor var emellertid vanliga under senmedeltiden.²⁶ Vid renknackningen syntes svaga avtryck av vapenhusets murar. Avtrycken stämmer väl överens med läget för de grundmurar, som vid gravgrävningar påträffats omedelbart söder om kyrkan, och visar att vapenhusmurarna på en höjd av ca 1 m över markytan varit drygt halvmeter-tjocka, att den västra varit belägen 140 cm från långhusets sydvästra hörn, och att vapenhusets invändiga bredd varit 525 cm.

Kyrkan hade under medeltiden ett murat altare. 1751 borttogs en altartavla, som kyrkan då, enligt uppgift, haft i över 300 år (se nedan).

Förändringar under 1600- och 1700-talen

IV. Den under koret befintliga gravkammaren, det s k Lindenovska gravkoret, härrör sannolikt, såsom nämnts, från 1600-talets början.

Under perioden 1690–1722, för vilken i stort sett regelbundna räkenskaper finns, utfördes en del större och mindre reparationer. 1694 inköptes nyckel och lås till ytterdörren. Under den närmaste tiden reparerades »kyrkiodörren» ett flertal gånger. 1703 betalades »för kalck och sand till kyrkiomuhrens förbättrande». Enligt Th Liebmans²⁷ visitationsdagboksanteckningar 1704 behövdes »reparation på blytaket, som har aff stormar tagit stor skada». Samma års räkenskaper uppger att blytaket på södra sidan (om enbart långhuset eller flera byggnadsdelar avses kan inte avgöras) blivit nedtaget, omstöpt och åter upplagt, »samt nyt timer-

wärck därunder medan det gl: aldeles förruttnadt och odugl. war». 1705: »kyrkiorne (avser även Borgeby) äro något bristfällige synnerligen tornet i Löddeköpinge ...» (vis prot). 1709 utfördes av räkenskaperna att döma tämligen omfattande arbeten på kyrkobyggnaden. Tornet reparerades, likaså taket — denna gång nämns också vapenhusets tak — samt »porten». 1710 blev ett nytt fönster »giort och insatt», ovisst vilket. 1719 krävde vapenhuset ytterligare lagningar. Det talas om »taksten», vilket bör avse tegel eller skiffer. Samtidigt lagades en del av »sielfwa Kyrkiomuhren». 1720 inköptes återigen material, bl a träbjälkar »Till Wapenhusetz nödwändiga reparerande».

I födelse- och dopbok 1724–1771 redogör Severin Schlüter²⁸ för de förbättringar å kyrkan, som utförts under hans tid (efter 1743). Enligt dessa anteckningar var »icke allenast de gamla fönsterlufter försedde med ekramar, bogar och glas — gjorda större än de förr woro, utan ^{2ne} fönster loft uthågne på Norra sidan, hwar igenom församlingen mycken nytta tillfogades».

Som tidigare omtalats finns på en karta från år 1784 en liten teckning av kyrkan (fig 134), som dock inte kan betraktas som helt tillförlitlig. Samtliga byggnadsdelar ser ut att ha sadeltak. Absiden förefaller liten. Långhuset har ett svagt tecknat kors på östra gavelnocken, så även absiden.

År 1797 byggdes tornet om på bekostnad av dåvarande patronus, grevinnan Wiveka Trolle.²⁹ Det existerar inga arkivaliska uppgifter om tornets utseende efter denna ombyggnad, men på en 1818 av U Thersner utförd teckning med motivet Borgeby slott, sett från östra sidan, syns i bakgrunden ett kyrktorn, som torde tillhöra Löddeköpinge kyrka.³⁰ Detta torn har en spetsig, sannolikt sex- eller åttkantig huv, krönt av en spira. Ej heller finns någon uppgift om den tidpunkt, då tornhuvuven fick sitt nuvarande utseende. Möjligen har det skett i samband med att taket lades om år 1848 (se nedan).

Huruvida den invändiga ingången till torntrappan blev igensatt vid 1797 års ombyggnad och ersatt med den nuvarande utvändiga på tornets norra sida, eller om denna förändring skett vid ett annat tillfälle, kan inte avgöras.

Under 1600-talets förra hälft fick kyrkan sin för-

nämliga predikstol, 1701 insattes ny bänkinredning, och 1751 utbyttes den gamla altarprydnaden mot en ny (se nedan).

Senare förändringar

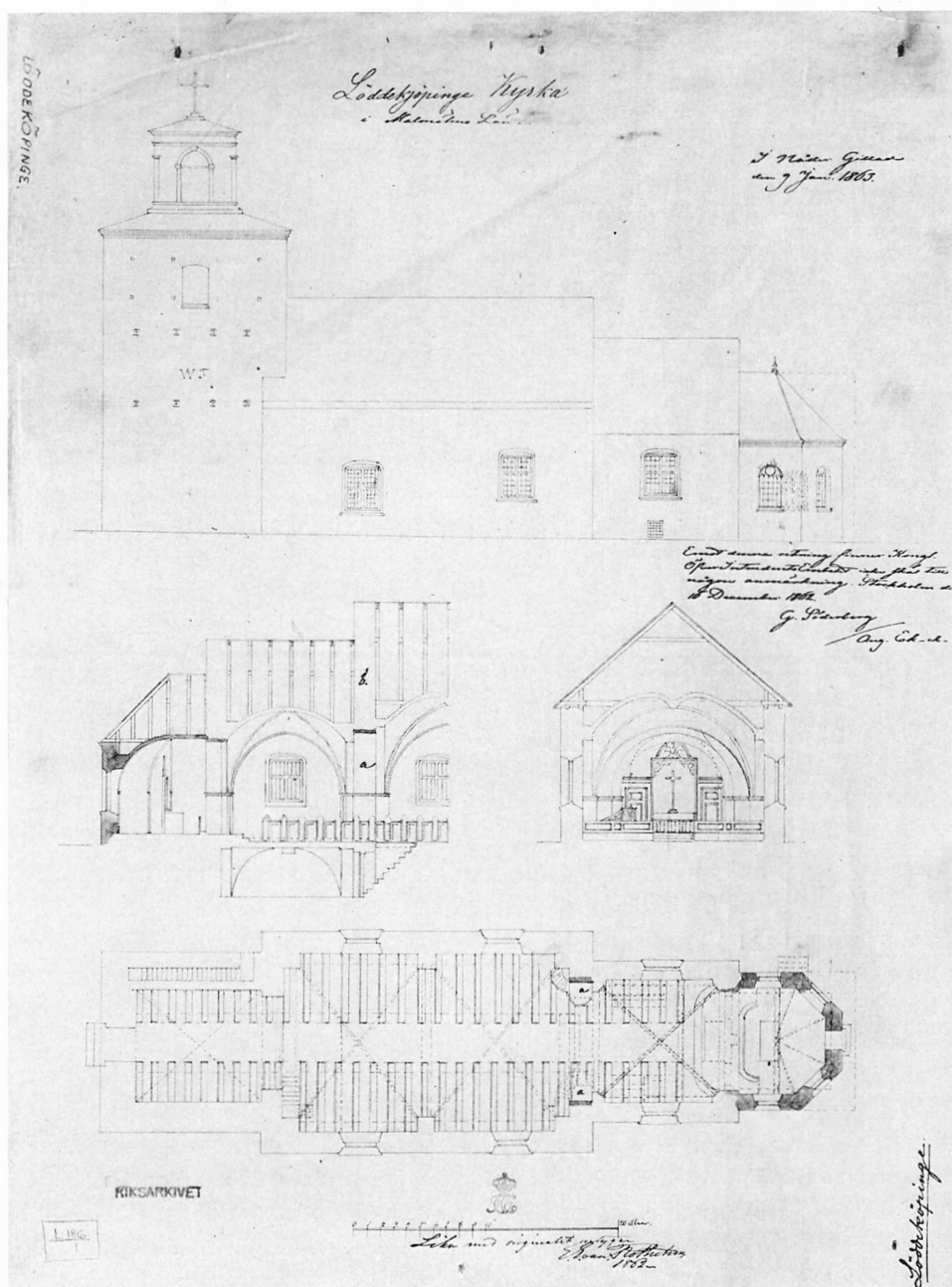
V. År 1815 var vapenhusets tak i mycket dåligt skick »så at snö och regn måtte göra skada på golf och murar» (vis prot). 1816 behövde kyrkoporten »göras ny och den felande hängslan insättas» (vis prot). Detta och det följande årets vis prot innehåller även en rad anmärkningar på kyrkobyggnadens både murar och tak. 1822 års vis prot berättar: »Lydeköpinge kyrka har en dörr till sjelfva kyrkan, och en till sacristian, ...», vilket torde syfta på de utvändiga ingångarna. Detta bör innebära, att vapenhuset under tiden mellan 1815 och 1822 hade rivits, och att långhusets sydingång hade satts igen. Vidare samma år: »i Lydeköpinge kyrka är sedan den tiden (syftar på det senaste prästmötet, som av vis prot att döma varit år 1817) sacristian ombygd och en ny altartafla upsatt». Man har alltså rivit den troligen ursprungliga absiden och ersatt den med en sakristia efter Barsebäcks kyrkas mönster (fig 177 V; jfr ovan, Barsebäck fig 39). Altaret placerades framför tribunbågen och sakristian avskärmades medelst ett träskrank och gjordes tillgänglig från koret genom dörrar på ömse sidor om altaret.³¹ C G Brunius beskriver 1845 denna nya tillbyggnad som »en fyrkantig byggnad med platt träbotten». ³² En ritning till ombyggnaden 1868 (fig 148; se nedan) visar att sakristian varit raksluten och haft samma höjd och yttre bredd som den nuvarande absiden men sträckt sig något längre åt öster. Den hade en ingång med tre trappsteg på norra sidan och ett fönster på södra sidan.

1828 var flertalet fönsterbågar i sådant skick, att fönstren med några undantag inte kunde öppnas (vis prot). 1844 föreslås upptagande av ett fönster på »sakristians norra sida» (vis prot). Huruvida detta blev utfört, framgår inte.

Vis prot 1848 uppger att »Å Lydeköpinge kyrka har under sistförflutna året blifvit upplagd nytt tak såväl till sparrverk som betäckning, hvilken sednare numera är af koppar i stället för att den förut var af bly på tornet och tegel öfver skeppet och choret. Sacristian har dock ännu tegelbetäckning.» Taktäckningen hade sålunda förändrats

Fig 148. Ombyggnadsförslag av E G von Rothstein 1862. RA.

Proposal for rebuilding, by E G von Rothstein, 1862.

sedan början av 1700-talet, då i varje fall långhuset hade tak av blyplåt. Enligt en muntlig tradition nedtogs sedermera koppertaket av kyrkans patronus och ersattes med plåt. Tidpunkten är av naturliga skäl inte angiven i protokollen, men det finns ingen anledning att betvivla traditionen. Då kyrkan år 1957 erhöll sin nuvarande taktäckning — koppar

på samtliga tak utom tornhuv och lanternin, som ännu är plåttäckta — hade långhus och kor plåttakt av dålig beskaffenhet.³³

VI a. I början av 1860-talet planerades i utvidningssyfte vissa förändringar, bl a skulle den i början av samma sekel uppförda sakristian rivas och ersättas med den nuvarande absiden (fig 177 V).

Av en ritning till ombyggnaden, utförd år 1862 av E G von Rothstein (fig 148), framgår att tornets sydmur då saknade fönster. På långhusets södra sida fanns två, av vilka det västra satt lägre än det östra, vilket sannolikt berodde på att den tidigare igensatta sydingångens övre del, eventuellt i utvidgat skick, utnyttjats som fönsteröppning. Vidare fanns på korets och dåvarande absidens sydsidor vardera ett fönster. Samtliga var stickbågiga och bredare än nu; fönstren hade spröjsverk. Den nya absiden är ritad med fönster av nuvarande utformning, och man har sannolikt vid restaureringen, som kom till stånd 1868, förändrat även de övriga fönsteröppningarna, samt brutit upp en fönsteröppning i tornets sydmur. Renknackningen 1968 verifierar till största delen dessa antaganden.³⁴ Vid restaureringen förändrades interiören kraftigt. Altaruppsatsen utbyttes mot en ny (se nedan) och flyttades upp i absiden från den gamla platsen framför tribunbågen. Likaså förnyades altarring och bänkinredning (se nedan). Det är även troligt att kyrkorummet (fig 149, 150)

nu erhöll den kolorit som fanns kvar till 1938 då hela interiören vitputsades, dvs innerväggarna var som kontrast till de vita valven »överst blåputsade och nedtill överdragna med ljusgrön oljefärg».³⁵

En del avsedda förändringar utfördes aldrig. Man hade tänkt riva triumfbågen och ersätta den med en ny och vidare, och därtill att flytta predikstolen till motsatta sidan och placera korgen invid norra triumfbågmuren. Sannolikt blev dock långhusets östra gavelröste ombyggt. Dess tegelmurverk förefaller vara av sent datum. Man hade också ämnat sänka korets golv till långhusets nivå samt lägga absidgolvet två trappsteg högre. Slutligen skulle en spira pryda absidens tak.³⁶

VI b. Någon gång mellan 1876 och 1882 inlades brädgolv i bänkkvarteren, och sistnämnda år fick kyrkan för första gången möjlighet till uppvärmning, då en koleldad plåtkamin genom dåvarande patronus C O Borgs försorg uppsattes i långhusets nordöstra hörn. En skorsten murades upp på långhusets östra gavelnock (vis prot). Orgel och orgelläktare tillkom 1886 (fig 150). 1919 erhöll kyr-

Fig 150. Interiör mot väster före 1930- och 1940-talens förändringar. Foto A Edle 1934. ATA.

Interior looking W before the alterations made during the 1930's and 40's.

Fig 149. T v. Interiör mot öster före 1930- och 1940-talens förändringar. Foto A Edle 1934. ATA.

Left. Interior looking E before the alterations made during the 1930's and 40's.

kan elektrisk belysning. 1940 insattes de nuvarande kopparbeslagna portarna, och samtidigt breddades huvudingångens inre dörrparti, som förut varit smalare än det yttre. Tidigare hade de båda ingångarna dörrar med utvändig grönmålad panelklädsel, den västra som nu delad, den östra enkel.³⁷

Under följande år uppfördes den vägg, vilken nu skiljer långhuset från tornets bottenvåning, som fick funktionen av vapenhus (fig 177 VI). Vid samma tillfälle borttogs den bänkinredning med underliggande brädgolv, som varit placerad vid de norra och södra tornväggarna (fig 150), varvid en golvbeläggning av tegel av samma slag som utmed

korets norra och södra murar blottades. Däremot hade mittgången i likhet med långhusets och korets mittgångar samt absidens västra del beläggning av skviktoria-plattor. Huruvida hela kyrkan tidigare haft tegelgolv, och när i så fall partiell omläggning skett, är obekant.

I samband med insättande av ny bänkinredning 1949 efter förslag av domkyrkoarkitekt Eiler Græbe, gjordes omläggningar av golvet. Genom att vissa bänkrader i koret och i långhusets östra del borttogs, frilades ytterligare partier, belagda med ordinärt tegel. För att få en likformig golvbeläggning upptogs därför plattorna i vapenhusets

mittgång för att ersätta tegelgolvet i långhus och kor. Vapenhuset fick helt ny golvbeläggning.³⁸ — Samma år installerades mekaniskt ringverk för klockorna. 1949 installerades även elektrisk uppvärmning och skorstenen togs bort. Dopfunten

flyttades från korets nordvästra hörn till kaminens gamla plats.

1957 belades yttertaken med kopparplåt. 1970 inlades ett nytt brädgolv i tornets första våning där också ett mindre förvaringsutrymme anordnades.

Inredning och inventarier

Altaranordning

Altaruppsats och altarring tillkom vid ombyggnaden 1868 (jfr ovan; fig 151). Huruvida även själva altaret förnyades vid denna tidpunkt, framgår inte av källorna. Altaret är av trä, liksom även altarringen, vilken är sluten och har svarvade balusterdockor, målade i vitt och guld. De var tidigare målade i ekimitation (inv 1926). Knäfall och överliggare kläddes 1950 med ljusbrunt skinn. Tidigare klädsel röd sammet. Innanför ringen ett brädgolv, ca 8 cm högre än omgivande golvnivå.

Altaruppsatsens uppbyggnad visar lån från renessansen, även om stilimitationen får betecknas som mycket fri. Vem som utfört den är okänt. Mittnischen inramas av två halvpilastrar, bärande en rundbåge, medan en kannelerad halvpilaster på vardera sidan därom uppbär ett entablement och ett trekantigt gavelstycke, krönt av tre kors. Uppsatsen har rudimentära sidostycken. Den är målad i flera nyanser brunt, bl a ekimitation, samt blått och guld. I nischen står en gipskopia av Bertel Thorvaldsens³⁹ Kristusstaty. Originalen befinner sig i Vor Frue Kirke i Köpenhamn och utfördes under åren 1821–27. Kristusfiguren har en kvadratisk gipssockel med inskriften »Kommer hid til mig / Matth. XI. 28. v.» Under gipssockeln en cylindrisk, i ekimitation målad träsockel.

Det lilla utrymmet i absiden bakom altaruppsatsen, på vars baksida det sedan 1965 finns en skåp- och garderobsinredning, bl a för förvaring av textilier, tjänstgör som sakristia. Ett dopaltare av vitmålat trä, samtidigt utgörande förvarings-skåp för textilier, inköptes 1955 och placerades vid nordöstra delen av triumfbågsmuren, bakom dopfunten.

Äldre altaren och altaruppsatser

Nuvarande altaranordning har flera föregångare. Enligt Severin Schlüter uppsattes en ny altartavla år 1751⁴⁰ som ersättning för en äldre, som kyrkan då haft i mer än trehundra år, och som stod på ett stenaltare. Då den gamla tavlan togs ned, fann man under densamma en relikgömma i altarbordet. Under en med »hvit murkalk» fastmurad marmorsten, 1/4 aln i kvadrat, låg en liten blyask innehållande »2^{ne} stycken monumentae. 1. Utj linne Klutar inlindade små silkeslappar, hår och naglar, med en dehr hoos Skrifwen lapp, reliquia Sanctarum undecim millium virginum (=reliker från de heliga elvatusen jungfrurna). 2. Några små stenar såsom äfven lös sand, och var hoos en af pergament och munchestil skrifwen lapp. De lapide supergro = crucifixum est Christus.» Schlüter överlämnade fyndet till »wälborna härrskapet», vilket torde åsyfta dåvarande patronus överstelöjtnant Fredrik Trolle, som i sin tur sände det till svärsonen riksrådet Bonde.⁴¹ Kyrkoherden kommenterar att »Af dessa reliquier, som mycket annat är klart att de påwiska äro uppenbara bedragare och wederstyggliga afgudadyrkare». Vidare: »På detta nya altaret äro åtskilliga fehl, så i bildhugningen som i målningen, och en är skuld til bägge delarna; ty bildhuggaren har och målat altaret.» Vis prot 1816 omtalar, att »Silfret och kläderna förvaras i ett skåp, som är bak altaret i kyrkan, hvilken är med järngaller försedd». Om järngallret hört till altaranordningen eller skåpet är dock ovisst. Ytterligare uppgifter om detta altare saknas.

Som tidigare nämnts (se ovan, Byggnadshistoria), fick kyrkan ny altarprydnad då en sakristia uppfördes mellan 1817 och 1822. Inv 1830 uppger att

Fig 151. Altaranordning från 1868.
Foto S Hallgren 1969.

Altar arrangement dating from 1868.

»Altaret är utan bildhuggeri med ett förgylt kors på ljusblå botten». Denna altaranordning, 1868 ersatt med den nuvarande, är avbildad på den omtalade ritningen från 1862 (fig 148), och utgörs av ett fristående kors framför en rektangulär fond, vilken är slät sånär som på ornamental utsmyckning i de övre hörnen. Den kröns av det allseende gudsögat. Vidare syns på vardera sidan om altaret en dörr till den från det övriga kyrkorummet avskärmade absiden. Altarringen har samma planform som den nuvarande, men är större och ansluter till korets östra pilasterpar.

I tornets första våning förvaras ett i dåligt skick

befintligt kors av furu med profilerad kant och spår av förgyllning. I korsmitten är IHS och ett kors målade i svart inom en upphöjd cirkelrund ram. Höjden är 197 cm. Sannolikt är det identiskt med det förgyllda korset från sistnämnda altaruppsats.

Processionskors

Kors av förgylld koppar med graverad dekor. Armarna och stammens övre del utåt breddade och rakt avslutade, stammens nedersta del saknas. På ena sidan (fig 152), ses överst Guds hand, som mot bakgrunden av ett kors framträder ur molnen (Manus Dei). Nedanför ett likarmat kors och bok-

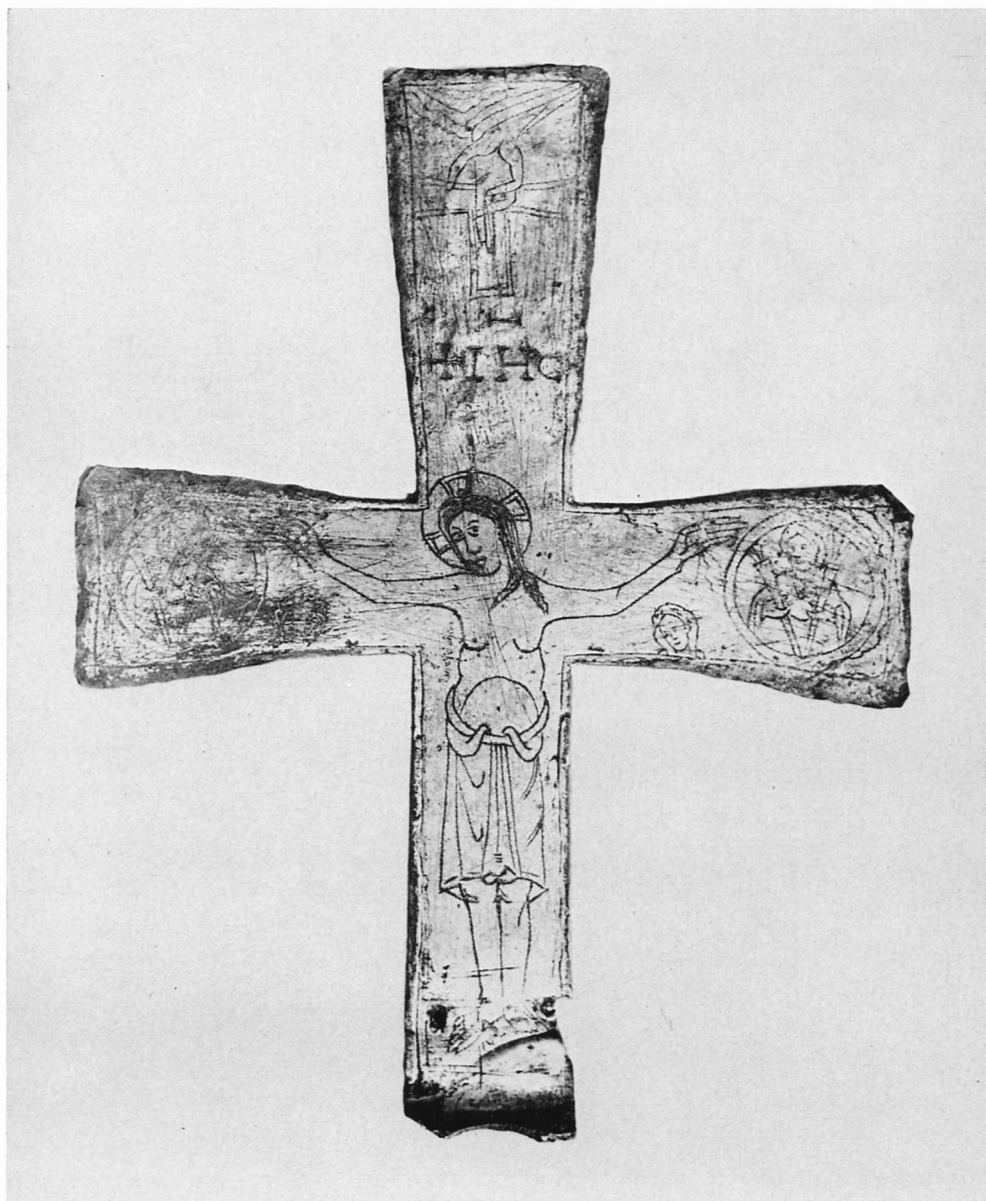
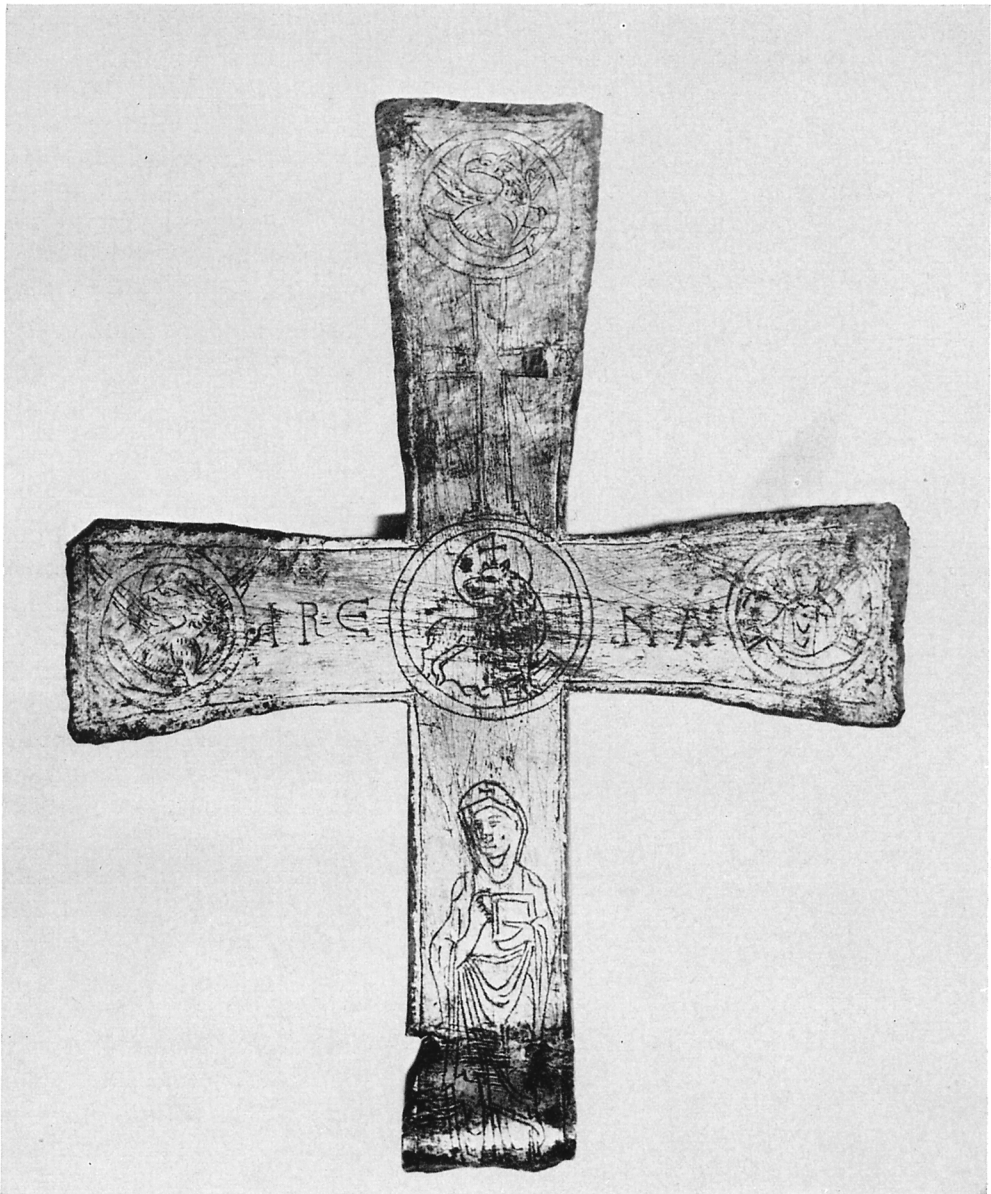

Fig 152–153. Processionskors av förgylld koppar, möjligen från senare delen av 1000-talet. Nuvarande form ej ursprunglig. Foto B Almgren 1972. LUHM.

Processional cross, of gilded copper, dating possibly from the latter part of the 11th century. The present form is not original.

stäverna IHC (grekiskt Kristusmonogram), samt därunder en framställning av den korsfäste Kristus. Under var och en av Kristi armar ett huvud, sannolikt Maria och Johannes, samt ytterst på vardera korsarmen en medaljong med en figur i bröstbild bärande två facklor, troligen symboler för himlajusen, dvs sol och måne. På andra sidan (fig 153), ses överst på stammen och ytterst på armarna evangelistsymboler och i korsmitten en medaljong innehållande en framställning av Kristus som Guds

lamm (Agnus Dei). Den felande fjärde evangelistsymbolen (Lukas) har antagligen befunnit sig nederst på stammen. Ovanför Agnus Dei ett kors, på sidorna bokstäverna IRE – NA. På stammens nedre del en kvinnofigur med korsprytt dok och en bok i handen. Inskriften »Irena» kan tolkas på olika sätt. Den kan dels åsyfta ett bysantiskt helgon med samma namn, och kvinnobilden bör då vara en framställning av henne, och dels ha betydelsen frid,⁴² vilket skulle kunna innebära att

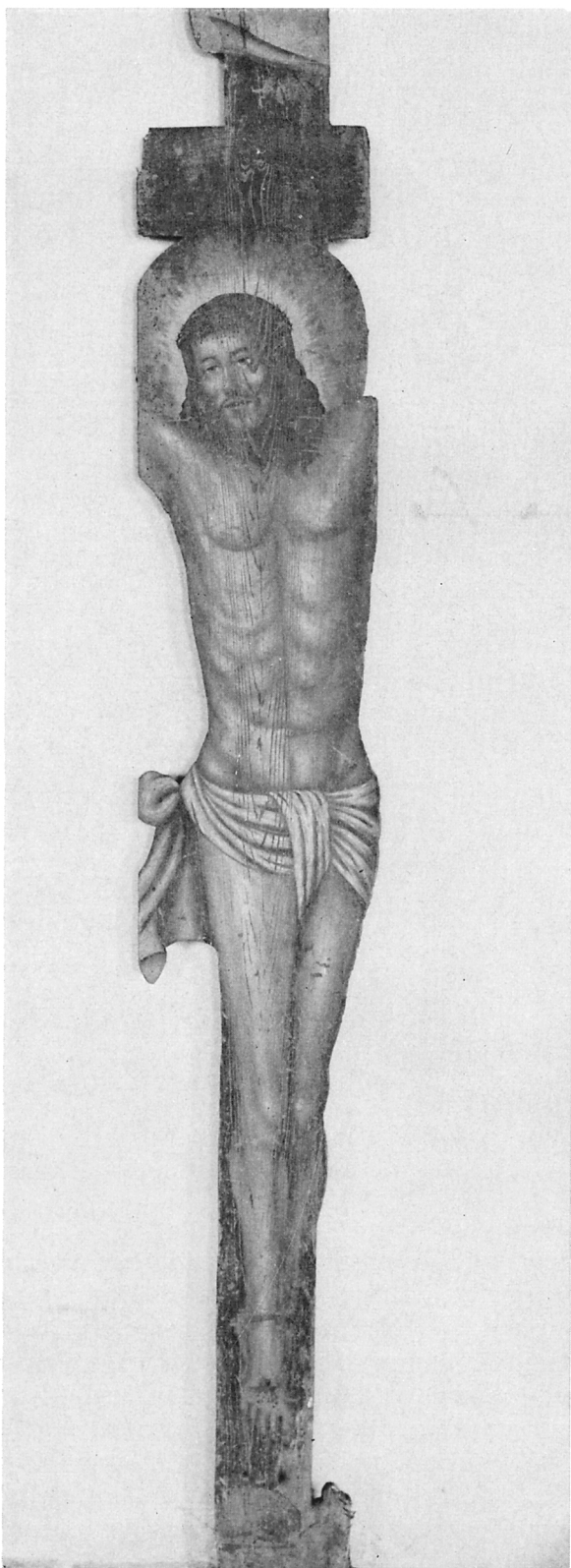
figuren föreställer Maria. En tredje möjlighet är en rebusartad tolkning av typen I(esus) RE(x = korset ovanför Guds lamm?) NA(zarehus).

Höjd 35 cm. Deponerat i Lunds universitets historiska museum, inv nr 123 88.

Korsets nuvarande form är uppenbarligen sekundär. Dels saknas, som redan nämnts, stammens nedersta del, dels har de båda huvudena sannolikt tillhört stående figurer på ömse sidor om korsstammen. Detta skulle innebära att processions-

korset haft en komplett kalvariegrupp av samma typ som ett i Halikko i Finland påträffat silverhängkors.⁴³ Löddeköpingekorset skiljer sig dessutom från övriga skånska medeltida processionskors genom att medaljongerna i korsändarna endast är ingraverade och ej synliga i ytterkonturen.⁴⁴ Det härrör möjligen från senare hälften av 1000-talet.⁴⁵ »Et stycke flat messing, hvar på Christu kors är ritadt» är utan närmare bestämning omnämnt i inv 1788.

Krucifix

1. Krucifix (fig 154), kontursågat ur sammanfogade furubränder, 2–3 cm tjocka med målad Kristusbild (jfr Hög, fig 203). Defekt. Höjd 236,5 cm. 1700-tal. 1828 och 1844 (inv) omnämnt som »Ett Crucifix af Träd». Har sannolikt varit placerat i triumfbågen. Förvaras i tornkammaren. — 2. Modernt krucifix av trä med snidad Kristusbild. Höjd 58 cm, figurens höjd 24 cm. Gåva 1949 av fru Hanna Björk, Löddeköpinge.

Predikstol

Predikstolen (fig 155), uppsatt i långhusets sydöstra hörn, består av korg med trapputsprång, trappa med barriär samt ljudtak och är huggen av lergul sandsten. Den fysisidiga korgen bärs upp av en stor, skäggig mansfigur med ett svärd under vänstra armen och en druvklase på högra axeln, sannolikt föreställande Paulus (fig 156). I korgens och trapputsprångets fält alabasterreliefer inramade av rundbågsställningar. Två liknande bildfält finns på den lätt svängda trappbarriären, här omgivna av ett ramverk med skulpterade broskornament. Bildframställningarna på relieferna, vars kvalitet måste betecknas som mycket hög, är följande, räknat från trappräckets nedersta fält: 1. Jesu intåg i Jerusalem (fig 157). — 2. Jesus driver månglarna ur templet (fig 131). — 3. Jesus förrådes av Judas med en kyss (fig 158). — 4. I bakgrunden: Pilatus tvär sina händer, i förgrunden: Jesus bortföres av knektar (fig 159). — 5. Jesus på korset mellan rövarna; i förgrunden ses soldaternas tärningsspel om Jesu kläder (fig 160). — 6. Jesu gravläggning (fig 161). — 7. Kristi uppståndelse (fig 162).

Korgens och trappbarriärens breda sockel har inläggningar av marmor, den profilerade överliggaren har på korgen och trapputsprånget änglamasker i alabaster och infällda kvadratiska, svarta marmorplattor. Inläggningar av såväl fyrkantiga som ovala plattor finns även på korgens underrede samt, omväxlande med plattor av brunvit-

Fig 154. Kontursågat och målat krucifix av trä (jfr fig 203). 1700-tal. Foto S Hallgren 1969.

Contour-sawn and painted wooden crucifix, 18th century.

Fig 155. Predikstol av sandsten, troligen utförd omkring 1625. Prydd med alabasterreliefer, sannolikt från 1500-talets mitt. Foto S Hallgren 1969.

Sandstone pulpit, dating probably from around 1625, decorated with mid-16th century alabaster reliefs.

ådrig marmor, såsom nämnts på sockeln, på korgens rundbågar och mellan trappräckets bildfält. På pelaren vid trappans början sitter en putto i friskulptur med lagens tavlor, vilka har varit försedda med text som numera är otydbar (fig 163). Överliggarens kant och bokbrädan, som är fästad därpå, kläddes 1950 med samma ljusa skinn som altarringens knäfall och överliggare.

Ljudtaket är brutet i fem fält och kröns av kartschformade gavelstycken. Hörnen markeras av fristående putti. Överst på ljudtaket ett klot. Som

stöd har placerats en konsol i form av ett manshuvud. På undersidan en kvadratisk platta av svart marmor.

Predikstolen får betecknas som kyrkans förnämsta inventarium.⁴⁶ Enligt traditionen har den hittats som vrakgods efter en fartygsförlisning mellan Malmö och Barsebäck och ursprungligen varit avsedd för en norrländsk kyrka. Dåvarande patronus skulle emellertid ha inlöst den för Löddeköpinge kyrka. Det är inte ovanligt att dylika sägner berättas om mycket dyrbara föremål.⁴⁷

Fig 157. Jesu intåg i Jerusalem. Alabasterrelief på predikstolens trappbarriär. Foto S Hallgren 1969.

Christ entering Jerusalem. Alabaster relief on the stair barrier of pulpit.

Fig 156. T v. Figurskulptur som bär upp predikstolskorgen, sannolikt föreställande Paulus. Foto E Cornell 1942.

Left. Carved figure supporting the pulpit, probably representing St Paul.

En mera tillförlitlig uppgift från början av 1690-talet (Rönnebeckska samlingarna 13: 2, s 43) omtalar att i Löddeköpinge »finns en kostbar predikstol af sten uthuggen, af allebastertaflor omkring,

medh svart marmor insänckt och författat uthj historier, och säges densamma wara gifwin af Holiger Lindenow som uthj samma kiörkia hwilar medh ellofa lik af samma familia ...» Sannolikt

Fig 158. Jesus förrådes av Judas med en kyss. Alabasterrelief på predikstolskorgen. Foto S Hallgren 1969.

Christ betrayed by Judas. Alabaster relief on the stair barrier of pulpit.

Fig 159. Pilatus tvår sina händer och Jesus bortföres av knektar. Alabasterrelief på predikstolskorgen. Foto S Hallgren 1969.

Pilate washing his hands, and Christ being taken away by soldiers. Alabaster relief on the stair barrier of pulpit.

Fig 160. Golgatascen. Alabasterrelief på predikstolskorgen. Foto S Hallgren 1969.
Golgotha. Alabaster relief on the pulpit.

Fig 161. Jesu gravläggning. Alabasterrelief på predikstolskorgen. Foto S Hallgren 1969.
The entombment of Christ. Alabaster relief on pulpit.

Fig 162. Kristi uppståndelse. Alabasterrelief på predikstolskorgen. Foto S Hallgren 1969.

The resurrection of Christ. Alabaster relief on pulpit.

är namnuppgiften felaktig, och donator har i stället varit kyrkans patronus under åren 1596–1618 Otte Lindenov eller dennes son med samma namn, patronus 1618–1632.⁴⁸ Alabasterrelieferna är säkerligen importerade. Möjligen finns ett samband mellan dem och ett antal till Norden, bl a Skåne, från Nederländerna, eventuellt Antwerpen, införda husaltaren av alabaster.⁴⁹ Visserligen uppvisar inte

något av dessa alabasteraltaren så stora likheter med relieferna i Löddeköpingesviten, att förlagan kan ha varit gemensam, men den stilmässiga gemenskapen är otvivelaktig. Däremot finns i krönstycket till altartavlan i Kobberups kyrka, Fjende härad, Viborg amt i Danmark en målning av Jesu gravläggning, utförd år 1633, vilken utan tvekan har samma förlaga som motsvarande Löddeköpinge-

Fig 163. Putto med lagens tavlor, placerad på predikstoluppgångens trappstolpe. Foto S Hallgren 1969.

Putto with the tablets of the law, on the newel-post of pulpit stairs.

relief.⁵⁰ Ovannämnda husaltaren har daterats till tiden omkring eller kort efter 1500-talets mitt,⁵¹ vilket antyder möjligheten att Löddeköpinge-relieferna kan vara äldre än predikstolen i övrigt. Trappbarriärens rent barocka utformning visar att den sannolikt fullbordats ett stycke in på 1600-talet. Enligt Monica Rydbeck torde den vara i det närmaste samtidig med den år 1626 i Ystads Mariakyrka uppsatta predikstolen,⁵² vilket utpekar Otte Lindenov d y som givaren. Huruvida hela predikstolen och ej blott relieferna är importerade, är svårt att avgöra. Det troligaste är dock, att sandstensarbetet utförts i provinsen, möjligen av någon

av de danskinfluerade bildhuggare, som under denna tidsperiod var verksamma i Skåne.⁵³

Predikstolen har renoverats ett flertal gånger, senast i samband med kyrkans restaurering 1947–50, före vilken den befann sig i dåligt skick.

På ljudtakets undersida hänger en predikstolsduva, snidad i trä och målad i silver med ögon, näbb och fötter i rött. Vingarna är utbredda. Gåva 1949 av nämndeman Julius Hansson, Löddeköpinge.

Nummertavlor

Nummertavlor: 1. Rektangulär av trä, profilerat överstycke med trekantsgavel. I stil och färgsätt-

ning samstämd med den äldre orgelfasaden från 1886. Placerad på ståndare. Höjd 299 cm. I långhusets nordöstra hörn. — 2. Med enkel guldrum, golvfast ståndare. Höjd 243 cm. I korets nordvästra hörn. Båda nummertavlorna har tidigare varit målade i ekimitation.

Inv 1756 omnämner två nummertavlor, av vilka den ena anskaffats efter år 1744. Inv 1788: »1 st Tafla till Nummer: af Bläck 30 st. Nummer.» Inv 1828 och 1844: »Tvenne nummertavlor vartill endast finnas några odugliga zifferor.»

Bänkinredning

Långhusets nuvarande öppna bänkinredning (fig 145–46) tillkom vid restaureringen år 1949 efter förslag av domkyrkoarkitekten Eiler Græbe. Den är utförd av brunmålad furu, med gavelstycken och överliggande list å ryggramarna av polerad ek. Bänkriggarna härrör från 1868 års bänkinredning. Gavelstyckena har utskurna medaljonger, vilka på de fyra främsta bänkpåren innehåller olika kristna symboler.

Vid samma tillfälle borttogs även de förutvarande bänkarna i koret (se ovan) och ersattes med en inredning av lösa stolar av bonad ek, vilkas ryggstöd och sitsar har klädsel av ljusbrunt skinn. Gåva från kyrkliga syföreningen.

Lantk 1701 upptar utgifter för en bänkinredning, bestående av fyrtiotvå »stohlar» och utförd av snickaren Nils Ulf i Malmö. Dessa bänkar var sannolikt slutna. Senare under samma århundrade berättar Severin Schlüter, att »Uppå gjord föreställning hos wälborna herrskapet Herr Friedrich Trolle är ganska mycket i min tid⁵⁴ blifwit förbättradt ...», bl a »nya stohlar i koret gjorda för ungdomen, de gamla målades ...».⁵⁵

Inv 1830 uppger: »24 bänkrader finnas på hvardera sidan om gången. I koret, som är stort och rymligt äro tvenne stolar för nattvardsungdomen och klockarestol.» Lindenovska vapnet var utskuret på en av de främsta bänkgavlarna. Tre bänkrader fanns på läktaren. Troligen är denna bänkinredning identisk med den under 1700-talet omtalade. Dock råder viss osäkerhet, eftersom räkenskaper saknas för övervägande delen av den mellanliggande tiden.

Ny bänkinredning insattes såsom nämnts år

1868 (fig 149–150). Bänkar fanns då även i tornets bottenvåning, till dess att denna år 1941 avskildes från långhuset, samt i koret. En klockarestol var placerad vid triumfbågens norra sida. Bänkarna var öppna och målade i ekimitation (snabbinv). Gavelstyckena kröntes av utskurna grekiska kors i medaljonger, under dem höga latinska kors. Fyra av dessa bänkar kvarstod till 1963 på läktaren, vitmålade och avkortade. Fyra med ursprunglig längd och målade i grått står alljämt i bårhuset.

Läktare

Läktare av trä i långhusets västra del, vilande på fyra åttkantiga pelare (fig 146). Genombruten balustrad med svarvade balusterdockor vilka i likhet med pelarna är vitmålade med detaljer i blått, rött och guld. Stilmässigt utgjorde den tidigare en enhet med den orgel, som insattes i kyrkan år 1886, och vars gotiserande fasad ingick som mittstycke i balustraden (fig 150). 1963 fick kyrkan en ny orgel, som placerades längre åt väster varvid läktarbalustraden erhöll ett nytt mittstycke av samma utseende som de omgivande delarnas. Läktaren var tidigare målade i ekimitation (snabbinv) men ommålades vid restaureringen 1947–50. Då flyttades också dess spiraltrappa av trä från norra till södra sidan om mittgången. Uppgifter om läktarens uppförande saknas. Tidigaste omnämnande i vis prot 1822.

Orgel

Som ovan nämnts fick kyrkan ny orgel 1963 (fig 146). Den är utförd av A Mårtenssons orgelfabrik, Lund, vars förslag till fasad något reviderats av KBS. Orgelverket är helmekaniskt och omfattar tio stämmor, fördelade på två manualer och pedal. Fasadens snickerier av knivskuren furu, målade i vitt och guld, spelbordet av lackstruken ek.

Sin förutvarande orgel hade kyrkan fått år 1886 (fig 150). Den var byggd av orgelbyggaren Sven Fogelberg,⁵⁶ Lund, och hade åtta stämmor, en manual och bihängd pedal (SAOK:s orgelinventering, ATA). Förslaget till den nygotiska fasaden var uppgjort av arkitekten Henrik Sjöström.⁵⁷ Orgelbygget bekostades av dåvarande patronus C O Borg (se ovan). Orgelns fasad var ursprungligen målade i ekimitation, men ommålades vid restaure-

ringen 1947–50 i samma färgskala som läktarbalustraden i övrigt.

Dopredskap

Av den ursprungliga dopfunten återstår nu endast cuppan (fig 164), som är av sandsten och i det närmaste cylindrisk. Den är slät med skulpterad repstav runt den övre delen. Den skrånande undersidan övergår i en kraftigare repstav. Cuppan är skällikt urholkad och har centralt uttömningshål med en träplugg. I övre kanten en fals, sannolikt avsedd för ett lock, samt tolv runda hål med blyfyllning eller rester därav. Liknande blyfyllda hål förekommer på flera skånska dopfuntar, framför allt i mellersta Skåne. De har antagits vara relikgömmor.⁵⁸ Cuppan är av romansk typ. Den nuvarande polygona foten är av cement. Total höjd 83 cm, cuppan höjd 45 cm. Funten stod tidigare i absidens nordvästra hörn, men flyttades vid restaureringen 1947–50 till nuvarande plats i långhusets nordöstra hörn, där en plåtkamin tidigare varit placerad.

Ett »täckelse av träd» till funten omtalas i inv 1828 och 1844.

Till funten hör ett dopfat av mässing med ett löst yttre brätte, som sannolikt är ursprungligt (fig 165). Graverad inskription i botten inom dubbla, graverade blomkransar: »Förährat af justitiae-cämbneren i Malmö Martin Hartman och des k. hustru Anna Kruthmeyers⁵⁹ til Löddeköpinge kyrchio den 1 november anno 1696». Diameter (med det yttre brättet) 62 cm.⁶⁰

Dopskål av silver. Rund, slät med åttkantig fot och enkelt profilerad överkant. Inskrift på undersidan: »Löddeköpinge kyrka. Från Alma och Julius Hansson 1959.» Höjd 6 cm, diameter 23 cm. Enligt stämplarna utförd av Wiwen Nilsson, Lund.

»1 gammal Tennfaat», som troligen avser ett äldre dopfat, är upptaget i inv 1694 och 1695. Omnämnt såsom saknat 1829 (inv).

Nattvardskärl

Kalk av silver, invändigt förgylld (fig 166). Rund, hög, profilerad fot. Runt dess kant stämplad bård av två varandra korsande båglinjer. Fotlisten bär inskriften: »Gifwen till Lyddeköpinge kyrchio år 1691 af Powel Wadson. Anna Hermansdotter

Fig 164. Dopfunt med romansk cuppa av sandsten och sekundär fot av cement. Foto S Hallgren 1969.

Font with Romanesque bowl of sandstone and secondary concrete base.

Krvtmyer. Morten Nermand» (se not 59). Runt fotens övre del driven och ciselerad samt punsad akantusornamentik. Runt skaft med stor nod prydd av en kraftig äggstav. Cuppan är försedd med en pärlstav runt nedre delen och en tunnare pärlstav runt brämet samt inskriften: »Förnyad 1795 af grefwinnan fru Wiweka Bonde född Trolle.»⁶¹ Höjd 23,5 cm, cuppan diameter 12 cm, fotens diameter 15 cm. Enligt stämplarna förändrades kalken av Jakob Gyberg (mästare i Lund 1791–1814), och den är i nuvarande utformning huvudsakligen av sen 1700-talstyp.

Enligt inv 1756 var kalken då i behov av förgyllning och lagning, och i inv 1788 läses: »Kalcken är både Skröplig och för liten till 12 Personers Communicerande. En Ny är wäl lofvad, den iag hoppas ankommer.» Vidare: »En Silfver-skied voro nödig att hafva till hands vid communion, så för att borttaga flügor som faller i Kalcken om som-

Fig 165. Dopfat av mässing. Enligt inskription skänkt 1696. Foto S Hallgren 1969.

Brass baptismal bowl, presented, according to an inscription, in 1696.

martijden, som och för flere ordsaker.» Mannen bakom dessa önskemål var dåvarande pastor loci, Severin Schlüter.

Paten av silver med sliten förgyllning på översidan. Våglinje runt brättets kant. I mitten en graverad sexuddig stjärna med koncentriska cirklar, på brättet ett grekiskt kors med liknande cirklar. Inskrift på brättet: »Jag är lifsens bröd. Joh 6.» På brättets undersida: »8 lod.» Diameter 14 cm. Skänkt tillsammans med kalken enligt inv 1694, där kalk och paten (liksom i flera senare inv) uppges ha den sammanlagda vikten 36 1/4 lod. Stämplarna saknas.

Oblatask av silver, rund, med rakt liv och profilerat lock, krönt av ett blomornament. Bondeska vapnet är ingraverat på livet (fig 167). På undersidan står »väg 20 2/4 lod». Höjd (med lock) 9 cm, diameter 10 cm. Enligt stämplarna tillverkad av Christian Hallenborg (mästare i Helsingborg 1763–1776/1783). I inv 1788 står: »En Ny oblatask, utan förgyllning, väger 20 lod, Kostar 75 dlr smt. Hitsänd av Grefwinnan Trolle (=Fredrika Viveka Trolle g Bonde), asken bör förgyllas.»

Två vinkannor av svartglaserad keramik, päronformade, med lock. Gulddekor bestående av kors på livet, smala ränder runt över- och nederkanter samt rund knapp på locket. Den ena kannans lock saknas. Höjd 33 cm. Omnämns första gången 1887 (vis prot).

Sockenbudstyg bestående av kalk, paten och oblatask i läderklätt schatull, fodrat med röd sammet. Kalken, av silver, har slät cuppa, rund nod och rund fot samt är förgylld invändigt och på brämet. Pärlstav runt noden. Inskrift på foten: »1796 — v: 12 5/16 lod.» Höjd 13 cm, cuppans diameter 7 cm, fotens diameter 8 cm. Enligt stämplarna tillverkad av Jakob Gyberg (se ovan). Patenen av förgylld mässing, helt slät. På undersidan IG (=Jakob Gyberg). Diameter 8 cm. Senare oblatask av räfflat glas med slätt, förnicklat lock. Höjd 3 cm.

I inv 1694 och i samtliga inv t o m år 1722 omtalas »1 Tennkanna om 1 pott», som sannolikt tillhört nattvardskärlen. Inv 1756 upptar tillsammans med en oblatask några flaskor, antalet ej specificerat. Dessa föremål är nu försvunna.

Brudkrona

Brudkrona av förgyllt silver, öppen, med sex bergkristallbesatta ståndare på rund kronring. Inskrift på kronans nederdel: »Skänkt till Löddeköpinge kyrka av Elna och Alfred Hansson år 1949.» Enligt stämplarna utförd av Wiwen Nilsson, Lund. Höjd 9 cm.

Ljusredskap

Ljuskrone av empiretyp, gjuten i tenn och försilvrerad (fig 168). Sex bladornerade ljusarmar i en krans, runda, dubbla droppskålar. Den profilerade stammen är ornerad med blad- och streckmönster, godronering och masker. Höjd 30 cm. Hängde tidigare i koret (se fig 149), men togs ned i samband med el-ljusinstallationen och deponerades på Löddeborgs herrgård, varifrån den en gång kommit som gåva till kyrkan (inv 1926). Återigen uppsatt (över dopfunten) och samtidigt försilvrerad vid kyrkans restaurering 1947–50.

Ljuskronor av trä: 1. Krona av tidig 1800-talstyp för sexton ljus i en krans, sedan 1963 vitmålad med liten gulddekor (fig 169). Rikt profilerad stam,

Fig 166. Nattvardskalk av silver. Skänkt 1691, förändrad 1795 av Jakob Gyberg, Lund. Foto S Hallgren 1969.

Silver chalice, donated in 1691, remodelled in 1795 by Jakob Gyberg, Lund.

armar med rund genomskärning och liten prydnadsarm, runda droppskålar. Höjd 43 cm. I tornets bottenvåning, dit den vid elljusinstallationen flyttades från sin tidigare plats i långhuset (se fig 149) (inv 1926). — 2. För åtta ljus, i övrigt samma utformning som föregående. Höjd 44,5 cm. I sakristian sedan 1963, tidigare över läktarens södra sida. Båda kronorna var ursprungligen silverbronserade. Reparerades och grönmålades i samband med kyrkans restaurering 1947–50.

Ljuskronor av mässing: 1. Modern ljuskrona för tjugofyra ljus i två kransar, varav den nedre har

delade armar. Prydnadsarmar med enkel växtornamentik och trattformig avslutning. Kraftigt profilerad stam, nedtill avslutad av ett ändklot med knopp. Höjd 120 cm. I östra långhusvalvet. — 2. Liknande för sexton ljus, den nedre kransen enkel. Höjd 118 cm. I korvalvet. Båda inköpta 1920 i samband med installationen av elljus (kr prot).

Kandelabrar av mässing: 1. Ett par barockimiterande kandelabrar med driven och punsad blomsterdekor. Åttkantig fot, droppskiva och droppskål, rund mellanskiva, spiralvriden stam. Höjd 48 cm. Inköpta 1920. På altaret. — 2. Ett par kandelabrar

Fig 167. Oblatask av silver, tillverkad vid 1700-talets mitt av Christian Hallenborg, Helsingborg. Foto S Hallgren 1969.

Silver bread box, made in the middle of the 18th century by Christian Hallenborg, Helsingborg.

med sju ljusarmar. Moderna. Inskrift på foten (på båda): »Från Löddeköpinge syförening den 3/4 1930.» Höjd 56 cm. På vardera sidan om altaret, på cylindriska träsocklar. — 3. Ett par moderna kandelabrar med sju ljusarmar. Åttkantig fot. In-

Fig 168. Ljuskrona av försilvrat tenn. Empiretyp. Foto S Hallgren 1969.

Chandelier, silver-plated pewter, Empire type.

skrift på den ena kandelaberns fot: »Om jag ock vandrar i dödsskuggans dal, fruktar jag intet ont, ty du är med mig. Psalt. 23: 4.» På den andra: »Skänkt av Löddeköpinge hemvärnsförening 1953.» Höjd 35 cm. I bårhuset.

Ljusstakar: 1. Modern ljusstake av silver, sexkantig, helt slät. Inskrift på fotens undersida: »Löddeköpinge kyrka 28.10.1962. Gåva av kyrkliga syföreningen.» Höjd 11 cm. Enligt stämplarna utförd av Wiwen Nilsson, Lund. — 2. Tjugofyra moderna golvstakar av mässing och smidesjärn. Höjd 85,5 cm. Tolv stycken inköpta 1953, de övriga 1964.

Ljusarmar av mässing: 1. Ett par för tre ljus. Svängbar ljusarm, monterad på skaft, fäst på predikstolen. Höjd 70 cm. Möjligen identiska med ett par ljusstakar av »malm», nämnda i inv 1828 och 1844. — 2. Ett par för ett ljus av mässing och horn. Armen svängbar, längd 18 cm. Tidigare på den förutvarande orgeln och sannolikt samtida med denna. Används numera ej. — 3. Sex par moderna väggarmar för elektriskt ljus, trepipiga och med rund väggbrička. Höjd 18 cm. Ett par i tribunbågen, ett par i triumfbågen, ett par i långhusets gördelbåge. Inköpta 1920.

Vägglåtar: Ett par av driven och punsad mäsingsplåt, monterade för elektriskt ljus. Två ljusarmar med klockformiga ljushållare. Sammanhänger stilmässigt med kandelabrarna 1. Höjd 36 cm. På

Fig 169. Ljuskrona av trä. Tidig 1800-talstyp. Foto S Hallgren 1969.

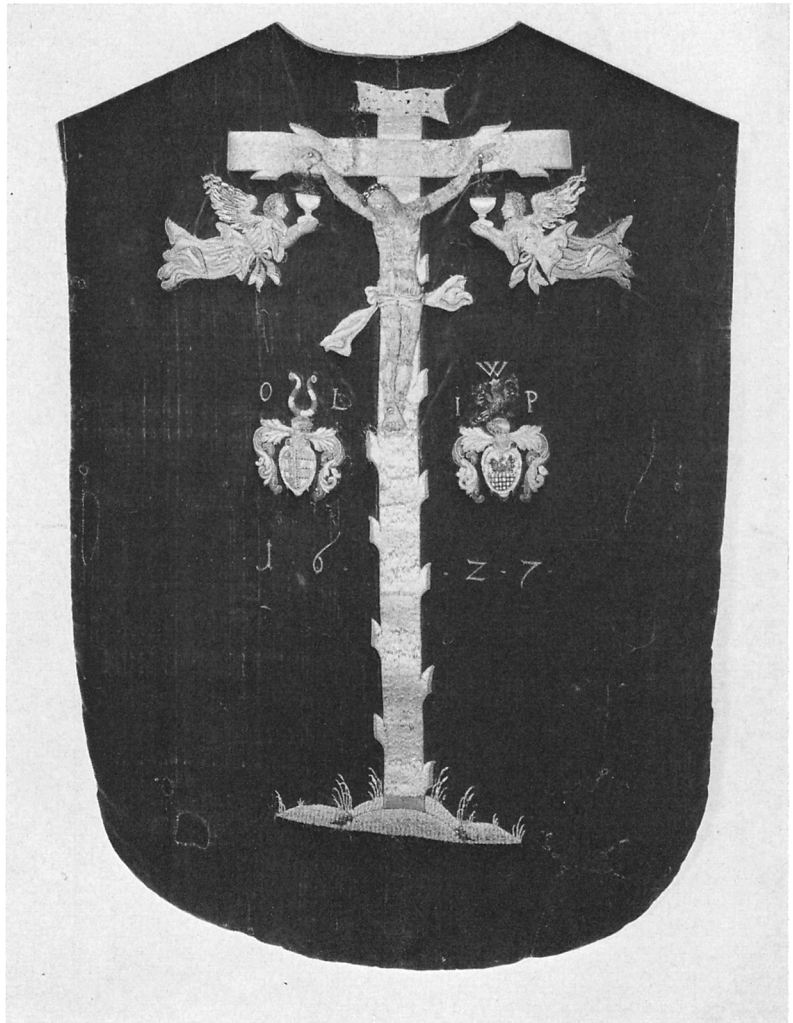
Wooden chandelier, early 19th century type.

Fig 170a. Mässhake av röd sammet med reliefbroderi i guld- och silvertråd samt silke. Skänkt 1627 av kyrkans dåvarande patronus Otte Lindenov och hans hustru Johanna Viveka Podebusk. LKM. Foto G Hildebrand 1972.

Red velvet chasuble with relief embroidery in gold and silver thread and silk. Donated in 1627 by the then owner of the living, Otte Lindenov and his wife Johanna Viveka Podebusk.

läktaren, ovanför långhusets västra fönsterpar. Inköpta 1920.

Samtliga inv fr o m 1694 t o m 1722 upptar »1 par små metalljusstakar.» Sannolikt identiska med de stakar, som omnämns i inv 1756: »Finnes 2^{ne} ganska gamla liusstakar af metall, gjorda för reformationstiden.» Inv 1788: »Tvänne Gamla Sönderbrutna Liusstakar.» Senare försvunna.

Textilier

Antependier: 1. Av rödbrun sammet med guldfrens och broderier i guld- och silvertråd. På mitten ett kors med strålsol samt IHS och korsade palmkvistar. Insytt i fodret: »Gåva av Löddeköpinge syförening, påskdagen 1932.» — 2. Av blekgul sidendamast.

Inga broderier. Inköpt 1957. — 3. Av svart ylle mönstrat i vitt. På mitten ett kors av applicerade silverband. Broderad inskrift på insidan: »Skänkt av nämndemannen och fru Julius Hansson 1947.» — 4. Av röd mönstrad sidenbrokad, utan applikationer eller broderier. Gåva av kyrkliga syföreningen 1967.

Altarbrun med broderier av silke i flera färger och guldtråd på guldtyg. Motiv: »Livets herre» i tre fält, komponerat av Sigrid Birgitta Synnergren och utfört vid Södra Sveriges Kyrkliga Textil, Lund, av Mirdza Ozols. På baksidan: »SSKT, 1947, SBS.» Mått 132 cm × 23,5 cm.

Mässhakar: 1. Av röd sammet med ryggsidan prydd av broderi i hög relief i guld- och silvertråd

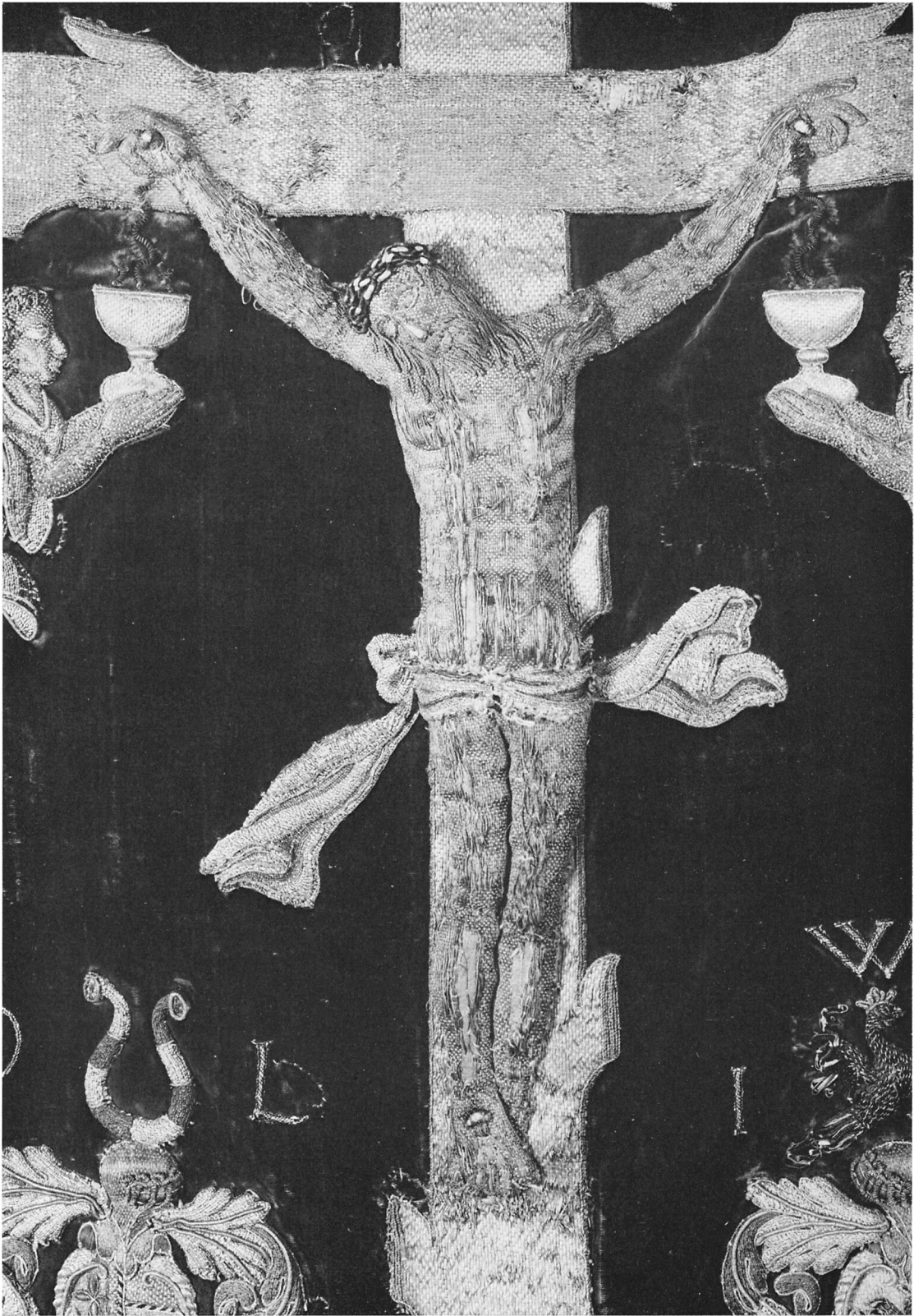

Fig 170b-c. Detaljer av mässhaken fig 170a. Foto G Hildebrand 1972.

Details of the chasuble fig 170a.

samt silke i flera färger (fig 170). I mitten Kristus på korset. Korset utformat som ett träd — arbor vitae — med avsågade grenar, uppväxande från Golgatakullen. På vardera sidan en svävande ängel, bärande en kalk, som uppsamlar Kristi blod. Under änglarna släkten Lindenovs vapen med initialerna OL (=Otte Lindenov) och släkten Podebusks vapen med initialerna IWP (=Johanna Wiweka Podebusk).⁶² Under vapnen årtalet 1627. Fodrad med gråblå lärft.⁶³ Deponerad i Lunds universitets historiska museum, inv nr 12 389, förvaras på Kulturhistoriska museets i Lund textilavdelning. — 2. Av röd mönstrad sidenbrokad. På ryggsidan ett applicerat kors av grönt siden med broderier i guldtråd och rosa lingarn. På framsidan en bård av samma gröna siden, kantad med guldband och med liknande broderier. Sydd inskrift i fodret:

»Gåva av Löddeköpinge kyrkliga syförening juldagen 1937.» Förändrad 1967 av Pro Ecclesia, Malmö. Tidigare av vit sidendamast med axelstycken av vit rips. — 3. Av vit sidendamast. På ryggsidan ett applicerat kors av guldbrun sidendamast, med IHS i rött silkebroderi och kantad med band, randat i guld och rött. På framsidan en bård av samma material och med samma kantning. Gåva av kyrkliga syföreningen 1940. — 4. Vändbar. Den ena sidan av svart rips. På ryggsidan ett applicerat krucifix av siden, delvis tryckt, delvis broderat med silke i flera färger, vilket tillsammans med en femuddig stjärna och några blommotiv, broderade i silvertråd, inramas av ett större kors av applicerade silvergaloner. På framsidan ett grekiskt kors av silvergaloner med strålar broderade i silvertråd. Den andra sidan av violett ylle. På

Fig 171. Kalkkläde av röd sammet med reliefbroderi i guldtråd. Senare delen av 1700-talet. Foto S Hallgren 1969.

Chalice veil, red velvet with relief embroidery in gold thread, latter half of the 18th century.

ryggsidan ett kors av violett brokad och med IHS i guldbroderi. På framsidan en bård av samma brokad med två små grekiska kors i guldbroderi. Gåva av kyrkliga syföreningen 1942. — 5. Av gulvit sidendamast. På ryggsidan ett gaffelkors av klarblått siden och guldbrokad med broderier i guldtråd och lin i klara färger. Motiv: överst Kristus med utsträckta armar, därunder tre änglar, två hållande var sin krona och en knäböjande. Bred halskant, som mitt fram har ett Kristusmonogram i violett. I fodret: »SSKT, 1963, SBS» (=Sigrig Birgitta Synnergren, se ovan). Gåva av kyrkliga syföreningen 1963.

Kalkkläde av röd sammet med reliefbroderi i guldtråd. I mitten IHS inom en strålsol samt ett vapenliknande emblem, runt kanterna rankor av vinlöv och veteax, i hörnen emblem av sammankomponerade passionsverktyg (fig 171). Mått 47 × 47 cm. Senare delen av 1700-talet. Renoverat 1967 av Pro Ecclesia, Malmö.

Predikstolskläden: 1. Av rödbrun sammet med guldfrans. På mitten ett kors med strålar, broderat i guld, silver och rött. Torde sammanhöra med antependium 1. — 2. Av samma material som an-

tependium 2. På mitten ett Kristusmonogram i guld och rött, i nederkanten röd bandkantning och guldfrans. Inköpt 1957. — 3. Av samma material som antependium 4. På mitten IHS, omgivet av bladslingor, broderat i guld och grönt. På baksidan: »Pro Ecclesia 1967.» Gåva av kyrkliga syföreningen.

Mattor: 1. Altarmatta, flossa, formad för golvparket innanför altarringen. I mitten livsträd, runt kanten en bård av kors och blommotiv. Bottenfärg melerat grågrön, mönsterfärger gult, rött, brunt, grönt. På undersidan: »Gåva av Löddeköpinge kyrkliga syförening den 7 april 1940.» Vävd av Stina Persson, Lillgården, Kungshult. — 2. Kormatta i röllakan, mönstrad i melerat blått, flera nyanser violett samt brunt, svart, grått och gult. I en hörna invävt BN (=Barbro Nilsson), i en annan AB MMF (=AB Märta Måås-Fjetterström).⁶⁴ Inköpt 1959. — 3. och 4. Två ryamattor i samma mönster och färgställning. Bottenfärg melerat blå, runt kanten bårdmönster i brunt, svart, violett, grått och gult. Vid dopfunten och i koret. Tillverkade av kyrkliga syföreningens medlemmar och skänkta 1963 respektive 1964. — 5. Liten ryamatta i sakristian. Gåva som matta 3 och 4.

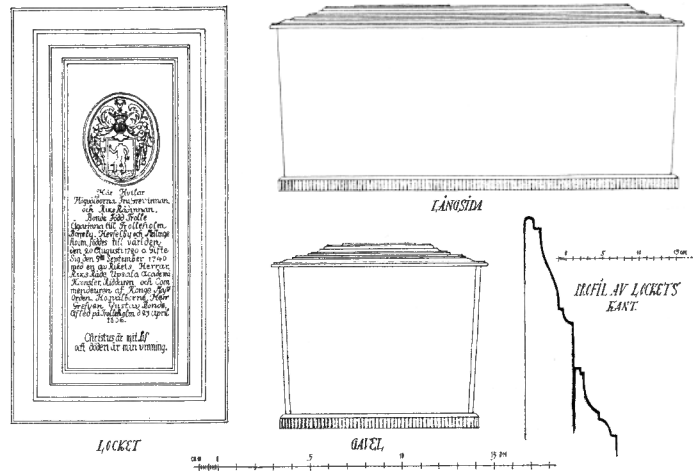
Försvunna textilier

I kyrkans inventarier från slutet av 1600-talet och från 1700-talet förekommer flera förteckningar över i kyrkans ägo befintliga textilier. Av dessa har endast ovannämnda mässhake nr 1 bevarats. Inv 1694 uppräknar följande: »1 röd broderat Sammets messehaka, 1 Messeskiorta, 1 fint silkeshandduk med små gulfrantzar omkring (enligt en annan utskrift från samma år skänkt av Morten Neerman i Malmö (se not 59), vilken i inv 1695 säges vara givare även till de två följande föremålen), 1 rött Sammets altarekläde med frantzar omkring», samt »1 Silfprydd altareduuk, 1 Handduk wid Funten».

Räkenskaperna för 1697 upptar utgifter för anskaffande av en mässhake, enligt inv 1716 »af swart atlas utan någon syning». I inv 1714 omtalas »1 ny Mässekiorta», vartill åtgått »12 alnar Klåsterlärft». Inv 1756 uppräknar förutom den röda mässhaken: »1 st gammal försliten skiorta, 1 st gammalt linkläde på altaret, 1 st dito wid Funten, 1 dito att lägga öfwer Kalken, 1 st af rött tyg på altaret, gammalt, söndrigt och aldeles odu-

Fig 172. Viveka Trolles (d 1806) sarkofag. Uppm G Gustafsson 1925.

Viveka Trolle's († 1806) tomb.

geligt.» Dessutom bland de föremål, som kommit till kyrkan efter 1744: »1 st svart Kläde af multum, 1 st linnat til altaret utan spetsar, NB det gamla Klädet ligger in under.» Inv 1788 upptar mässhaken och ovannämnda defekta röda altarkläde. Därtill: »Tvänne Stycken Mässkiortor af fint linne. Den nya ankom 1773 hvar till åtgått 19 al: fint lärvft ..., Ett Kläde öfver Kalcken med spetsar ..., dito gammalt at bruka vid privat Communioner utom Kyrkan, Et Kläde, att torka Kalck och Pateen med, Et gammalt linnat Altare kläde, obrukeligt, Et St. Handkläde vid Funten, 1 Stycke Nytt Altarekläde af Röd Manchester 9 alnar ..., Härtill häftad 3 alnar rött kläde ..., Klätt med foder lärvft ..., Et svart Altare kläde om 6 alnar.»

Ett antependium av rödbrun sammet med applikationsbroderier och frans, daterat till 1800-talets senare del, är omnämnt i inv 1926. Sannolikt identiskt med ett antependium, som enligt vis prot 1905 skänktes av förre innehavaren av patronatsrätten (fabrikör C O Borg eller hans son Axel B). Nu försvunnet.

Kollektredskap

Kollekthåvar, ett par, av vinröd sammet med guldtofs och guldtrådsbroderier av kors och stjärnor. Hållare av mässing med pingla. Enkla brunmålade träskaft. Diameter 17 cm. Omnämnda som nya år 1938 (ämbetsberättelse till prästmöte).

Inv 1926 nämner två kollekthåvar »av röd sammet med smala silvergaloner, diagonalt påsydda. Ring och holk av mässing med enkel ornering. Enkelt grovt träskaft. Total L 166 D 26». Anskaffade mellan 1828 och 1844 (vis prot 1848). Ej bevarade.

Gravminnen

I den nu igensatta Lindenovska gravkammaren under koret befinner sig såsom nämnts ett antal kistor, som alltså ej är tillgängliga för undersökning. Därför återges här de beskrivningar, som lämnas av W Karlsson i snabbinventeringen 1926 (ATA): »1. Kista av ek med rester av läderbeklädnad. Mycket sönderfallen. L 63 cm, H 28 cm, Br 30–32 cm. — 2. Kista av ek, klädd med läder. Har haft fyra handtag. Mycket illa medfaren. L 75 cm, H 30 cm, Br 33 cm. — 3. Kista av ek med rester av läderbeklädnad. Inuti: en kista av ek, invändigt klädd med bly. Åtta enkla handtag av järn samt rester av andra beslag med monogram och bildframställningar. Inre kistans lock borta så att blyklädnaden förstörts och den dödes ben ligga bara. Mycket sönderfallen. 1600-talstyp. L 209 cm, H 66 cm, Br 67 cm. — 4. Kista av ek med välvt lock, helt beklädd med läder, även botten. Lädret fäst med kopparnitar, som på locket bilda ett kors med armarna slutande i klöverbladsform. Lädret plastiskt behandlat, på gavlar och sidor i rutor med paral-

lilla linjer. Beslagen utgöres av åtta enkla handtag av järn. Inuti: enkel furukista, hartsad i fogarna och ombäddad med hyvelspån. Lädret flerstädes avrivet och nitar borta. 1600-talstyp. L 205 cm, största H 75 cm, minsta H 72 cm, största Br 67 cm, minsta Br 60 cm. — 5. Kista av ek med brutet lock, klädd med läder. Åtta läderklädda handtag av järn, rika kopparbeslag med initialer och nedtill en list av koppar; beslag med inskription som meddelar att (Johan?) Lindenows dotter vilar här, samt vapensköld. Illa medfaren. L 224 cm, H 95 cm, Br 89 och 82 cm. — 6. Kista klädd med läder och rikt beslagen med drivna, förgyllda ornament av koppar; åtta handtag av järn fästa med rika kopparbeslag. Locket vapensköldar och namnplåtar äro borta utom en, för övrigt rätt väl bibehållen. L 215 cm, H 74 cm, Br 74 och 71 cm. — 7. Kista av ek, helt beklädd med läder i plastik: S i monogram, syndafalls scen (på gaveln) och (i gavelns hörn) bevingad änglamask. Åtta handtag av järn; ett hörnbeslag med en manlig figur tillsammans med en örn (Johannes). Nedtill list av koppar. Illa medfaren. L 206 cm, H 65 cm, Br 69 och 70 cm. — 8. Kista av ek, läderklädd, med åtta järnhandtag och rika kopparbeslag. På locket vapenbeslag samt märken efter andra beslag, bland annat: Anno 1.6.4.5. Illa medfaren. Vapnet är släkten Podebuschs. L 196 cm, H 60 cm, Br 59 och 63 cm.» (Kistan sannolikt tillhörig Vibeke Clausdotter Podebusk, hustru till Otte Lindenov d y, död 1645. Jfr släktöversikten.) — »9. Kista av ek, helt beklädd med läder och rikt beslagen med kopparnitar. Fyra handtag av järn. Inuti kista av ek med liket av en ung flicka svept i linne med spetsar. Ett hörnbeslag fastsittande, bevingad änglamask med lilja i inre hörnet. På locket märke efter vapen, det Lindenowska och sannolikt Podebuschska. L 130 cm, H 55 cm, Br 50 och 52 cm. — 10. Kista av ek med rester av läderbeklädnad. På vardera gavelsidan två ringar av järn. 1600-talstyp. L 222 cm, H 72 cm, Br 74 cm. — 11. Kista av ek med rester av läderbeklädnad och åtta handtag av järn. 1600-talstyp. L 185 cm, H 70 cm, Br 70 cm. — 12. Kista av ek, med svagt välvt lock och klädd med tunt skinn, fäst med kopparnitar; sex enkla handtag av järn. Inuti: kista av furubräder bäddad i hö. Ena gaveln och hälften av ena långsidan lös. Lädret flerstädes borta. Tidig

1600-talstyp. L 140 cm, H 45 cm, Br 46 cm. — 13. Kista av ek på åtta svarvade fötter, klädd med sammet och tyll och med tvenne mässingsplåtar, den ena med psalmvers, den andra med följande inskription: 'Här hvilar Översten och Riddaren C. Fr. Bergenstråhles⁶⁵ älskade maka Friherrinnan Brita Sophia Hastfehr,⁶⁶ född den 12 juli 1776, död den 31 augusti 1833. Hoppas på Herren, Han skall väl görat.' L 178 cm, H 68 cm, Br 58 cm. — 14. Kista av ek, rikt profilerad, på åtta svarvade ben och klädd med svart sammet, sex handtag av rep. Locket fastskruvat. Vid huvudändan en namnplåt av mässing med inskription: 'Här förvaras den förgängliga delen af i listiden högvälborna fru friherrinnan Fredrika Hastfer,⁶⁷ född Grefvinna Bonde. Föddes den 7 mars 1743, dog den 2 jan. 1814.' Nedtill mässingsplåt med psalmskrift. L 190 cm, Br 70 cm. — 15. Kista av ek, profilerad, på sex svarvade ben, klädd med sammet och läder. Åtta handtag av järn. Vid fotändan mässingsplåt med psalmskrift. Locket fastskruvat. 1800-talstyp. L 188 cm. — 16. Sarkofag av grå polerad kalksten, med profilerat lock (fig 172). Inskription på locket: 'Här Hvilar / Högvälborna Fru Grevinnan / och Riks Rådinnan / Bonde Född Trolle⁶⁸ / Ägarinna till Trolleholm / Borreby, Hesselby och Mellinge / holm, föddes till världen / den 20 Augusti 1720 o. Gifte / sig den 9^e September 1740 / med en av Rikets Herrar / Riks Råde Upsala Academi / Kansler, Riddaren och Com / mendeuren av Kongl Maj^{tes} / orden, Högvälborne Herr / Grefven Gustaf Bonde / Afled på Trolleholm d: 23 April / 1806 / Christus är mit Lif / och döden är min vinning.† Däröver Trollevapnet inom kedja. L (lockets) 227 cm, H 103 cm, Br (lockets) 117 cm. — 17. Kista av ek, på åtta klotsliknande fötter; åtta handtag av järn. Locket fastskruvat. Vid fotändan namnplåt av järn; ingen inskription synlig. 1880-talstyp. L 222 cm, Br 80 cm. — 18. Kista av ek, klädd med läder och rika beslag i driven och förgylld koppar (fig 173). Locket löst. Namn- och inskriptionsplåtarna borta, men tvenne vapen bevarade. Läderbeklädnaden delvis lös. L 195 cm, Br 72 och 67 cm, H 65 cm.⁶⁹ — Lösa kistbeslag, ett antal, av driven och förgylld koppar, samt tenn. De utgöres av vapensköldar, hörn- och andra beslag samt kantlister» (fig 174).

Fig 173. Läderklädd ekkista med beslag av driven och förgylld koppar. I Lindenovska gravkammaren under koret. Foto G Gustafsson 1925. ATA.

Leather-covered oak chest, with metal-work of chased and gilded copper. In the Lindenov burial vault under the chancel.

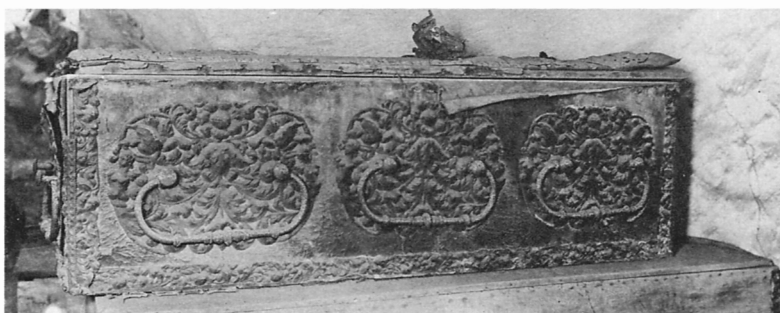

Fig 174. Kistbeslag från Lindenovska gravkammaren. Nedan framställningar av evangelisterna Lukas och Matteus. Foto G Gustafsson 1925. ATA.

Ornaments from coffins in the Lindenov burial vault. Bottom St Luke and St Matthew, the evangelists.

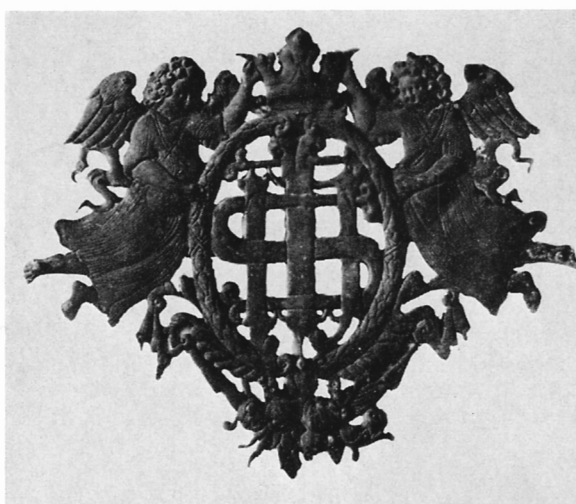

Fig 175. Storklockan, gjuten 1771 av A Palmberg i Kristianstad, omgjuten 1948. Foto S Hallgren 1969.

The great bell, cast in 1771 by A Palmberg, Kristianstad, recast in 1948.

Även de omnämnda beslagen torde alltjämt befinna sig i gravkoret.

Böcker

Bland kyrkans böcker märks Karl XII:s bibel från 1703 i helt svart skinnband. Mässingsbeslag med konungens namnchiffer. Omnämns i inv fr o m 1708. Nu i dåligt skick.

Enligt en anteckning av Severin Schlüter från 1760 var »bägge Kyrko Biblarna i åhr inbunna och kåsta 14 dlr smt».⁷⁰ Dock upptar ej något inv från samma århundrade flera än en bibel.

Övriga inventarier

Skåp: 1. Av furu, med bred gesims och enkeldörr. Målat i marmorerat vitt och ljusst gråblått. Baksidan är numera borttagen och skåpet tjänar till att dölja mätarcentral och värmereglage i vapenhuset på norra sidan om huvudingången. Höjd 187,5 cm, bredd 138 cm, djup 55 cm. Var tidigare målat i ekimitation (inv 1926). Troligen identiskt med ett skåp, vilket nämns i inv 1756 bland föremål, som kommit till kyrkan efter 1744. Inv 1788: »1 St

Furo Skåp, målat, med låås och nyckel.» — 2. Av samma material och typ som 1. Gesimsen något bredare. Höjd 189 cm, bredd 142 cm, djup 57 cm. Upptaget i ett av pastorsämbetet gjort tillägg till inv 1926. I vapenhuset, söder om huvudingången.

Kollektfat av tenn med graverad dekor. Inskrift på brättet: »Skänkt till Löddeköpinge kyrka av nämndeman och fru Julius Hansson. Juldagen 1943.» Diameter 40,5 cm. Enligt stämplarna tillverkat 1936 av hovjuvelerare C G Hallbergs guldsmeds AB, Stockholm.

Prestaver, ett par. Cirkelkors av silver på släta svartmålade träskåft. Längd 203 cm. Enligt stämplarna utförda 1961 av Wiwen Nilsson, Lund. Skänkta av nämndemannen och fru Julius Hansson.

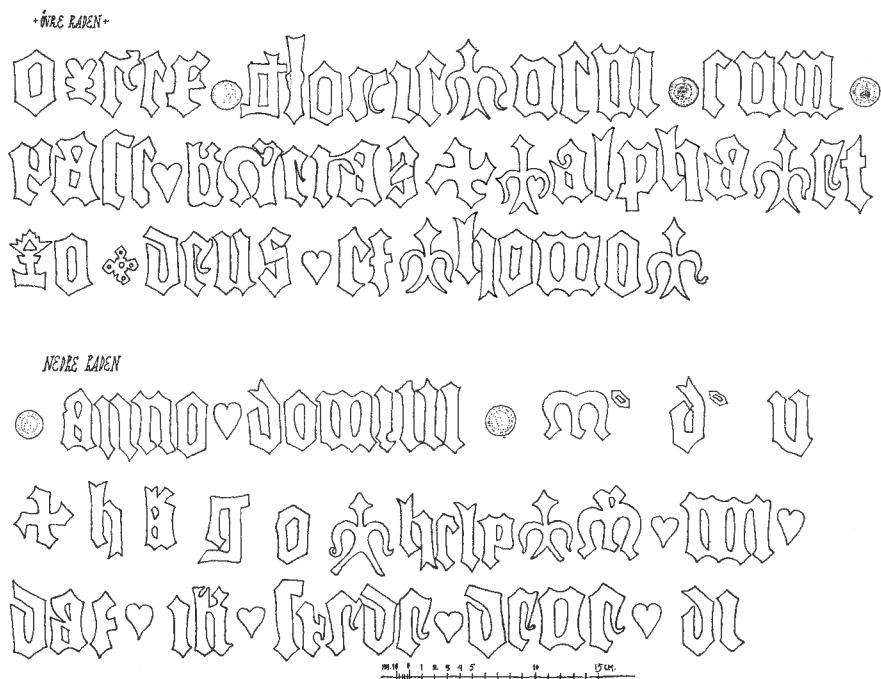
Votivskepp av trä, tvåmastat, benämnt Carolina. Skrovet är över vattenlinjen svartmålade, därunder grönt. Längd 84 cm. Nyttillverkat. Gåva 1968 av f tulltjänstemannen Sigfrid Svensson, Malmö.

Inv 1694 upptar bl a »1 gammal Kyrkokista» och »1 gammal iärn beslagen Stock». 1697 tillkommer »en ny Kyrkokista» samt »Ett Kongl. Majts. Wapen». 1698 inköptes ett timglas, som dock ej

Fig 176. Inskription på lillklockan, gjuten 1505, troligen av klockgjutaren Matias. Teckning av G Gustafsson 1925.

Inscription on the small bell, cast in 1505, probably by Bellwright Matias. Copied by G Gustafsson, 1925.

nämns i något senare inv. 1716 säges den förstnämnda kistan vara »utan lås» och den andra, nya, vara »af Tiufwar sönderbruten». Dessutom nämns för första gången »2no allmosetaflor» och »1 gammall lijkbåhr».

I inv 1756 uppräknas bl a en »murwagn», utan tillbehör, och två pallar. Därtill såsom nyanskaffningar efter år 1744 »1 st foot stäck af alm, 2no stycken nya pallar, invid altaret och invid kyrkodörren, 2no stycken nya målade Collect taflor, ... 1 st kiäpp till kyrkiowäktaren, ... 1 st liten trae spada». 1760 anskaffades en ny kassakista av järn.

Inv 1788 nämner bl a »1 st Foot-Stäck och fattig Stäck — väl beslagen och med 2no Låsar försedd».

Samtliga dessa äldre föremål är nu försvunna.

Klockor

Kyrkan äger två klockor, vilka till storleken föga skiljer sig från varandra. 1. Storklockan (fig 175). Kring halsen en bred bård av stiliserade blad. I bården ett slätt band med inskriptionen: »Gudi allena ära.» Kring slagringen en liknande men smalare bård. Inskrift på kroppens ena sida: »Wiwecka Trolle / riksrådet gref / Gustaf Bondes änckefru har låtit / omgiuta thenna kläcka / uti Christianstad d: 10 sep.

1771 af / Abraham Palmberg⁷¹ 4 / väger.» På andra sidan ett krucifix i relief över texten: »År 1948 / då Edvard Rodhe var biskop i Lund / Nils Hillstam kyrkoherde, Julius Hansson och / Otto Åkesson kyrkovårdar, Joel Ahlfors kantor / blev denna klocka omgjuten av M. & E. Ohlsson / i Ystad.» Höjd (med krona) 102 cm, diameter 103 cm. Före den sista omgjutningen, som nödvändiggjordes av en spricka, var höjden (med krona) 80 cm och diametern 97 cm. Enligt en uppgift från 1730 hade klockan då texten: »Anno Domini M D XII. Hielp Gudh ock Sancte martyn Hiens Gry.»⁷² Gry är möjligen en förkortning av Grydestøber, vilket föregånget av Hiens, kan tolkas som klockgjutarens namn. Troligen är denne Jens Grydestøber i Lund (Uldall, s 270). — 2. Lillklockan. Runt dess övre del löper två skriftband med latinsk inskription. Mellan orden kors, hjärtan, träd, avgjutna mynt, som dock ej kan bestämmas, samt andra figurer (fig 176). Höjd (med krona) 107 cm, diameter 97 cm. F Uldall har tytt texten sålunda: »alpha et o deus et homo o rex glorie veni cum pace krenas hugo(?) help M mi dat ik stede dene di anno domini M D V.» Översättningen fr o m ordet krenas lyder: »Krenas Hugo(?). Hjælp Maria

mig, att jag stedse tjener Dig. I herrens Aar 1505.» Med viss reservation antager Uldall, att »Krenas Hugo» kan »betegne Støberen: men skulde dette være Tilfældet, maa han paa en eller anden Maade staa i Forbindelse med Matias» (Uldall, s 114). Denne Matias, till vilken Uldall attribuerar Löddeköpingeklockan, var verksam som klockgjutare i Skåne i början av 1500-talet. Hans klockor karak-

täriseras av att »Hankene ere stærkt udadbøiede, udv. kantede, indv. afrundede, og Overfladen plan eller næsten plan». Likaså av bokstavstyperna och skiljetecken såsom träd, hjärtan, liljor, mynt och kors mellan orden. Han anses även vara mästare till stor- och lillklockan i Näs kyrka, Onsjö härad i Skåne, daterade 1501 respektive 1511. Den senare är signerad (Uldall, s 113).

Noter

1. Grävningsresultaten är ännu 1972 under bearbetning, och materialet förvaras på LUHM. Grävningen väster om kyrkogården utfördes 1966 av antikvarie *Margareta Weidhagen*. Ytterligare arkeologiska undersökningar, norr om kyrkogården, är planerade.
Ett bronsspänne med djurornamentik från 1000-talets förra hälft, funnet vid gravgrävning omedelbart söder om kyrkan, är avbildat i Skånes Hembygdsförbunds årsbok 1967, s 109.
2. *Palmér* avvisar i detta sammanhang en av *F Löffler* i Svenska Landsmål (13:9, s 7) framförd teori om samband mellan namnet Lödde och Jordanes' *liothida* = folk i betydelsen folkland.
3. *Hans Spegel* (omkr 1525–1599), bördig från Preussen, invandrade till Danmark och blev kammartjänare först hos Christian III, sedan hos Fredrik II, av vilken han tillsammans med sin fästmö *Karen v Ahlefeldt* (d 1582) erhöll Borgeby gård som förläning. Han tillbringade där större delen av sitt liv och gifte efter första hustruns död om sig 1586 med *Hilleborg Lindenov* till Julskov (d 1602), dotter till *Hans Lindenov* till Julskov. Är tillsammans med båda hustrurna begravd i Borgeby kyrka (*Bobé*, s 349–355). — Ett epitafium med porträtt av Spegel och hans båda hustrur, utförda av *Tobias Gemperlin*, finns på Lunds Domkyrkomuseum, tidigare i Borgeby kyrka. Jfr *W Karlson*, *Tobias Gemperlin* och några skånska 1500-talsporträtt, s 87–88.
4. »Jus patronatus hoess Hans Spegell», Lunds stifts landebok, s 9.
5. Den 19/4 1706 uppgavs av Kungl reduktionskommissionen för kung Karl XII, att jus patronatus samt kyrko- och kronotionden tillkommer hovkanslern *Coyet* å hans hustrus vägnar (se släktöversikten samt *Carlquist*, II: 4, s 447 och *Thulin*, 2, s 23–24).
6. Enligt »Kongl Maj:ts resolution den 16 maj 1811 angående disposition af jus patronatus vid Borreby och Löddeköpinge församlingar» (*Thulin*, 2, s 24–25).
7. Vissa kompletterande uppgifter rörande Borgebys och Löddeborgs historia har välvilligt ställts till förfogande av Löddeborgs nuvarande ägare disponent Fredrik af Petersens.
8. Enligt manuskript till kortfattad beskrivning av *G Gustafsson* 1925, s 1. ATA.
9. Storskifteskartor 1786–87 över »Gate husens Jord uti Löddeköpinge kyrkoby» och över »Östre Wång och Ny-Wång» av *C J Biörkegren*, LmkM och LMS.
10. Karta över Löddeköpinge 1784 av »landtmätare *H C Klerck*», LmkM och LMS.
11. Se släktöversikten samt nedan not 15.
12. Rapport till Raå 8/8 1968 av *A Liepe*. ATA.
13. Ritning 1862 till planerad ombyggnad (plan, fasad och sektioner) av *E G von Rothstein*. RA.
14. Jfr Kulturhistoriskt lexikon för nordisk medeltid XII, spalt 24–25, uppslagsord Murning, samt Hantverkets bok, Mureri, s 367–69.
15. Jfr *I Rosell*, Tillinge kyrka. SvK, Up XI: 2, s 223.
16. *I Rönnebeckska samlingarna* 13: 2, s 43, läses följande: (beträffande predikstolen) »... gifwin af Holiger Lindenov som uthj samma kiörkia hwilar med ellofa lijk af samma familia, uthj en murat graf öfwer hwilken finz en dörr eller lämm som kan up och till lykkias hwilket alt sådan kan sees än i dag». (Publicerat i John Tuneld, Prästrelationer från Skåne. Av år 1667 och 1690. Ur prästrelationerna av år 1690–93, s 130.) — Det är osäkert vem denne *Holger Lindenov* har varit. DAA upptar två personer med det namnet, av vilka den ene, död 1634, säges vara begravd i Veilö, och den andre, död 1630, i Malmö. Möjligen har en förväxling ägt rum med *Otte Lindenov* (1575–1618), broder till den förstnämnde *Holger L* och enligt DAA begravd i Löddeköpinge, eller *Otte L:s* son med samma namn (1603–1632), också begravd i Löddeköpinge och 1627 givare till en ännu bevarad mässhake (se vidare släktöversikten). — Prosten och teologie doktorn *Carl Sonenberg Rönbeck* (1765–1841) fullföljde och utvidgade de av hans morfader *Petrus Sonenberg* (1699–1778) grundlagda samlingarna till

- Skånes historia och topografi, som sedermera testamenterades till LUB, de sk Rönnebeckska samlingarna eller Collectia Rönbeckiana, 21 band.
17. Enligt manuskript till kortfattad beskrivning av *G Gustafsson* 1925, s 13. ATA.
  18. Inv 1788 i födelse- och dopbok 1772–1827. LLA.
  19. Med Skånska kyrkokontoret avses de räkenskaper, som i enlighet med 1686 års kyrkolag varje år från omkring 1690 uppgjordes för varje kyrka. År 1719, efter viss omorganisation, ersattes Skånska kyrkokontoret av Lantkyrkoräkenskaper för Malmöhus respektive Kristianstads län.
  20. »I norra fönstret däremot sitter än idag kvar större delen af ekkarmen, visande icke blott träets dimensioner, utan har i behåll de spikar, som en gång hållit det på karmen spända skinnet eller oxblåsan» (*Wählin*, 26.XI.1903, I: 65).
  21. Jfr text nedan Hög.
  22. Se not 14.
  23. Jfr *E Gustafsson*, Kyrkobyggnaden — gestalt och miljö, s 61.
  24. Jfr *M Rydbeck*, Valvslagning och kalkmålningar i skånska kyrkor, s 198.
  25. Jfr a a, s 216–20 samt fig 178.
  26. Se not 23.
  27. *Thure Liebman*, kyrkoherde i Landskrona 1699–1707, samtidigt häradsprost i Rönnebergs och Harjagers kontrakt. 1707 förflyttad till Kristianstad. »Från T L:s nitiska och dugande verksamhet här finnas bevarade bl a de detaljerade, kloka och upplysande visitationsanteckningar han gjort under sina årl. fortgående visitationer 1700–08, senare fortsatta i hans nya verksamhet i Villands hd» (*Carlquist*, Ser II: 7, s 377–78).
  28. *Severin Schlüter* (1716–1797), kyrkoherde i Borgeby och Löddeköpinge, i praktiken från 1743, officiellt från 1746. Författare till ett antal skrifter med religiöst innehåll, men också till skildringar av bygd och folk. Uppehöll sträng kyrkotukt och medverkade till folkskolans införande på landsbygden (*Carlquist*, Ser II: 4, s 459–63).
  29. Se släktöversikten.
  30. »Borreby» ingående i serien »Skånska Udsigter», utförd 1818 av *U Thersner*, grafiskt reproducerad 1819 av *C Akrell*, förvaras på LKM.
  31. Framgår av ritning 1862 till planerad ombyggnad (se not 13).
  32. *C G Brunius samlingar*, del VIII: »Korta Beskrifningar på Skånska kyrkor, 1845. ATA.
  33. Förslag och rapport till Raä 1947. ATA.
  34. Viss osäkerhet råder beträffande långhusets norra sida, eftersom ritningen från 1862 (se not 13) endast visar kyrkans södra fasad. Av planen framgår endast att långhusets båda västliga fönster var placerade mitt för varandra, det nordöstra däremot längre åt väster än det sydöstra. Ej heller renknackningen gav något tydligt besked om eventuella förändringar av de norra långhusfönstren.
  35. Manuskript till kortfattad beskrivning av *G Gustafsson* 1925 och *E Cornell* 1942–44, s 5 och 12 respektive 2. ATA.
  36. Samtliga uppgifter om ombyggnaden och icke verkställda planer från ritningen 1862 (se not 13) samt brev från ÖIÄ samma år.
  37. Manuskript av *G Gustafsson* (jfr ovan), s 11 samt äldre fotografier i K-byråns bildarkiv, Raä.
  38. Program till förändringar i Löddeköpinge kyrka av *Eiler Græbe*, 26/10 1948. K-byrå, Raä.
  39. *Bertel Thorvaldsen* (1770–1844), dansk bildhuggare. Betecknas som »den egentlige inledaren till 1800-talets nyantika plastik». Förenade klassicism med ett drag av religiös fromhet. Hans Kristus, som tillsammans med skulpturer av de tolv apostlarna finns i Vor Frue Kirke i Köpenhamn, anses vara hans och därtill ett av den germanska samtidens skulpturala huvudverk (*R Josephson*, Romantiken, s 33–34).
  40. Anteckning om verkställda förbättringar å kyrkan i födelse- och dopbok 1724–71. LLA.
  41. Se släktöversikten.
  42. Jfr Svenska Akademiens ordbok 13, spalt 1147, uppslagsord Irenisk.
  43. Jfr *C A Nordman*, Gotländisch oder deutsch — ein Silberkruzifix von Halikko im Eigentlichen Finnland, s 29 ff.
  44. Jfr *C Nordenfalk*, Konstantin den store i Skåne, Meddelanden från LUHM 1944, s 88 ff. — Vållvillig hjälp till tolkningen av processionskorsets graverade figurframställningar och texter har lämnats av fil lic *Rikard Holmberg*, Lund.
  45. Jfr Kulturhistoriskt lexikon för nordisk medeltid XIII, spalt 472, uppslagsord Processionskors. — Korsets proveniens är osäker.
  46. Jfr *C G Brunius*, Om Renaissans- eller Barockstilen i Skåne, s 14–15.
  47. Jfr Mjällby kyrka. SvK, Blekinge II, s 169.
  48. Se not 16 samt släktöversikten.
  49. Jfr *M Rydbeck*, Renässansskulptur i Skåne, s 28 f, och *G Paulsson*, Skånes dekorativa konst, s 119–20.
  50. Upplysningen har lämnats av Dr phil *Erik Moltke*, Köpenhamn, som i likhet med fil lic *Anna Maria Göransson*, Lund, vållvilligt bidragit med råd och anvisningar till beskrivning och datering av predikstolen.
  51. Jfr *G Paulsson*, Skånes dekorativa konst, s 119, och *M Rydbeck*, Renässansskulptur i Skåne, s 30.
  52. Jfr *M Rydbeck*, ovan a a, s 45.
  53. Jfr a a, s 7.
  54. Se not 28 samt släktöversikten.
  55. Anteckning om verkställda förbättringar å kyrkan i födelse- och dopbok 1724–1771. LLA.
  56. *Sven Fogelberg*, orgelbyggare, f 1818, d 1900, utbildad först hos orgelbyggaren *Pehr Lund* i Lund, vars verkstad han övertog vid dennes död 1845. Orgelbyggarexamen vid Musikaliska akademien vid 1850-talets mitt. Byggede ca 50 orglar, de flesta i Lunds stift. (*Norlind*, *N P*, Orgelns allmänna historia.) Ingen av hans orglar synes numera finnas bevarad.
  57. *Henrik Sjöström*, se nedan Hög, not 17.
  58. Jfr *L Tynell*, Skånes medeltida dopfuntar, s 158.

LÖDDEKÖPINGE KYRKA

59. *Anne Krutmeijer* (1649–1710), dotter till *Herman Krutmeijer* (d 1653), borgmästare i Malmö, sondotter till handlanden *Jost Krutmeijer*, som omkring 1593 inflyttade till Malmö från Lübeck och blev stamfader för en vittutgrenad släkt. *Anne K* var gift med 1) *Pouel Watson* (d 1688), handlande i Malmö, 2) *Mårten Nerman* (d 1695), handlande i Malmö, 3) *Martin Hartman* (1662–1730), rådman i Malmö. (Malmö fornminnesförenings årsskrift 1937, s 17 f.)
60. Jfr Katalog över utställning af äldre kyrklig konst, Malmö 1914, s 108 (nr 309).
- 61–62. Se släktöversikten.
63. Jfr *W Karlsson*, *Mässhake*, *Kulturens* årsskrift, 1937, s 24–25.
64. *Märta Måås-Fjetterström* (1873–1941), textilkonstnärinna. 1902–05 ledare för LKM:s vävverkstad. 1905–11 föreståndare för Malmöhus läns hemslöjdförening. Egen textilverkstad i Båstad från 1919. — AB MMF i Båstad övertogs 1942 av *Barbro Nilsson* som 1971 efterträddes av *Kaisa Melanton*.
- 65–68. Se släktöversikten.
69. Beträffande läderklädda dubbla likkistor av renässans-typ, jfr *U Otterstedt*, *Från Gotik till Renässans*, s 98.
70. Födelse- och dopbok 1724–71. LLA.
71. *Abraham Palmberg*, klockgjutare. Verksam i Kristianstad 1771–87, mästare 1782.
72. Rönnebeckska samlingarna, 13:2, s 15.

Bilaga. Släktsambandet mellan vissa i Löddeköpinge kyrkobeskrivning nämnda personer

Hans Johansen (Lindenov) till Fovslet, d 1568; g m Rigborg (Tinhuus) till Julskov, d 1572

Hans Johansen (L) till Fovslet o Gaunö, f 1542, d 1596, länsherre; g m Margarethe Rosenkrantz, f 1552, d 1635

Hilleborg (L) till Julskov, d 1602; g 2 m Hans Spegel (Speyl) till Borreby, d 1599

Holger L till Gaunö, f 1579, d 1634 i Frankrike; begravd i Veilö

Otte L till Borreby, f 1575, d 1618, länsherre på Sölvesborgs slott; g m Anne Tygesdotter Brahe, f 1577, d 1636; båda begravda i Löddeköpinge kyrka

Holger L till Østergaard, d 1630; begravd i Malmö

Otte L till Borreby o Østergaard, f 1603, d 1632; g m Vibeke Clausdtr Podebusk till Barsebäck m m, f 1608, d 1645; båda begravda i Löddeköpinge kyrka

Otte L till Borreby, f 1629, d 1697, ryttmästare; g m Else Maltesdotter Juul till Klågerup, f 1629, d 1679; båda begravda i Löddeköpinge kyrka

Vibeke L till Borreby, Klågerup, Maltesholm m m, f 1655, d 1725; g m Hans Ramel till Löberöd, f 1641, d 1711, landsdomare

Anna Sophie L till Borreby o Klågerup, f 1657, d 1716; g m Wilhelm Julius Coyet till Ljungby, Torsjö m m, f 1647 d 1709, friherre, hovkansler

Brita R till Borreby m m, f 1695, d 1732; g m Fredrik Trolle, f 1693, d 1770, överstelöjtnant

Fredrika Viveka Trolle, f 1721, d 1806, grevinna; begravd i Löddeköpinge kyrka; g m Gustaf Bonde af Björnö, f 1682, d 1764, greve, riksråd

Fredrika Brita B af Björnö, f 1743, d 1814, grevinna; begravd i Löddeköpinge kyrka; g m Berndt Johan Hastfer, f 1737, d 1809, friherre, överste

Gustaf Trolle-Bonde, f 1773 d 1855, greve, överstekammarjunkare

Fredrika B af Björnö, f 1779 d 1864; g m Gustaf Hamilton, f 1778, d 1854, greve, hovmarskalk

Brita Sofia H, f 1775, d 1833, friherrinna; begravd i Löddeköpinge kyrka; g m Carl Fredrik Bergensträhle, f 1773, d 1835, överste

Johanna Margareta H, grevinna, f 1809, d 1892; g m Magnus Albert Carl Gustaf Arvid Stenbock, f 1800, d 1871, greve, kammarherre

Hedvig Sofia Hamilton, f 1819, d 1906, grevinna; g m Sebastian af Petersens, f 1802, d 1888, ryttmästare

Albert Magnus Ulrik S, f 1830, d 1894, löjtnant; g m Julia Jeannette Eleonora Hallenborg, f 1837, d 1898

Källor och litteratur

OTRYCKTA KÄLLOR

Stockholm

RA: Ritning till ombyggnad (plan, fasad och sektioner) av *E G von Rothstein* 1862; ED:s konseljakter 1863 9.1, kyrkobyggnaden; ritning till orgelfasad av *H Sjöström* 1886; ED:s konseljakter 1886 22.1, orgeln.

ATA: Inv 1830; *CG Brunii samlingar* vol VIII, »Korta Beskrifningar på Skånska Kyrkor», 1845; uppmätn av kyrka och kyrkogård av *S Anjou* och *N Grafström* 1919; uppmätn av *Wiveka Bondes* sarkofag av *G Gustafsson* 1925; manuskript till kortfattad beskrivning av *G Gustafsson* 1925; snabbinv 1926 av fil lic *W Karlsson*; manuskript till kortfattad beskrivning, bearbetat av *E Cornell* 1942–44; ansökn till Raä ang omgjutning av ena klockan 1947; ansökn till Raä ang omläggning av yttertaket 1957; rapport ang putsavknackning av *A Liepe* 1968; diverse fotografier av exteriör, interiör och inventarier från 1914 och framåt.

Raä, K-byrån: Förslag till nya dörrar av KBS 1940 (kop); skiss till väggparti mellan tornets bottenvåning och långhuset av KBS 1940 (kop); arbetsbeskrivning till bårhus och ekonomibyggnad av *E Græbe* 1945; program till förändringar i kyrkan samt uppmätn av *E Græbe* 1948 (kop); förslag till bänkinredning av *E Græbe* 1949 (kop); förslag till inhägnad av kyrkogården samt ritning och uppmätn av *E Græbe* 1955 (kop); ritning till orgel av *A Mårtenssons* orgelfabrik, Lund, 1961, rev av KBS (kop); diverse äldre fotografier.

Lund

LKM: *U Thersner*, Borreby, teckning 1818, grafiskt reproducerad 1819 av *C Akrell*, ur serien Skånska Udsigter.

LLA: Skånska kyrkokontoret, landtkyrkoräkenskaper 1689–1718; Malmöhus läns landtkyrkobok, innehållande avskrifter av räkenskaper 1719–1822; övriga arkivalier varav flertalet gemensamma med Borgeby: husförhörslängder 1787–1798 och 1815–1861, in- och utflyttningslängder 1815–1856, födelse- och dopböcker 1724–71 (med anteckningar om förbättringar å kyrkan samt inv 1756), 1772–1827 (med inv 1788) samt 1828–1857, lysnings- och vigselböcker 1724–1861, död- och begravningsböcker 1724–1861, kr prot 1817–1832, kommunionlängder 1824–1861. Domkapitlets arkiv i LLA: vis prot över 1. biskopsvisitationer 1704–1865, 2. prostvisitationer 1795–1844 (med inv 1828 och 1844); *Th Liebman*s visitationsdagboksanteckningar 1700–08. — Yngre arkivalier förvaras i Löddeköpinge PÅ.

LUB: Rönnebeckska samlingarna 13: 2.

LUF: Mandelgrenska samlingarna, ser 5, avdeln 11: 7.

LUHM: *Theodor Wählin*, Anteckningar angående Skånska kyrkor 1903–04.

Malmö

LmkM: Karta över Löddeköpinge 1784 av *H C Klerck*; storskifteskartor 1786–87 över »Gatehusens Jord uti Löddeköpinge Kyrkoby» och över »Östre Wång och Ny-Wång» av *C J Biörkegren*; enskifteskarta 1836–38 av *W M Beckeman*.

TRYCKTA KÄLLOR OCH LITTERATUR

Bobé L, Hans v Spiegel til Borgeby, i: Historisk Tidskrift för Skåneland, band 2. Lund 1904–08.

Brunius C G, Om Renaissans- och Barockstilen i Skåne, VHAAH. Stockholm 1856.

Carlquist G [utg], Lunds stifts herdaminne. Från reformationen till nyaste tid. Ser II, biografier. IV, Torna kontrakt. Lund 1952.

Dahlby F, De heliga tecknens hemlighet. Stockholm 1963.

Danmarks Adels Aarbog. København 1884.

Danmarks Kirker, udg af Nationalmuseet. København 1933–.

Diplomatarium Danicum 1333–1336, 2: 11. Udg af *C A Christensen*. København 1950.

Elgenstierna G, Den introducerade svenska adelns ättartavlor I–IX. Stockholm 1925–36.

Falkman A, Ortnamnen i Skåne. Lund 1877.

Gustafsson E och *Cinthio E*, Skånsk Lantkyrka under medeltiden. Sydsvenska Dagbladets årsbok 1969. Malmö 1968.

Holmberg R, Barsebäcks kyrka. SvK, Skåne I: 2. Stockholm 1972.

Josephson R, Romantiken. Stockholm 1926.

Karlson W, Mässhake, i: Kulturen 1937. Lund 1938. — *Densamme*, Tobias Gemperlin och några skånska 1500-talsporträtt, i: Studier i konstvetenskap, tillägnade Ewert Wrangel av yngre lärjungar. Lund 1928.

Kjellberg S T, Borgeby, i: Slott och herresäten i Sverige, Skåne 1, Malmö 1966.

Kulturhistoriskt lexikon för nordisk medeltid. Malmö 1956–.

Lundberg E, Byggnadskonsten i Sverige 1000–1400. Stockholm 1940.

Liber daticus Lundensis vetustior, i: Lunde Domkapitels Gavebøger. Libri memoriales capituli Lundensis. Udg ved *C Weeke*. Kjøbenhavn 1884–89.

Lunds stifts landebok, utg av *K G Ljunggren* och *B Ejder*. Del 1, nuvarande Malmöhus län. Lund–København 1950.

Malmö fornminnesförenings årsbok 1937. Malmö 1937.

Nordenfalk C, Konstantin den store i Skåne, i: Meddelanden från LUHM 1944. Lund 1944.

Nordman C A, Gotländisch oder deutsch — ein Silberkruzifix von Halikko im Eigentlichen Finnland, i: Acta Archaeologica XV. København 1944.

Ordbok över svenska språket, utg av Svenska akademien. Lund 1929.

Palmér J, Lödde å och Jordanes liothida, i: Namn och Bygd 1928. Lund 1928.
Paulsson G, Skånes dekorativa konst. Stockholm 1955.
 Repertorium diplomaticum Regni Danici Mediævalis, udg af *Kr Erslev*, II, København 1896–98.
Rosell I, Tillinge kyrka. SvK, Uppland XI: 2. Stockholm 1968.
Rydbeck M, Renässansskulptur i Skåne. Lund 1950. — *Densamma*, Valvslagning och kalkmålningar i skånska kyrkor. Skrifter utg av Kungl humanistiska vetenskaps-samfundet i Lund XXXV. Lund 1943.
Shalling E, Kyrkogodset i Skåne, Halland och Blekinge under dansk tid. Stockholm 1936.
 Skånes Hembygdsförbunds årsbok 1967. Lund 1967.

Svensk Uppslagsbok. Malmö 1936–37.
Thulin G [utg], Samling af urkunder rörande patronats-rättigheterna i Skåne, Halland och Bohuslän. Afd 2. Stockholm 1901.
Tynell L, Skånes medeltida dopfuntar, utg av VHAA. Stock-holm 1913–21.
Uldall F, Danmarks middelalderlige Kirkeklokker. Køben-havn 1906.
 Utställning af äldre kyrklig konst. Katalog. Malmö 1914.
 Silverstämplar tydda enl *G Upmark*, Guld- och silverstämplar i Sverige 1520–1850, Stockholm 1925 samt Guld- och silverstämplar, Svenskt silversmide 1520–1850, IV, Stock-holm 1963.

Förkortningar

ATA	Antikvariskt-topografiska arkivet i VHAA, Stockholm.	LUHM	Lunds Universitets Historiska Museum.
DAA	Danmarks Adels Aarbog, København 1884– .	prot	protokoll.
D Dan	Diplomatarium Danicum 1333–1336, 2: 11. Udg af C A Christensen. København 1950.	PÅ	pastorsämbetet.
DK	Danmarks Kirker, udg av Nationalmuseet, København 1933– .	Raä	Riksantikvarieämbetet, Stockholm.
ED:s konselj- akter	Ecklesiastikdepartementets konseljakter i RA, Stockholm.	RepD	Repertorium diplomaticum Regni Danici Mediævalis. Fortegnelse over Danmarks Breve fra Middelalderen, udg af K Erslev, II, København 1896–98.
inv	inventarieförteckning.	räk	räkenskaper.
inv 1830	en på grund av en kunglig förordning 17/4 1828 företagen inventering av forntida minnesmärken i kyrkor och på kyrkogårdar. Protokollen, som fördes av prästerna, utskrevs i flera exemplar, varav en serie förvaras i respektive kyrkoarkiv, en serie i ATA.	SAOK	Sveriges allmänna organist- och kantorsför-bund.
KBS	K Byggnadsstyrelsen, Stockholm.	snabbinv	en preliminär inventering av de svenska kyrkornas föremålsbestånd av konst- och kulturhistoriskt värde, utförd under åren 1917–1932. Samtliga snabbinventeringslistor förvaras i ATA. Ett ex har tillställts varje inventerad kyrka samt vederbörande domkapitel.
K-byrån	Kulturhistoriska byråns arkiv, Raä.	st prot	sockenstämmoprotokoll.
kr prot	kyrkorådsprotokoll.	SvK	Sveriges Kyrkor, konsthistoriskt inventarium utg på uppdrag av VHAA, Stockholm 1912– .
LDG	Lunde Domkapitels Gavebøger. Paa ny udg ved C Weeke, Kjøbenhavn 1884–89.	VHAA	K Vitterhets Historie och Antikvitetsaka-demien, Stockholm.
LKM	Kulturhistoriska Museet i Lund.	VHAAH	K Vitterhets Historie och Antikvitetsaka-demiens handlingar, Stockholm.
LLA	Lunds Landsarkiv.	vis prot	visitationsprotokoll.
LmkM	Lantmäterikontoret i Malmöhus län, Malmö.	ÖIÄ	Överintendents Ämbetet (efter 1918 KBS), Stockholm.
LMS	K Lantmäteristyrelsens arkiv, Stockholm.		
LUB	Lunds universitetsbibliotek.		
LUF	Lunds universitets folklivsarkiv.		

Summary

The parish of Löddeköpinge is by the Sound, about twelve miles southeast of Landskrona, and is bounded to the east by Hög. The church village is in the northeastern part of the parish. Excavations made during recent years have shown that Löddeköpinge was probably once an important trading centre during Viking times and the early Middle Ages. Remains of Viking dwellings and other remains were found in the southwestern part of the churchyard, as well as south of the churchyard.

Löddeköpinge and the neighbouring parish to the south, Borgeby, formed, from the Middle Ages onwards, a benefice under Borgeby Manor, which is in the vicinity of Borgeby Church. The benefice, which survived until 1931, was transferred to the newly established estate of Löddeborg in the parish of Löddeköpinge around the middle of the 19th century. In 1962 the parishes of Löddeköpinge with Hög, Barsebäck and Hofterup were combined.

HISTORY

I. Löddeköpinge Church is situated in the eastern part of the church village, on a hill by the River Löddeån, which forms the south boundary of the parish towards Borgeby. The present church (figs 135–137) consists of a rectangular nave, a chancel with a five-sided apse, and a powerful west tower with a lantern surmounted by a cross. The nave and the chancel are built of selected and partly tooled boulders, and the tower up to about three metres above ground level of untooled rubble with the best sides visible. The upper part of the tower and the present apse are of brick. The oldest, original parts of the church are the nave and chancel, which probably date from Romanesque times. The plans of these parts of the church have remained unaltered (fig 140). The chancel had an apse originally. The outlines of the roof of this apse can be seen from the attic of the present apse, which was erected in 1868. The north and south walls of the nave were each equipped with a round-headed window, high up in the walls, of the ordinary Romanesque type, now visible above the vaulting and, since the church was replastered in 1968, also marked externally (figs 138, 143, 144). On the north side of the nave, the church also had an entrance, the lower part of which is below the northwest window of the nave (fig 138). It is probable that there was also a corresponding south entrance to the church.

Furnishings. Of the original furnishings of the church, only the Romanesque, sandstone bowl of the present font remains (fig 164), and a processional cross of bronze (figs 152, 153), which dates from the latter half of the 11th century, and is thus probably older than the church.

II. It is not known when the west tower was added to the

church, but there is much evidence suggesting that it was during the latter part of the Middle Ages. During the same period, the Romanesque window in the south wall of the nave was probably blocked up, and replaced by a window farther east. The church may also have been equipped with a south porch during this period, or somewhat later.

III. Originally, the church probably had a flat wooden ceiling or an open timber roof. The medieval roof-trusses are not preserved. The cross vaulting in the chancel was probably built during the 14th century, and the cross vaults in the nave date probably from the following century. The Romanesque window in the north wall of the nave was probably blocked up—together with the above-mentioned secondary window on the south side of the nave—in conjunction with the erection of the vaulting. The latter window was probably replaced by a new one, placed more to the west. In the easternmost cell of the east vault of the nave, near the crown, is a circular hole (fig 147), which may have been intended for bellropes to a belfry on the roof of the nave. The present cross vault over the ground floor of the tower was probably constructed in conjunction with the rebuilding of the tower in 1797 (see below), but in view of the size of the bricks, the material must be assumed to have been used secondarily, and to be of medieval origin; it may have been part of an older vault.

Furnishings. One of the two church bells was, according to an inscription, cast in 1505. The other one may probably be dated to the same century.

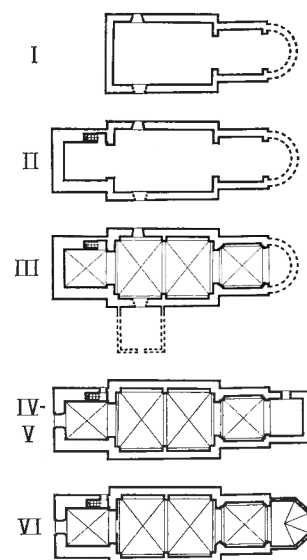

Fig 177. Kyrkans planutveckling, 1:1000.

Development of plan of church, 1:1000.

IV. At the beginning of the 17th century a burial vault was made under the chancel for the Lindenov family who had long owned Borgeby Manor and therefore also the living of Löddeköpinge parish. The entrance to this vault, through an opening in the floor of the nave, was blocked up in the 1950's, and the vault is not, therefore, accessible for study. A description made in 1925 states that the vault contained eighteen coffins, the most recent one being of a type used in the 1880's. During the period 1690–1722 some work of maintenance was done, but no radical alterations were made. Around the middle of the 18th century, the existing windows were enlarged and two new ones were made on the north side. In 1797 the upper part of the tower was built at the expense of the then owner of the living, Countess Wiveka Trolle. Little is known about the appearance of the tower after the rebuilding. It may have had a six- or eight-sided roof, with a spire.

Furnishings. The splendid pulpit was installed during the first half of the 17th century. It is of sandstone, and decorated with alabaster reliefs, dating probably from the 16th century and imported (figs 131, 155–163). New, probably closed pews were installed in 1701, and in 1751 an older reredos was replaced by a new one, the appearance of which is unknown, however. In 1691, a chalice with silver paten, still in use, was donated to the church. The chalice was remodelled in 1795. A brass christening bowl was given to the church in 1696 (fig 165). A now defect pine-wood crucifix with a painted figure of Christ (fig 154), a silver bread box (fig 167), a silver viaticum chalice and paten of gilded brass, a splendid chasuble of red velvet with relief embroidery in gold and silver thread (fig 170), a red velvet chalice veil with relief embroidery in gold thread (fig 171) and other objects date from the 18th century.

V. Between the years 1815 and 1822 the porch on the south

side of the nave was demolished and the south entrance to the church was blocked up. The secondary apse was also demolished and a vestry was built in its place. In 1848 the church was reroofed with copper except for the vestry, which retained its pan-tile roof. The roof-trusses were also renewed. The roof of the tower was probably altered then and given its present appearance. According to an oral tradition, the copper roof of the church was later removed by the owner of the living and replaced by sheet iron. Just when this happened is not known, but the tradition seems to be correct, for when, in 1947, the roofs of the nave and the chancel were repaired, they were found to be covered with sheet iron in very bad condition.

Furnishings. In conjunction with the erection of the vestry, the church acquired a new reredos, shown in figure 148.

VI a. In 1868 the vestry built at the beginning of the century was demolished and replaced by the present apse. At the same time the windows of the church were altered and given their present appearance.

Furnishings. In conjunction with the restoration of 1868 the reredos dating from the beginning of the century was replaced by the present one (fig 151). The altar rail and the pews were also renewed. In 1886 an organ was installed on the west gallery, the date of the erection of which is unknown (fig 150).

VI b. Only small alterations have been made during the present century; mainly maintenance work has been performed. In 1968 the external plaster was chipped off, and the church was replastered. During this work, the Romanesque windows, mentioned above, and the original entrance on the north side of the nave were marked in the new plaster.

Furnishings. The present open pews were installed in 1949 (figs 145, 146). A new organ was installed in 1963 (fig 146).

Högs kyrka

Skåne, Malmöhus län, Harjagers härad, Lunds stift, Rönneberga kontrakt, annex till Löddeköpinge

Inledning

Hög är en av de minsta socknarna inom Harjagers härad. I öster gränsar den till sin forna annexförsamling Kävlinge, i norr till Västra Karaby och i väster till Löddeköpinge. I sydöst bildar Löddeån gräns mot Stävie församling i Torna härad.

Landskapet är öppet och flackt, utom i söder där på sina ställen ganska branta sluttningar leder ner till ån. Största delen av marken upptages av åker och äng, medan skog saknas.

Endast en by finnes, själva kyrkbyn som givit socknen dess namn. Den är belägen i socknens södra del och delas av landsvägen mellan Kävlinge och Löddeköpinge. Bebyggelsen i byn består av gårdar och gathus. Sydväst om byn ligger ett tegelbruk. I övrigt finns över hela socknen spridda gårdar.

Inom socknen finns två större fornlämningar: två högar, belägna nordöst om byn. Den ena visade sig

Fig 178. T v. Detalj av den romanska dopfuntens cuppa. Jfr fig 207. Foto B Centerwall 1971. LUHM.

Left. Detail from the Romanesque bowl of the font. Cf fig 207.

Fig 179. Högs kyrka sedd från slätten. Foto B Centerwall 1971. LUHM.

Hög Church from the plain.

vid en utgrävning 1919 innehålla en gånggrift från mellanneolitisk tid med konstruktivt intressanta detaljer.¹

Namnet Hög torde syfta på höjdpartiet norr om kyrkan. Det skrives Høgh i mitten av 1200-talet (LDG 156), Høygh 1314 (DS III s 187), Høig på 1570-talet och från och med 1600-talet omväxlande Høj (Høj) och Hög. Den nuvarande stavningen, Hög, fastställdes av kammarkollegiet på 1940-talet, men uttalet är fortfarande »Høj».

På en platå omedelbart söder om byn ligger kyrkan, omgiven av kyrkogården (fig 180). Söder där om vidtager Löddeåns strandängar och alldeles norr om kyrkogården ligger prästgården.

Högs socken var sannolikt redan på 1500-talet förenad med Kävlinge² och har sedan dess utgjort moderförsamling i Högs och Kävlinge pastorat till 1924, då rollerna blev ombytta, eftersom Kävlinge efter järnvägens tillkomst vuxit sig betydligt större än sin moderförsamling. 1962 bröts de båda socknarnas 400-åriga samhörighet, då Hög samman-

fördes med Löddeköpinge, Borgeby, Barsebäck och Hofterup till ett pastorat.

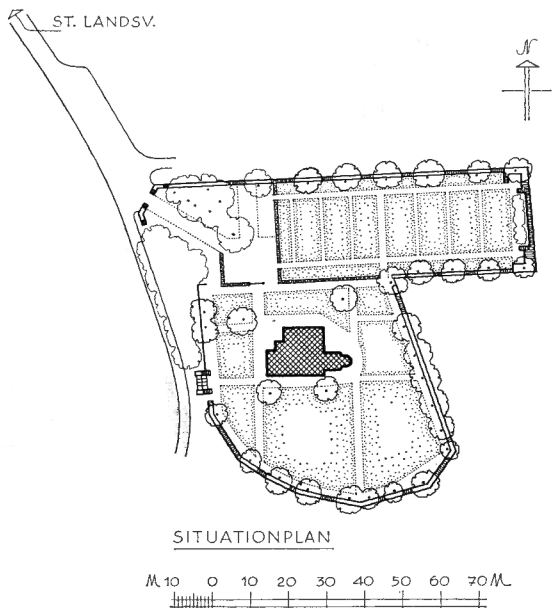
Prästgården

Prästgården är utmärkt på en lantmäterikarta (fig 182) från 1782³ och bestod enligt ett samtida syneprotokoll av fyra längor uppförda av korsvirke med lerfyllningar, utom i boningslängan där fyllningen var tegel. Samtliga längor hade halmtak. Av denna gård (fig 181) kvarstod — sedan ett nytt stall uppförts 1870 — sannolikt tre längor ännu 1920, men detta år revs dessa utom södra längans västra del.⁴ Den ligger utmed kyrkogårdens norra sida och tjänade tidigare som arrendatorsbostad. Någon ny prästbostad uppfördes ej.

Sigill

Ett sigill från Högs kyrka från år 1564 finns avritat av A Thiset.⁵ Det består av en nyckel omgiven av talet 64 och har omskriften »TIL HØIS KIRCKE 15».

Kyrkogården

Kyrkogården (fig 180) har samma utsträckning i söder, öster och väster som den ovan nämnda platå, på vilken kyrkan ligger, och omgärdas i dessa väderstreck av en terrassmur av gråsten avtäckt med konststensplattor. Runt hela kyrkogården finns dessutom en låg avenbokshäck och höga träd. Den nuvarande muren ersatte 1871 en äldre, rappad och vitkalkad mur (räk). Den äldre muren täcktes 1656 med taktegel, och 1752 fick man tillstånd att belägga den med hörsandsten. 1849 var den åter täckt med tegel (räk, st prot). I muren fanns tre av pelare omgivna »luckor» samt en med tegeltak försedd stiglucka i väster (räk). När denna äldre mur revs 1871,

Fig 180. Situationsplan, 1 : 2 000. Uppm J Söderberg 1969.

General plan, 1 : 2 000.

Fig 181. Prästgården. Byggnaderna, som finns markerade på kartan fig 182 från 1782, revs 1920. Äldre foto i privat ägo.

The vicarage. The buildings marked on the map in fig 182, dating from 1782, were demolished in 1920.

försvann även stigluckan och de övriga »luckorna». Samtidigt utjämnades och utfylldes kyrkogården.

1923 utvidgades kyrkogården åt norr enligt ett förslag av trädgårdsarkitekt Birger Myllenberg (K-byrån, Raä). Den tidigare gränsen går emellertid tydligt att avläsa, eftersom den järnsmidda grind, som lett in till kyrkogården, fortfarande står kvar. Som fundament till grinden tjänar en del äldre gravstenar (se nedan under Gravvårdar) samt en med konsekrationsskors försedd stenskiva, sannolikt ursprungligen en altarskiva.

Även den nytillfogade norra delen av kyrkogården inhägnas av en häck. Ingången i nordvästra hörnet har järngrindar mellan fyrkantiga, murade pelare med på ömse sidor anslutande murpartier. Pelarna kröns av cementplattor och murpartierna är avtäckta med tegel. Ingången ritades 1924 av länsarkitekten N A Blanck.

Försvunnen klockstapel

En klockstapel omnämnes första gången 1665, då den repareras (räk). Av räkenskaperna framgår att den varit inklädd med bräder på alla sidor och tjärad samt vilat på en murad stenfoot. På den ovan nämnda kartan från 1782 (fig 182) är klockstapeln inritad. Den står nordväst om kyrkan. 1842, då ett nytt torn uppförts på kyrkan, överflyttades klockorna dit och klockstapeln revs (räk).

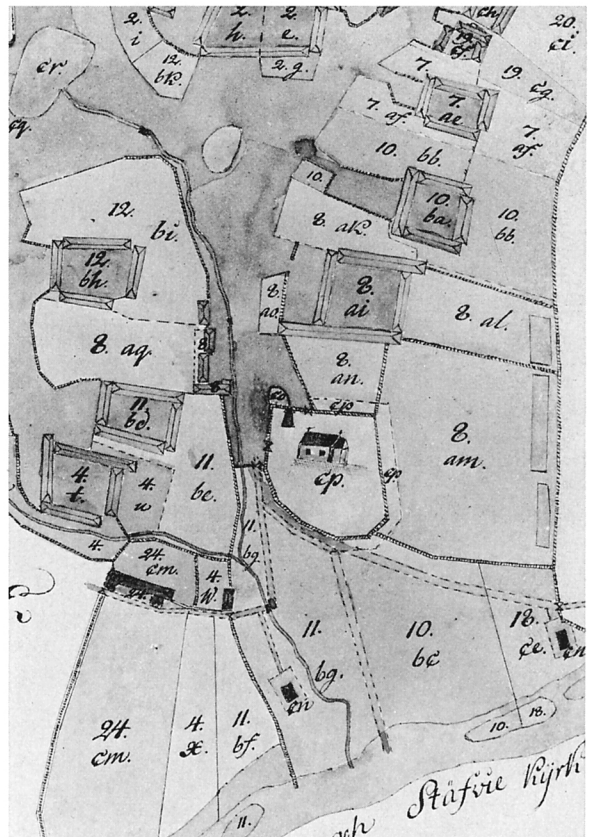

Fig 182. Detalj av karta över Högs by 1782 av P Sommar. Norr om kyrkan ligger prästgården. LMS.

Detail from map of Hög village, drawn in 1782 by P Sommar. The vicarage is north of the church.

Fig 183. Romanskt gravmonument av sandsten med figurreliefer. 1100-talets slut. Foto S Hallgren 1969.

Romanesque sandstone grave monument, with figure reliefs. End of 12th century.

Fig 184. Gravmonumentets östra gavelhäll. Den nu mycket vittrade reliefen visar en stående gestalt med rökelsekar, troligen Aron. Foto S Hallgren 1969.

East gable slab of the grave monument. The now very eroded relief depicts a standing figure with a censer, probably Aaron.

Fig 185. Gravmonumentets västra gavelhäll med en framställning av Majestas domini. Foto S Hallgren 1969.

The west gable slab of the monument, with a representation of Christ in Majesty.

Tiondelada

År 1670 omnämnes en »kyrkolada» (räk). Denna, senare benämnd tiondelada, låg i förbindelse med kyrkogårdsmuren och var försedd med murade väggar och tegeltak. 1747 var den förfallen och revs (räk).

Bårhus

Väster om tornet, i anslutning till kyrkogårdsmuren, finns ett kombinerat bårhus och redskapskjul, uppfört på 1940-talet.

Gravvårdar

1. På kyrkogården omedelbart söder om kyrkan finns ett romanskt gravmonument av höörsandsten (fig 183–186). Det består av en åt öster någon avsmalnande täckhäll mellan två rundade gavelstenar. Monumentet har undersökts och beskrivits av Helge Kjellin 1918, då dess reliefer var mindre nötta än nu.⁶ Den plana täckhällen har figurframställningar i låg relief i två vertikalt placerade bågfält (fig 186). I det övre fältet ses två långsträckt gestalter i fotsida dräkter. Båda har glorioer och håller mellan sig en uppslagen bok. I övrigt saknas identifierande attribut. Båda håller ena handen mot bröstet. Ovanför bågen ett arkadliknande parti med tre nedsänkta öppningar. I det nedre bågfältet ses två gestalter i halvfigur och nedanför dessa en inramad slät yta, troligen ursprungligen ett inskriftsfält. Dessa båda figurer tycks vara försedda med ett par hopfällda vingar. Det är således ett par änglar och deras uppgift tycks vara att hålla upp inskriftstavlan. Den västra gavelstenen (fig 183) har åt väster i ett nedsänkt bågfält en stående figur med gloria i fotsid dräkt och mantel, eller enligt Kjellin möjligen en mässhake. Händerna hålls höjda framför bröstet. På stenens insida ses ett motsvarande fält med en nu närmast bortnött framställning av *Majestas domini* (fig 185). Den östra gavelstenen har en fortfarande relativt tydlig framställning av *Agnus dei* på insidan (fig 183) och på den motsatta sidan en stående figur hållande ett stort rökelsekar (fig 184), troligen Aron. Täckhällens längd 162 cm, bredd upptill 59, nedtill 48 cm. Gavelstenarnas höjd ovan jord 60 cm, bredd den västra 58, den östra 48 cm.

Kjellin sammanför monumentet med en grupp

Fig 186. Gravmonumentets täckhäll (jfr fig 183). Foto O Mattsson 1922.

Cover slab of grave monument (cf fig 183).

Fig 187. Romansk gravsten, nu använd som underlag för grinden. Foto B Almgren 1972. LUHM.

Romanesque grave slab, now used under the gate.

Fig 188. Gravvård över åbon Per Larsson (d 1859) och hans hustru. Foto B Almgren 1972. LUHM.

Sepulchral monument of Per Larsson († 1859) and his wife.

liknande romanska gravvårdar i Bosarp och Stehag. Samtliga anses vara utförda av samme stenhuggare och dateras till 1100-talets slut (not 6, a a).

2. På kyrkogården finns ytterligare en romansk gravsten av sandsten (fig 187), som nu fungerar som underlag åt den ovan beskrivna grinden. Stenen, vars övre högra hörn är avslaget, har upptill inhugget en triangel som omsluter ett kors och krönes på den avslagna delen av en sittande tupp med kors på ryggen (jfr not 6, a a). Bredd upptill 66, nedtill 63 cm, längd 155 cm.

3–6. Ytterligare fyra stenar, som kan antagas vara gravstenar, har samma användning och placering som den föregående. Då de alla har den förmodade bildsidan nedåt är det svårt att säga något om deras ålder. En av dem har dock formen av en romansk gravsten med måtten 164 cm lång, bredd upptill 53, nedtill 44 cm.

På kyrkogården står dessutom sex resta gravvårdar, tillverkade av komstakalksten och utförda i senempir. De har på båda sidor en rik dekor i plattrelief och prydes av bibelcitat och minnesverser. Två står väster om kyrkan, två norr och två söder om den. — 7. Över nämndemannen Lars Johnson (d 1823) och hans maka (d 1838). Höjd 147 cm. — 8. Över pigan Hanna Jönsdotter (d 1851). Stenen är skadad upptill och försedd med en avtäckning

av plåt. Höjd 142 cm. — 9. Över åbon Lars Pålsson (d 1852). Stenen är starkt vittrad. Höjd 146 cm. — 10. Över gossen Pål Nilsson (d 1852). Höjd 123 cm. — 11. Över rusthållaren Nils Christ(en)s(on) (d 1856) och hans maka. Stenen är försedd med avtäckning av plåt. Höjd 140 cm. — 12. Över åbon Per Larsson (d 1859) och hans maka (fig 188). Höjd 131 cm. — 13. Ytterligare en grav-

vård av komstakalksten finns på kyrkogården. Den ligger på ett podium av cement söder om kyrkan i den sk prästraden och minner om prosten och kyrkoherden Nils Henric Scholander (d 1829). Längd 166 cm. — 14–15. Längre åt söder i samma rad står två svartmålade gjutjärnskors, resta över kyrkoherden Anders Cronioe (d 1848) och hans maka (d 1861). Bådas höjd 155 cm.

Kyrkobyggnaden

Högs kyrka består av ett romanskt långhus med lägre och smalare kor med absid samt i väster ett torn, huvudsakligen från 1842, med samma bredd som långhuset (fig 189–192). Absiden används sedan 1891 som sakristia. I norr ansluter en tillbyggnad från 1891, lika lång och bred som långhuset. På tornets norra sida, invid tillbyggnaden finns ett

trappgavelprytt trapptorn. Tillbyggnaden är försedd med två trappgavlar åt norr, tornet har trappgavlar i öster och i väster, långhus och kor i öster. Gavelröstena på tillbyggnaden är försedda med blinderingar som återspeglar trappgavelskonturen. Även torngavlarna har blinderingar (fig 192). De utgöres av ett nedsänkt fält, flankerat av lisener

Fig 189. Kyrkan från nordväst. Foto B Centerwall 1971. LUHM.

The church from NW.

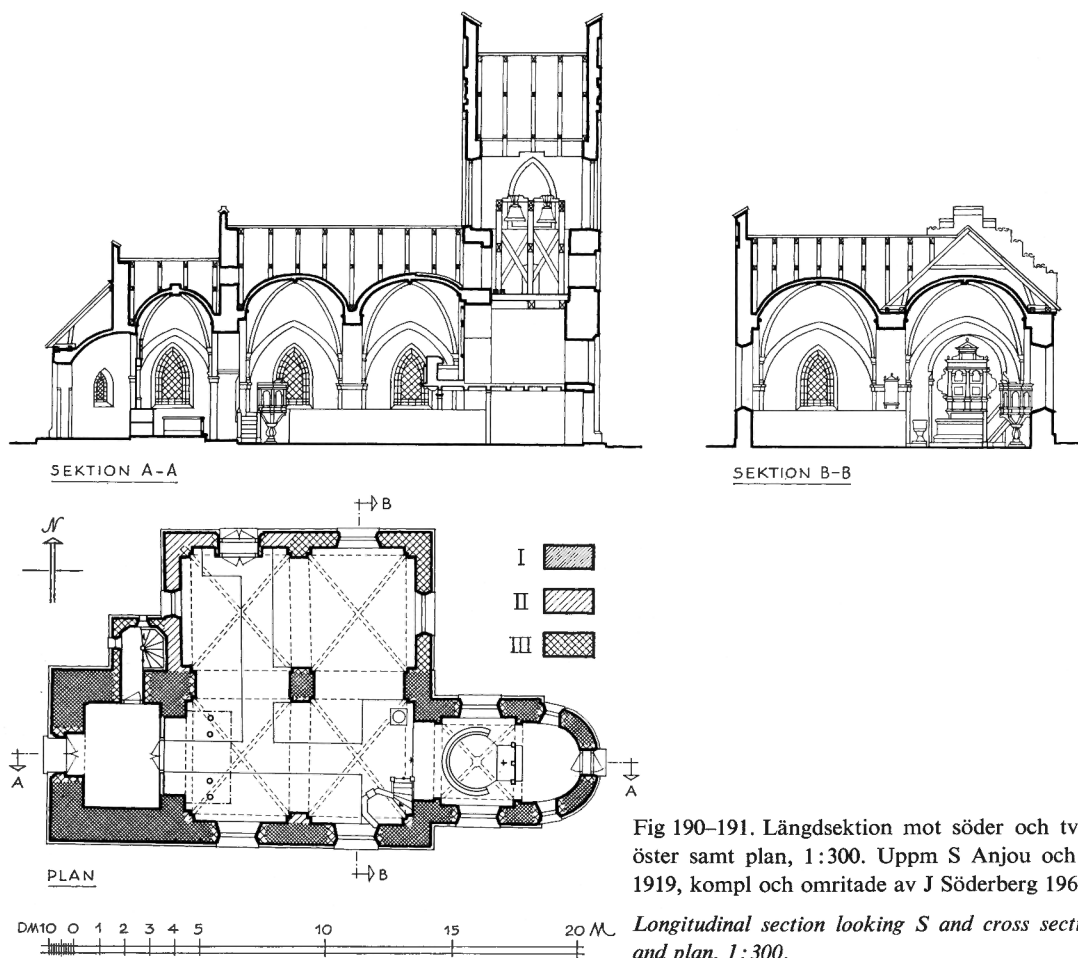

Fig 190–191. Längdsektion mot söder och tvärsektion mot öster samt plan, 1:300. Uppm S Anjou och N Grafström 1919, kompl och omritade av J Söderberg 1969–1970.

Longitudinal section looking S and cross section looking E, and plan, 1:300.

och krönt av en rundbågsfris i två språng; därovan ett fält med motställda trappstegspyramider mellan vågräta lister samt överst ett trepass.

I tornet finns tre våningar. Den översta, klockvåningen, har ljudgluggar i öster, söder och väster. De är stora och spetsbågiga och delas av en gjutjärnskolonett som bär upp ett »masverk», bestående av två spetsbågar med ett fyrpass emellan. I norr finns på ljudgluggens plats ett fyrpassformat fönster.

Murverk

Murarna i långhus, kor och absid är uppförda i skalmursteknik och består av flinta av växlande storlek och en del gråsten, sammanfogad med kalkbruk i ojämna skift och med brett utstrukna

fogar (fig 193). Långhusets och korets sydmurar är möjligen på insidorna, under valven, klädda med tegel av en helstens tjocklek.⁷ Tornet är upp till ljudgluggarnas underkant byggt av skalmurar av gråsten och där ovanför av tegel. Tillbyggnaden är liksom trappornet helt av tegel. Alla yttre murhörn på långhus och kor samt tornets bottenvåning är uppmurade av sandstenskvadrar.⁸ Runt hela kyrkan löper en skråkantsockel, av sandsten på de äldre delarna och av tegel på tillbyggnaden. Alla yttre murytor är putsade och vitkalkade. Invändigt är murarna slätputsade under valven och oputsade ovan. Även tornets innermurar är putsade. Mur-tjockleken är i absiden 90 cm, i koret 85 cm, i långhuset 95 och i tornet 140 cm.

Fig 192. Kyrkan från sydöst. Foto B Centerwall 1971. LUHM.
The church from SE.

Takkonstruktion

Takstolarna över långhus med tillbyggnad och kor består av sparrar och hanbjälkar. Tornets takstol har både bind- och hanbjälkar, absidens är förmodligen snedstöttad.⁹ Takstolarna över långhus och kor är från 1863, övriga är samtida med respektive byggnadsdel. Yttertaken är på tillbyggnaden och tornet belagda med plåt, på långhuset och koret med skiffer samt på absiden med bly. Över absidtakets krön sitter en täcksten. Gavlarnas tinnar är avtäckta med tegel.

Ingångar

Kyrkans huvudingång finns i tornets västvägg. Den är försedd med en kassetterad dubbeldörr av trä och krönt av ett spetsbågigt fönster. Mellan fönstret och dörren finns en 19 cm bred överliggare av cement, vilande på kvartscirkelformiga konsoler. Höjd 390, bredd 190 cm. På norra sidan av tillbyggnadens västra travé finns ännu en ingång, nära nog identisk med och av samma mått som den föregående, bortsett från överliggaren. Innanför denna ingång finns ett vindfång, avskilt från

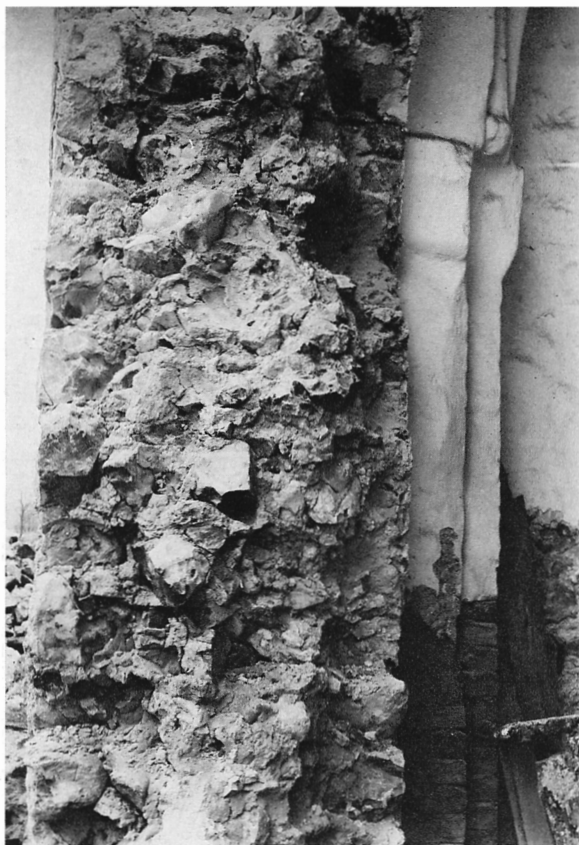

Fig 193. Genombrytning av kyrkans norra mur. Bilden visar skalmurens material av gråsten och flinta i växlande format. Äldre foto, ATA.

Opening in N wall of church. The illustration shows the shell structure of the wall in granite and flint of various sizes. From an old photograph.

Interiör

Långhuset täcks av två kupolformade kryssvalv, koret av ett kryssvalv och absiden av ett hjälmvalv. I norr öppnar sig långhuset med två bågar mot tillbyggnaden. Denna har två kryssvalv av samma höjd och utseende som långhusets, varför kyrkorummet nästan får karaktären av en hallkyrka. Kyrkan är invändigt putsad och avfärgad i en gulvit färgton. Valvpilastrarnas kragband är grå och

kyrkorummet genom en dubbeldörr av trä med blyinfattade fönster. I absidens östvägg har upptagits en ingång. Den har en enkel, kassetterad dörr med ett spetsbågigt fönster upptill. Höjd 205, bredd 106 cm. Samtliga ingångar fick sin nuvarande form 1891.

Fönster

Kyrkans fönster har alla samma starkt spetsbågiga form med inåt och utåt skrånande smyg samt solbänkar av kalksten. Fönsterbågarna med spröjsverk är av järn. I mitten snedställda rutor med gulfärgat råglas och däromkring en ram med ofärgat råglas. Fönstren är fördelade med två mindre på absiden, ett stort på vardera av korets båda sidor, två av samma storlek på långhusets sydsida samt ett i respektive öster, väster och norr på tillbyggnaden. Fönstren utformades 1891.

Fig 194. Interiör mot öster. Foto B Almgren 1972. LUHM.

Interior looking E.

röda. I koret finns medeltida kalkmålningar. Vapenhuset täcks av ett brun- och vitmålat kasettak av trä. Tornets andra våning som rymmer orgel och orgelläktare öppnar sig mot långhuset genom den högt uppdragna, spetsiga tornbågen.

All fast inredning är av naturfärgad, bonad ek eller målad med ekådring med sparsamma isättningar med guld, rött och grönt. Även inner-

Fig 195. Interiör mot väster. Foto B Centerwall 1971. LUHM.

Interior looking W.

dörrarna är ekådrade. Golvet är belagt med svarta och vita plattor, s k viktoriaplattor. Interiörens nuvarande utseende härrör huvudsakligen från restaureringen 1891.

Altare

Altaret är av trä och placerat i korkvadratens östligaste del. Det tillkom 1891 (se nedan).

Bågar

Tribunbågen är rundbågig men ej markerad i förhållande till absiden. Triumfbågen är rundbågig och har profilerade anfangslistor av sandsten (fig 194). Höjd 450, bredd 310, tjocklek 85 cm. Tornbågen är 550 cm hög, spetsbågig, och avskäres på mitten av vapenhusets tak. Bågens bredd är 308

cm, tjocklek 100 cm. Den undre hälften uppfylles av en tunn murad vägg med dubbeldörrar.

Valv

Pilastrarna är av tegel, närmast fyrkantiga i genomskärning och saknar baser. Deras kragband är rätvinkliga i två språng i långhus och tillbyggnad, medan korets är profilerade med fallande karnis. Sköldbågarna och gördelbågarna är svagt spetsbågiga. De förra är kvadratiska i genomskärning, de senare rektangulära, båda av en helstens tjocklek. I svicklarna mellan dem står 115 cm höga kolonetter, som med sina nedåt något avrundade baser vilar på pilasterkragbanden. Kolonetterna krönes av trapetsformade kapitäl, från vilka valvribborna och de långa sköld- och gördelbågarna

löpande rundstavarna utgår. Ribborna är i genomskärning halvrunda och strålar i korvalvet samman kring en cirkelrund platta i valvets hjässa. Valvkapporna har stående tegel och är i det närmaste cirkelformigt uppmurade. Ribborna skönjes på valvens slammade ovansidor blott i form av svaga försänkningar mellan valvkapporna. På korvalvets

hjässa finns resterna av en fyrkantig påbyggnad, längd 56, bredd 53 och höjd 28 cm, med oviss funktion. Rester av en liknande påbyggnad finns bl a i Norrvidinge kyrka som också har valv av samma typ. Tegelformatet i valven går endast att bestämma i fråga om koppsidan, som är 8,5–9 × 11,5–12 cm.

Kalkmålningar

Korets kalkmålningar påträffades och framtog 1957–58 av konservator Hans Erlandsson. De består av arkitekturmåleri på pilastrar, bågar och ribbor, samt figurmåleri i valvkapporna. Pilastrarna är blågrå med brunröda kragband. Sköldbågarna har kvaderimiterande bemålning i blågrått med

brunnröda begränsningar och vita fogar. Rundstavarna är helt brunröda, medan ribborna har brunröda vinkelband mot vit botten. Längs ribborna finns på ömse sidor krabor i brunrött. På den runda plattan, där ribborna strålar samman, är målad en röd sexuddig stjärna, inskriven i en

Fig 196. Detalj av korvalvets kalkmålningar, norra valvkappan. Figurscenen visar en skrivande evangelist. Jfr fig 197–199. Målningarna tillhör den s k everlövsgruppen, 1400-talets slut eller 1500-talets början. Foto Nationalmuseet, Köpenhamn.

Detail of paintings on the vaulting of the chancel, N cell. The figure scene depicts an Evangelist writing. Cf figs 197–199. The paintings belong to the so-called Everlövs group, and date from the end of the 15th century or the beginning of the 16th.

cirkel. Kring denna finns i valvets hjassa fyra (ett i varje valvkappa) tudelade kronblad, målade i gult och svart i söder, blågrönt och rött i öster, grönt och gult i norr samt gult och rött i väster (fig 196). Längs kronbladens ytterkonturer löper en bård av små cirklar och rundbågar i svart, åtskilda av en linje. I övrigt finns i valvkapporna fragmentariska figurframställningar. Bäst bevarad är den norra kappans framställning, i vilken till vänster ses en sittande, bevingad och gloriekrönt gestalt, som i

vänstra handen håller en uppslagen bok och i högra handen en penna (fig 196). Det är sannolikt en evangelist och den fragmentariska figur som finns till höger om honom kan då tolkas som hans evangelistsymbol. Över framställningen finns ett språkband, vars text gått förlorad. Evangelistens vingar har ljusblå utsida och brunröd insida. Glorian är ljusgrön och håret brunrött.

I västra kappan urskiljes bäst en evangelistsymbol: ett bevingat lejon (Markus) i gult som uppfyller

Fig 198. Södra valvkappans målningar.
Jfr fig 196. Foto Nationalmuseet,
Köpenhamn.

*Paintings on S cell of chancel vaulting.
Cf fig 196.*

Fig 197. T v. Västra valvkappans
målningar. Jfr fig 196. Foto National-
museet, Köpenhamn.

*Left. Paintings on W cell of chancel
vaulting. Cf fig 196.*

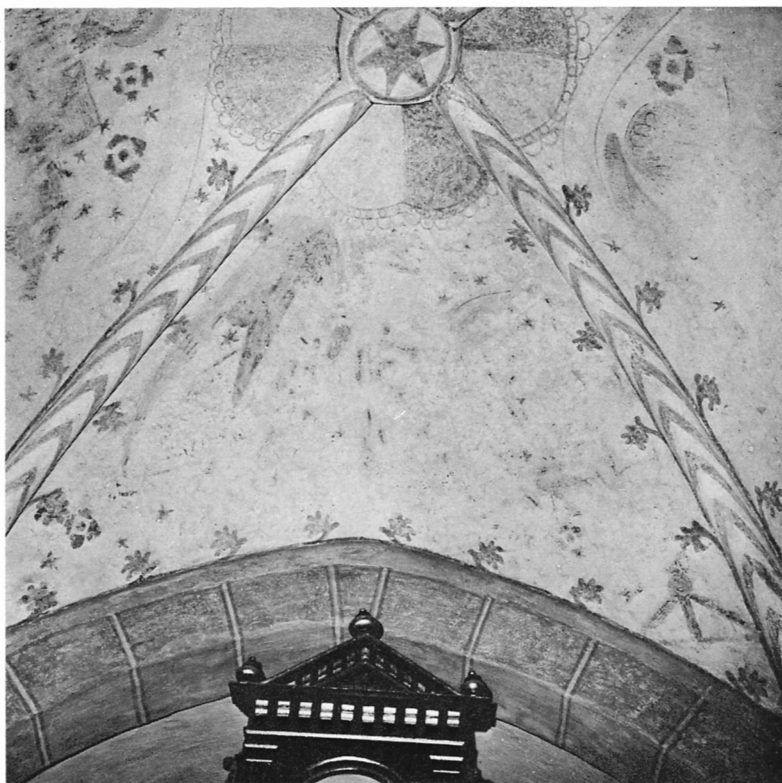
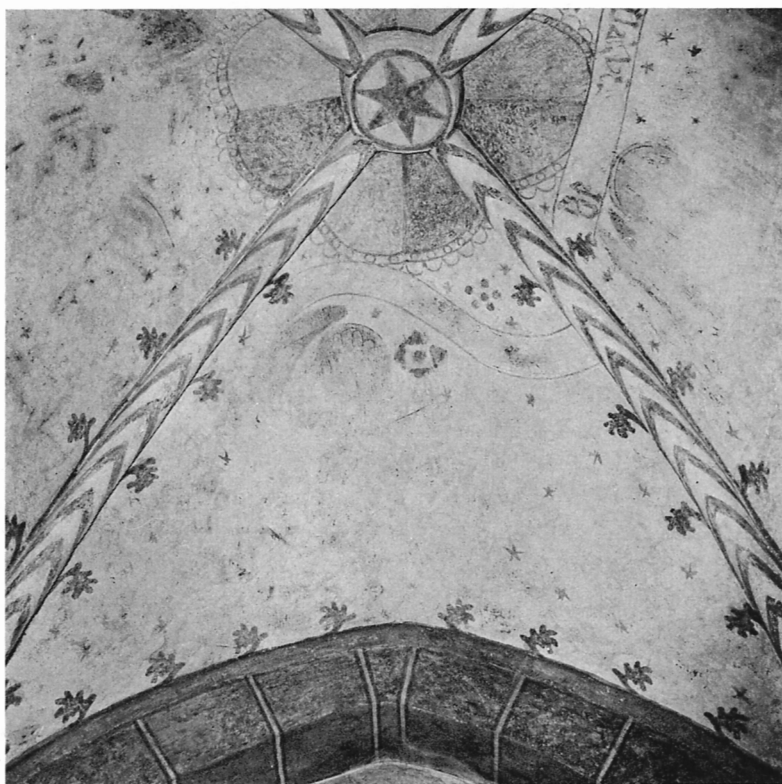

Fig 199. Östra valvkappans målningar.
Jfr fig 196. Foto Nationalmuseet,
Köpenhamn.

*Paintings on E cell of chancel vaulting.
Cf fig 196.*

högra delen av valvkappan, medan till vänster där-
om endast överdelarna av ett par vingar samt en
gloria kan skönjas (fig 197). Språkbanden i denna
scen, ett över evangelisten och ett under lejonet, har
en ej tydlig text med gotiska minuskler.

I södra kappan (fig 198) syns blott övre delen av
en vinge samt en gloria och i östra kappan (fig
199) endast två vingar. Fragmentens placering i
valvkapporna överensstämmer med den först skild-
rade framställningen varför det är sannolikt, att det i
korvalvets fyra kappor funnits likartade scener med
en skrivande bevingad evangelist och hans evange-
listsymbol. För övrigt finns i samtliga valvkappor
strödda stjärnor och »stämpelrosor» i brunrött. I
östra kappans högra svickel finns en genom mitt-
streck delad triangel, krönt av en glob.

Korvalvets målningar kan bl a på grund av sina
dekorativa element hänföras till den sk everlövs-
gruppen,¹⁰ vars målningar brukar dateras till 1400-
talets slut eller 1500-talets början. Även motivvalet,
de fyra evangelisterna, är vanligt inom denna verk-
stadskrets, likaså placeringen av detta motiv i kor-
valvet. Från everlövsgruppens övriga evangelist-
framställningar avviker emellertid de i Hög, genom
att evangelisterna här är bevingade. Möjligen har
målaren inspirerats av dopfontens fyra bevingade

gestalter, sannolikt även dessa evangelister (jfr
nedan, fig 207).

Arkitekturmåleriet längs bågar och ribbor kan
möjligen ha tillkommit tidigare, i samband med
eller kort efter valvslagningen under 1200-talet.
Att säkert avgöra detta låter sig emellertid ej göras,
då dessa målningsspartier är hårt restaurerade.

I samband med kyrkans ombyggnad år 1891 på-
träffades även målningar på andra håll i kyrkan. På
gördelbågen mellan långhusets båda valv fanns »ett
ornament . . . , som framställer en trädstam med
afhuggna grenar . . . äfven som spår av andra
ornament . . . . Färgen består av tunn kalkfärg,
struken på en inte synnerligen jemn, kalkrap-
pad yta. Trädstammen är gul, andra ornament
äro i tegelrött, ljusblått och mörkblått.» Detta
parti är avfotograferat och man kan på fotot se att
det anslutande valvets ribbor varit dekorerade med
vinkelband. På tornets nordvägg upptäcktes bilden
av en mansfigur och i absiden spår av målningar.
Dessa uppgifter lämnas i ett brev av Sven Söder-
berg.¹¹ Han meddelar även att docent Wrangel, som
blivit tillkallad, hade sagt om de blottade målning-
arna (mansfiguren var emellertid då redan spolie-
rad) att de var »utan värde, från senare tid».¹² De
avfotograferade ribbornamenten verkar emellertid
vara av gängse ungotisk typ.

Byggnadshistoria

Medeltiden

I. Högs kyrka är uppförd under det romanska ske-
det. Från denna tid återstår långhuset om två
travéer, det kvadratiske koret, absiden samt trolig-
en även tornets bottenvåning (fig 214 I). För detta
senare talar en sannolikt från det forna tornet
stammande kolonnett av sandsten med tärnings-
kapitäl (se nedan). Av ursprungliga ingångar och
fönster är ingenting bevarat. Kyrkans ursprungliga
avtäckning — förutom absidens ännu bevarade
hjälmvalv — går ej att fastställa, då ingenting av
den äldsta takstolen återstår. Tornets ursprungliga
utseende är likaså svårt att fastställa, eftersom dess
övre delar till i nivå med långhusmurarna revs re-

dan 1722 och dess nedre delar helt omgestaltades
1891. Från tornet finns emellertid den ovan om-
nämnda sandstenskolonnetten med tärningformad
bas och tärningskapitäl bevarad. Basen är 22 × 22 ×
17 (höjd) cm, kapitälet 18 × 18 × 7 cm och hela ko-
lonnetten 125 cm. Ytterligare några sådana ko-
lonnetter försåldes när tornet hade rivits, varför
det är sannolikt, att de på vanligt romanskt vis
haft sin plats i tornets ljudgluggar. Av ursprungliga
inventarier återstår blott den romanska dopfonten
av sandsten (fig 207).

II. Långhusets och korets nuvarande kupolfor-
made kryssvalv bör ha tillkommit någon gång under
1200-talets andra hälft (fig 214 II).¹³ Även torn-

kvadraten har haft ett valv av samma utseende, men detta nedtogs 1891. Vid korets norra sida låg vid C G Brunius' besök i kyrkan på 1840-talet en sakristia, som han antog vara av samma ålder som kyrkans valv (not 8). Sakristian var kryssvälvd och liksom kyrkan i övrigt vid Brunius' besök försedd med blytak.

Framför norra långhusingången fanns ett vapenhus av sten med trätak. Även detta ansåg Brunius vara samtida med kyrkans valv. Ytterligare två vapenhus finns omnämnda. Det ena låg på södra sidan och revs sannolikt 1701 (vis ant). Det andra kallas västra vapenhuset, vilket torde åsyfta tornets bottenvåning.

Ett murat altare, som fram till 1782 stod i absiden, nära östväggen, kan ha varit medeltida. Vid 1200-talets slut har kyrkan möjligen försetts med en enkel utsmyckning av arkitekturbundna målningar, som sedan under 1400-talet kompletterats och utökats med de i koret bevarade kalkmålningarna (se ovan).

Senare förändringar

III. Under 1500- och 1600-talen synes inga förändringar rörande själva kyrkobyggnaden ha skett. Däremot har kyrkan under renässansen fått delar av sin ännu bevarade inredning. Från denna epok stammar sålunda altaruppsatsen, förmodligen tillkommen på 1590-talet. Likaså predikstolen som på sin nu försvunna baldakin burit årtal 1583, samt den bänkgavel som nu finns i Lunds universitets historiska museum (inv 20.780). I slutet av 1500-talet införskaffades även en kyrkklocka och i början av 1600-talet två ljusstakar av mässing.

1641 får kyrkan sitt nattvardssilver bestående av kalk och paten. Under 1600-talets slut och 1700-talets början sker en del reparationer på kyrkan. Golvet omläggs och blytaket »omstöps» (räk).

1701 rivs sannolikt det södra vapenhuset (vis ant), medan det norra (två år senare) repareras (fig 214 III). Vid tornets västra sida uppförs 1702 en strävpelare (räk). Detta hjälpte emellertid inte i längden, ty tjugo år senare är tornet så skröpligt att det hotar att rasa samman och man beslutar att riva det. Den nedre, välvda våningen bevaras emellertid och förses med takstol och blytak samt ett gavelröste av bräder i väster (räk).

På 1720-talet tillförs kyrkan nya inredningsdetaljer: en nummertavla (1721), en läktare, förfärdigad 1724 av snickarmästaren Petter Hansson, ett kontursågat och bemålat krucifix och en »crona» över dopfunten (1725) (räk). Sistnämnda är ommålas också altaret och slutligen, år 1727, anskaffas en bänkinredning (räk).

1724 uthuggs ett nytt fönster i kyrkan och några år senare förstoras tre andra fönster och förses med nya tvådelade fönsterluster (räk). 1742 blir altartavlan reparerad och med »zirliche färger och äkta guld» målad av »Achademie Ritmästaren» i Lund Carl Mörth (räk). Ett decennium senare ommålas predikstolen likaså med äkta guld och »sirliga oljofärger» samt läktaren, krucifixet, bänkinredningen, altarskranket, fönsterkarmarna och dopfunten med »wackra och anständige oljofärger» av provinsialmålaren Christian Holst från Örtofta (räk). Dessförinnan hade läktaren tillbyggs inåt kyrkorummet och ett fönster i kyrkan och ett i sakristian förstörats (räk). 1759 får kyrkan ännu en ringklocka. Den gjutes av »Styck- och Kläckeliutaren» Andreas Wetterholz i Malmö (räk). Kyrkans gavelröste av trä i väster är 1777 förmultnat och ersättes av ett murat och tinnkrönt (räk). Som redan nämnts flyttas altaret 1782 från sin plats nära absidens östvägg och uppmuras på nytt mitt under tribunbågen. Detta sker »till vinnande af mera ljus för prästen» och kompletteras med att ett nytt fönster uthugges i absiden och det redan (på absidens södra sida) befintliga förstöras liksom fönstret på korets södra sida (räk).

IVa. 1807 utvidgas vapenhuset vid långhusets norra sida (fig 214 IV) och förses med tak av kopparplåt. Ingången från kyrkogården muras igen och rummet förses med bänkar och läktare. Vägg mellan långhuset och det omvandlade vapenhuset genombryts utmed hela västra travén, och mot östra travén uthuggs en smal passage (se Brunius' planritning fig 200; räk). Kvar står mittpartiet såsom en pelare till stöd för långhusets bågar och valv. Samtidigt inrättas kyrkans huvudingång i väster, i det forna tornets bottenvåning. 1820 öppnas åter den igenmurade norra ingången, och därinnanför anordnas ett »förhus», avskilt med gallerverk, »så att Kyrkogångs Hustrur med deras ofta ansenliga medfölje måtte äga ett från kyrkan avskilt ställe att aftaga sina res-kläder» (st prot).

IVb. I 1849 års ämbetsberättelse heter det lakoniskt: »Sedan sista prestmöte har ingen annan nybyggnad skett än ett nytt torn på Högs kyrka.» Redan 1833 hade man på sockenstämman beslutat bygga ett torn, men verkställandet hade dragit ut på tiden emedan man var oense om huruvida tornet borde uppföras över kyrkans västligaste travé eller väster därom ända från grunden. Tillkallad expertis försäkrade att den västra travén mycket väl kunde bära tyngden av ett torn, men trots detta dröjde det ända till 1840 innan beslutet ledde till verkställande. Den främsta orsaken var då att klockstapeln befann sig i så dåligt skick att den fordrade en genomgripande reparation som skulle ställa sig ganska dyr, varför man i stället valde att genomföra det uppskjutna tornbygget (st prot).

Brunius rådfrågades om den tilltänkta tornbyggnaden och påpekade bl a hur många tinnar gavelröstena borde ha samt att tornets övre murar kunde göras tunnare genom att det yttre murlivet indrogs och lisener anbringades i hörnen. Dessutom ansåg han att gavelfältet borde förses med blindnischer.¹⁴ En ritning uppgjordes av »major mechanicus» I W Gerss i Stockholm.¹⁵ Denne rättade sig efter Brunius i fråga om tinnarna och lisenerna men gavelfälten pryddes han enligt sina egna idéer. Följden blev att Brunius när han några år senare författar en beskrivning över kyrkan, fäller omdömet att tornet blivit på ett »fuskigt vis» påbyggt.¹⁶

Även församlingen reste invändningar mot Gerss förslag. Sålunda önskade man att tornet till större delen skulle uppföras av gråsten, vilket skulle ställa sig billigare än det av arkitekten föreslagna teglet. Dessutom ville man om möjligt att »alla yttre grannlåtår, synnerligast på Tornets Gafwel ur förslaget bortginge», samt att »Takresningen, som tyckes wara wäl hög tilltagen, borde i form och winkel motsvara den öfriga kyrkans tak» (st prot). I fråga om materialvalet och takresningen tillmötesgick arkitekten församlingen, men de rika blindingarna på tornets gavlar blev utförda. Arbetet verkställdes av muraren G Pettersson, som vid entreprenadauktionen 1841 inkommit med lägsta anbudet (räk). Hans arbete blev godkänt vid syn 1842 men torde ej ha varit av särdeles hög kvalitet, eftersom tornet redan året därpå måste förstärkas med

järnankare och bara fyra år senare är så bristfälligt att den västra gaveln »i ordets egentliga betydelse, lutar till fall» (st prot). Tillträde till det nya tornet skedde via en yttre trästege. Det gamla tornets trappa i norra muren hade murats igen (räk).

1863 uppsätts nya takstolar över långhus och kor och täcks med ett yttertak av skiffer (räk). Samma år utbyts sakristians tegeltak mot ett av skiffer och året därpå sker samma förändring i fråga om norra tillbyggnadens tegeltak (räk). Detta hade 1834 ersatt det tidigare koppertaket (räk).

Ombyggnaden 1890

V. I kyrkostämmans protokoll för år 1890 står: »Kyrkorådet ansåg att icke någon nybyggnad behöfde eller borde förekomma. Deremot borde kyrkan såväl invändigt som utvändigt repareras och göras snygg. Nya bänkar borde anskaffas och nytt golf inläggas . . . Altare och predikstol försättas i ett värdigt och prydligt skick.»

För detta ändamål anlätades arkitekten Henrik Sjöström i Lund.¹⁷ Han inkom med kostnadsförslag och ritningar som även innebar en utvidgning av kyrkan åt norr. Då detta inte hade ingått i direktiven uppstod en livlig debatt, huruvida man skulle gå med på en tillbyggnad eller ej. Det förra alternativet segrade med knapp majoritet och Sjöströms ritningar accepterades (st prot).

Ombyggnaden innebar att den norra tillbyggnaden från 1807 — sedan dess östra vägg hade rivits — utvidgades till samma längd som långhuset (fig 214 V) och försågs med två trappgavlar åt norr. Tillbyggnaden som härigenom blev lika stor som långhuset, övervälvdades med två kupolformade och kolonnetburna kryssvalv, identiskt lika de medeltida valven i långhuset. Muren mellan långhusets östra travé och tillbyggnaden uppbröts och ersattes med en båge. Kvar av norra långhusväggen fanns sålunda blott den tidigare omtalade pelaren som nu kom att stå mitt i det omdanade kyrkorummet.

Valvet i tornkvadraten nedtogs och ersattes med ett kassetterat trätak. I den därigenom uppkomna övre våningen placerades orgeln och i anslutning därtill byggdes orgelläktaren inåt kyrkorummet. För att möjliggöra detta och för att kunna placera in orgelfasaden höjdes tornbågen. Den anslutande

Den gamla kryssvälvda sakristian vid korets norra sida revs och en ny inrättades i absiden bakom altaret. Till den upptogs en dörr i absidens östmur, där det tidigare funnits ett fönster. Ett nytt spetsbågigt fönster placerades ovan dörren. Kyrkans övriga ingångar vidgades och försågs med kasetterade dubbeldörrar och ovalsittande fönster.

Samtliga fönster fick sin nuvarande enhetliga, spetsbågiga utformning och försågs med järnfattade råglas. På korets norra sida, där dittills ingången till sakristian funnits, placerades ett fönster.

Nya renässansimiterande bänkar utan dörrar sattes in i hela kyrkan och nytt golv lades av svarta och vita viktoriaplattor. Det murade altaret ersattes med ett träaltare som placerades något längre åt väster. Altaruppsatsen och predikstolen avslutades och försågs med en sparsam dekor av guld, rött och grönt. Predikstolen fick dessutom nytt underrede samt ny trappa med räcke. Samtidigt borttogs predikstolsbaldakinen. Altaruppsatsen fick nya figurmålningar av F Krebs.¹⁸ De framställer korsfästelsen, uppståndelsen, syndafallet och utdrivandet ur paradiset. Framför altaret uppsattes en häst-

schoformad altarring av trä med renässansimiterande former.

Den ovan nämnda orgeln, som placerades i tornets öppning mot långhuset, hade byggts av Rasmus Nilsson i Malmö, men fasaden var liksom all övrig inredning ritad av arkitekten Henrik Sjöström. — 1898 anskaffades två stora mässingsljuskronor.

1900-talet

Nytt orgelverk anskaffades 1947. Åt kyrkan skänktes 1933 ett arenarium med tillhörande jordfästningsspade och 1949 en dopskål. 1954 inköptes ännu en mässingsljuskrona, lik de övriga två men något mindre.

Högs kyrkas senaste restaurering skedde åren 1957–59 enligt ett förslag av arkitekten Gustaf Widmark. De medeltida målningarna i koret framtoogs av konservator Hans Erlandsson, målningen på all träinredning förbättrades (alla inskrifter nymålades med samma lydelse, men med något mindre bokstäver), altarets målade bildfält rengjordes och lackerades och kyrkorummet fick sin nuvarande färgsättning. Vidare installerades elektrisk uppvärmning.

Inredning och inventarier

Altaranordning

Det nuvarande altaret är från 1891, av trä och placerat i korkkvadratens östligaste del. Något längre österut fanns tidigare ett murat stenaltare. Framför altaret står en hästskoformad, genombruten altarring av trä, målade i ekimitation.

Altaruppsatsen (fig 201–202) som står på altarbordets bakre del är av snidad och bonad ek. Den består av en hög predella och ett kolonnettindelad mittparti, som flankeras av vingar och kröns av ett aedikulaformat överstycke. Mellan kolonnetterna i mittpartiet finns fyra målade bildfält. Av dem är de övre rundbågigt avslutade, de undre kvadratiska. Bilderna är målade med olja på metallpannå och framställer korsfästelsen, uppståndelsen, syndafallet och utdrivandet ur paradiset. Kolon-

netterna mellan bildfälten är släta och försedda med enkla, med vulst och hålkål profilerade baser och kapital. De flankerande vingarna är beslagsornerade. Predellan pryds av inskrifter i guld mellan profilerade plintar. Inskrifterna lyder: »JESUS KRISTUS ÄR FÖR VÅRA SYNDERS SKULL UTGIVEN, OCH FÖR VÅR RÄTTFÄRDIGHETS SKULL UPPVÄCKT. ROM. 4: 25.» Entablementet ovan kolonnetterna har inskriften »ÄRA VARE GUD I HÖJDEN» mellan två snidade och bemålade änglahuvuden. Ovanför inskriften löper en snidad och förgylld tandsnittsfris. Aedikulan pryds av en målade duva inom ett bågfält, flankerat av likaledes snidade pilastrar och ytterst beslagsvingar. Den kröns av en tresidig, tandsnittsornerad gavel med gyllene, svarvade knoppar och inskriften »Jahve» med hebreiska bokstäver.

Fig 201. Altaranordningen före restaureringen 1957–59 (jfr fig 194). Altaruppsatsen sannolikt tillverkad på 1590-talet, ommålad och försedd med nya figurscener 1891 av F Krebs. Foto E Grothén 1947. ATA.

Altar before the restoration of 1957–59 (cf fig 194). The reredos was probably made during the 1590's, repainted and decorated with new figure scenes in 1891 by F Krebs.

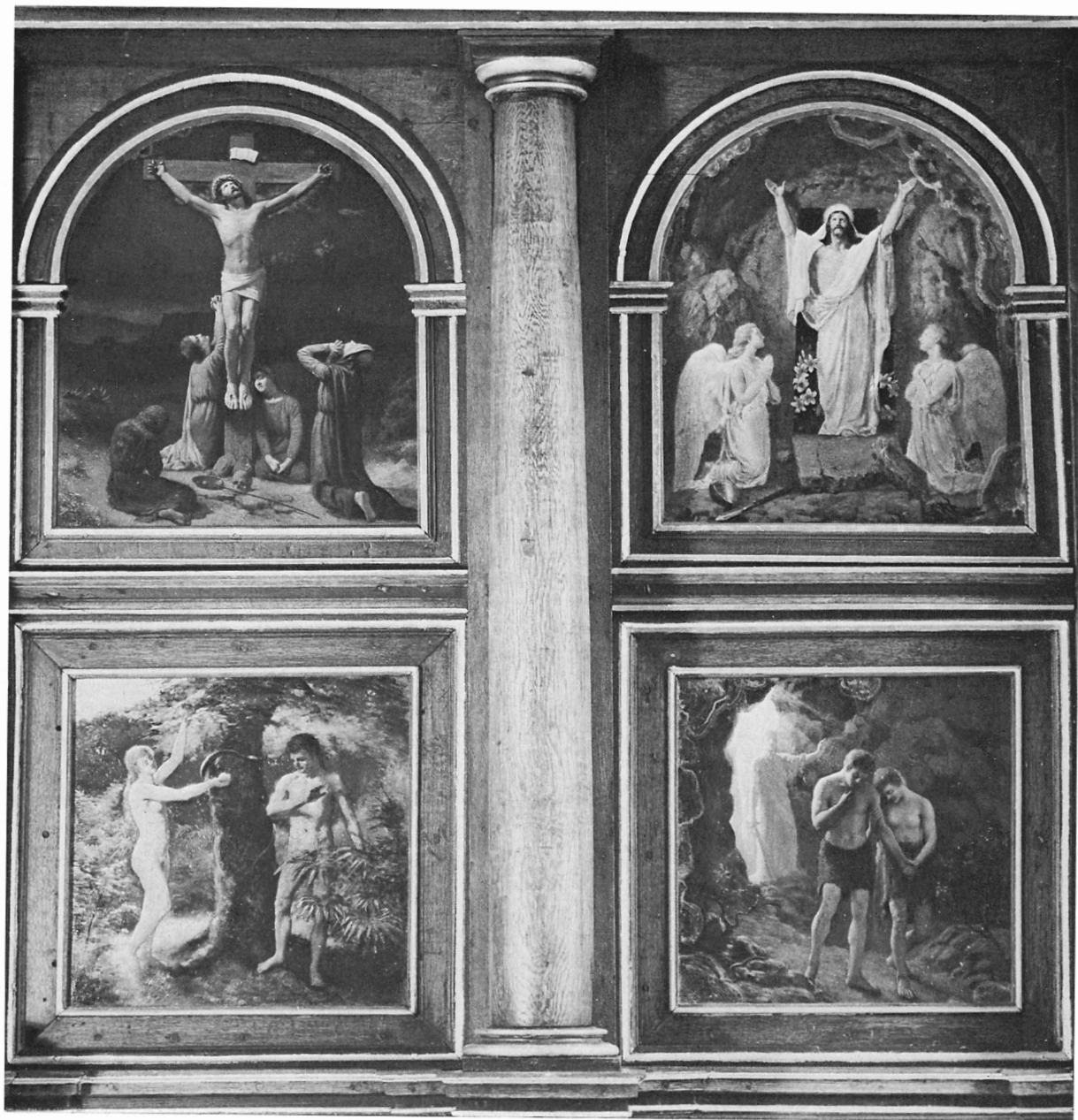

Altaruppsatsen bör vara tillverkad på 1590-talet, eftersom den forna annexkyrkan Kävlinge har en till sin uppbyggnad nästan identisk altaruppsats, daterad till 1598.¹⁹ De nuvarande bildfälten tillkom 1891 och målades av Frederik Krebs (not 18). De ersatte då äldre »urblekta» tavlor som föreställde skapelsen, syndafallet, lagens utgivande och försoningen (vis prot). Dessa hade sannolikt tillkommit 1742, då »Achademie Ritmästaren» Carl Mörth målade altaret (räk). Även i övrigt omgestaltades altaruppsatsen 1891. All färg borttogs så att

ekträet framträdde och därefter bemålades ornament och lister sparsamt med guld, rött och grönt. Samtidigt borttogs sannolikt två spiror som torde ha flankerat överstycket. En spira finns nämligen bevarad, liggande i det ihåliga altaret. Den är målad i blått och gult.

Krucifix

På tillbyggnadens västra vägg hänger ett krucifix (fig 203) från 1725 (räk). Det är kontursågat ur sammanfogade bräder och bemålade (jfr fig 154).

Den nuvarande bemålningen härrör från 1753 och utfördes av provinsialmålaren Christian Holst²⁰ (räk). Kristi kropp är målad i en grågrön färg och ländklädet är mörkblått. Överst på korsstammen finns inskriften »I N R I». På korsarmen står: »Jesus af Nasaret Judarnas Konung». Korsstammens längd 239, korsarmens 130 cm.

På altaret står ett mindre krucifix av mässing med figurer av silver. Korsändarna har evangelistsymboler mot röd botten inom kvadratisk ram. Kristus är försedd med törnekrona och gloria och har särspikade fötter. Ovanför Kristi huvud inskriften »I N R I». Krucifixet tillverkades 1953 av Eugen Radax, Wien och är uppställt på ett svart,

Fig 203. Kontursågat och målat krucifix av trä från 1725, bemålat 1753 av C Holst (jfr fig 154). Foto B Centerwall 1971. LUHM.

Sawn and painted wooden crucifix from 1725, painted by C Holst in 1753 (cf fig 154).

Fig 202. T v. Detalj av altaruppsatsen fig 201. Målningarna, som är utförda i olja på metallpannå av F Krebs 1891, visar korsfästelsen, uppståndelsen, syndafallet och utdrivandet ur paradiset. Foto B Almgren 1972. LUHM.

Left. Detail from veredos in fig 201. The paintings, executed in oil on metal by F Krebs in 1891, depict the Crucifixion, the Resurrection, the Fall and the Expulsion from Eden.

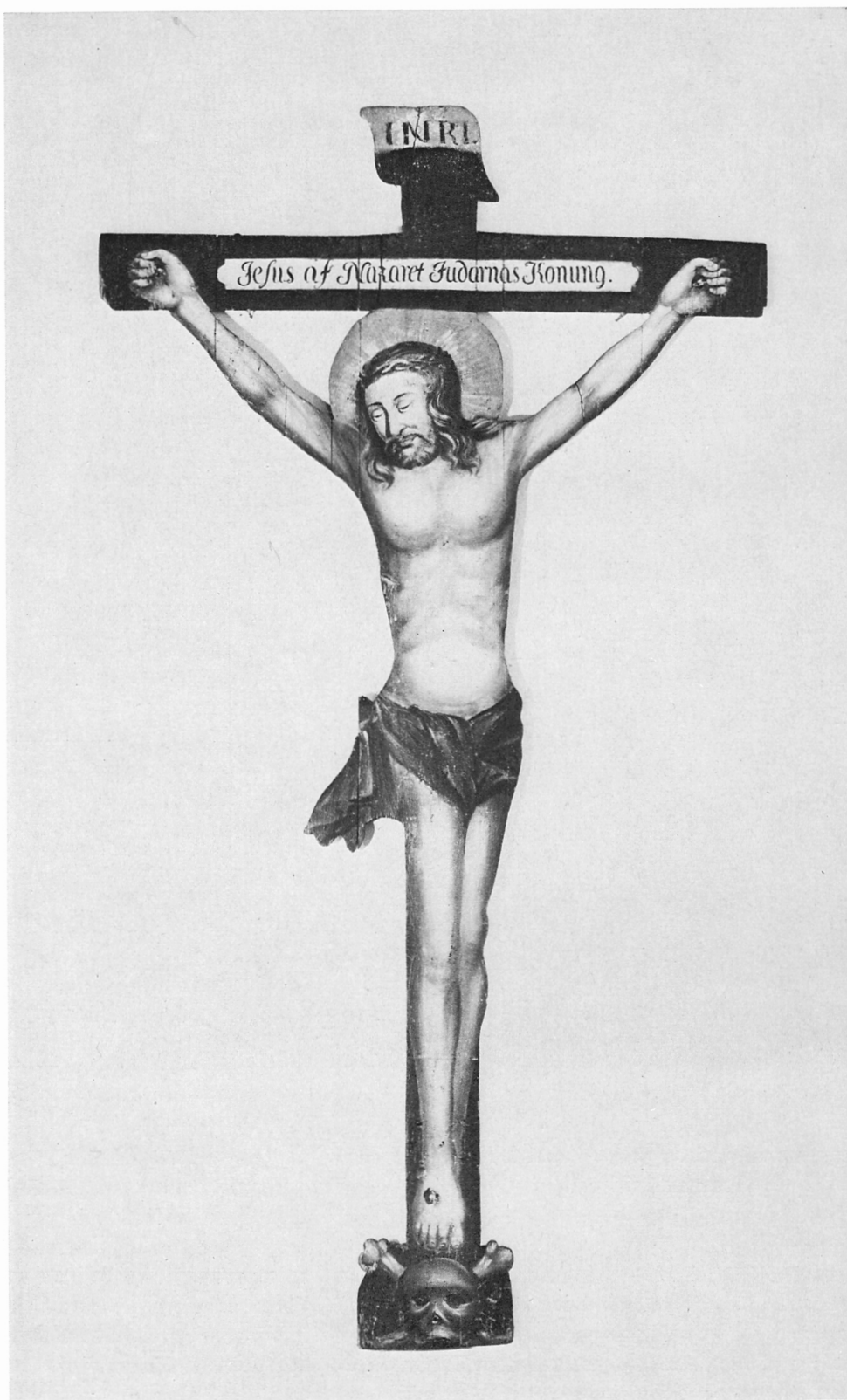

Fig 204. Predikstol av snidad ek, tillverkad 1583. Nuvarande målning från 1891. Foto B Centerwall 1971. LUHM.

Carved oak pulpit, made in 1583. The present painting dates from 1891.

Fig 205 a–b. T h. Detaljer av predikstolens korg (jfr fig 204). Foto B Centerwall 1971. LUHM.

Right. Details of pulpit (cf fig 204).

trappformat, 15 cm högt podium. Korsstammens längd 45, korsarmens 33 cm.

Predikstol

Predikstolen (fig 204–205), placerad i långhusets sydöstra hörn, är av snidad och bonad ek. Korgen är fyrsidig (fyra sidor av en sexkant) och har snidade bildfält mellan hörnkolonner. Underredet vilar på en profilerad pelare. Vid ena sidan en

trappa med räcke. Bildfälten har inom flätbandsornerade renässansbågar skulpterade beslagsornament runt bevingade änglahuvuden i två av fälten och runt människohuvuden i de två övriga. Kolonnerna har joniska kapital och kring skaftens nedre delar snidade groteskornament. De vilar på profilerade plintar försedda med lejonmaskaroner. Mellan dessa fundament löper texten »LÅTEN KRISTI ORD RIKLIGEN BO IBLAND EDER. KOL. 3:16». På

entablementet som uppbäres av kolonnetterna finns texten »OM NÅGON TALAR TALE HAN SÅ SOM GUDS ORD. 1 PETR. 4: 11». I övrigt pryds entablementet av lister, ett tandsnitt och en äggstav.

Predikstolen som tidigare varit bemålad, blev 1891 avlutad så att ekträet nu mestadels framträder. Endast kapital, flätbandsornament och lister är förgyllda samt sparsamt försedda med grönt och rött. Dessutom är texten målad i guld.

Predikstolen torde vara tillverkad 1583, eftersom den på sin nu försvunna, rikt skulpterade baldakin burit detta årtal jämte initialerna H H D (Herr Hans Didriksen).²¹ Baldakinen borttogs sannolikt 1891, samtidigt som predikstolen försågs med sitt nuvarande underrede och trappa.

Nummertavlor

I kyrkan finns två nummertavlor, tillkomna 1891. Tavlorna är svartmålade och har snidad ram med

en krönande trekantsgavel och en konsolburen hylla nedtill. Ramverket är målat i ekimitation. Höjd 140, bredd 55 cm. Den ena hänger på södra långhusväggen, den andra i öppningen mellan östra långhustravén och tillbyggnaden. Tidigare fanns en nummertavla som anskaffats 1721 (räk).

Bänkinredning

Bänkinredningen består av öppna bänkar, utförda i renässansimitation och bemålade med ekådring. De tillkom 1891 och är placerade på låga träpodier. Bänkarna bildar två kvarter i långhuset, ett i tillbyggnaden och ett som sträcker sig från tillbyggnadens västra del in i långhusets nordvästra del.

Den äldre bänkinredningen — som borttogs 1891 — var tillverkad 1727 och försedd med dörrar. — En »skrijftstohl» omnämnes 1727 då den blir bemålad och en »klockarestohl» repareras 1782 (räk).

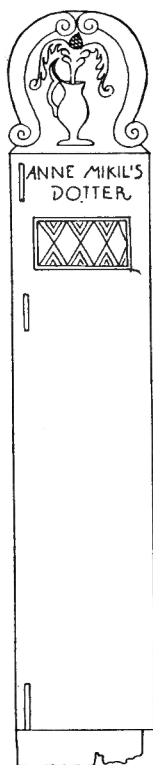

Fig 206. Bänkgavel från 1500-talets senare del, nu i LUHM. Uppm G Gustafsson 1925.

Pew end from the latter half of the 16th century. Now in the Lund Historical Museum.

En bänkgavel (fig 206) från Högs kyrka, möjligen härstammande från skriftstolen, har bevarats i Lunds universitets historiska museum (inv nr 20.780).²² Gaveln är av trä och krönes av ett röst, bildat av två upprullade voluter. I fältet mellan dessa ett i relief skuret krus med grepe och öppet lock. Ur kruset uppstiger en kvist med en pinjekotte mellan två akantusblad. Nedanför röstet står inskuret »ANNE MIKIL'S DOTTER».²³ Därunder finns ett liggande, rektangulärt fält, snedrutat genom uppradade tresidiga blad vars spetsar möts. I gavelns vänsterkant finns hål, där ryggstödet torde ha suttit intappat. Höjd 141, bredd 27 cm. Bänkgaveln har en fragmentarisk, ekimiterande bemålning.

En nästan identisk bänkgavel finns bevarad i den forna annexkyrkan Kävlinge. Den är daterad till 1581.²⁴

Läktare

Läktaren härrör från 1891 års restaurering och är placerad i långhusets västra del (fig 195). Den är

direkt förbunden med tornets andra våning genom bågöppningen mellan långhus och torn. Mitt i bågöppningen är orgelfasaden placerad, så att den utgör läktarens begränsning bakåt. Framtill har läktaren en bröstning med renässansimiterande former, bemålad med ekådring och försedd med förgyllda lister och ornament. Läktaren vilar på fyra släta kolonner med sparsamt förgyllda äggstavsornerade kapital. Ovan kolonnerna finns ett entablement med fyra konsoler som bär upp läktarbröstningen. Mellan konsolerna löper texten: »JAG VILL SJUNGA OCH LOFSÄGA HERREN. PS 27: 1.» Såväl kolonnerna som entablementet är målade i ekimitation.

Tidigare fanns en läktare som tillkommit 1724, förlängts 1758 samt bemålats tillsammans med kyrkans övriga inredning 1753 (räk).

Orgel

Orgeln omfattar tretton stämmor, två manualer och pedal.²⁵ Den är pneumatisk och byggdes 1947 av A Mårtenssons orgelfabrik i Lund. Orgeln är inbyggd bakom en äldre fasad (fig 195) som tillkom 1891 och liksom orgelläktaren ritades av H Sjöström. Fasaden är utförd i nyrenässans, målad i ekimitation och har en sparsam förgyllning. Den indelas av pilastrar i tre fält med bågöppningar som upptages av orgelpipor. Ovan pilastrarna finns ett entablement med inskriften »LOFVEN I FOLK VÅR GUD PS 66: 8» mellan bevingade änglahuvuden. På en krönande fronton står året 1891. Orgelfasaden omges på båda sidor av dörrar med renässansimiterande listverk och frontoner. Ytterst, fästade på själva tornbågen, finns två beslagsornerade vingar.

Det tidigare orgelverket var byggt av orgelbyggaren Rasmus Nilsson²⁶ i Malmö 1891. Det hade 9 stämmor, en manual och bihängd pedal (SAOK:s orgelinventering, ATA). Innan den tillkom 1891 led-sagades psalmsången i kyrkan av ett psalmodikon. Detta hade jämte en »ziffererad Choralbok» anskaffats 1831 (st prot).

Dopfont

Dopfonten av sandsten (fig 178, 207) har en närmast fyrkantig skål med cylindrisk urholkning och centralt uttömningshål.²⁷ På skålens utsida finns fyra bevingade gestalter, uthuggna i hög relief. I händerna

Fig 207. Romansk dopfont av sandsten, 1100-talets mitt eller senare hälft. Detalj se fig 178. Foto B Centerwall 1971. LUHM.

Romanesque sandstone font, mid-12th century or the latter half of the century. For detail see fig 178.

håller de alla en bok och deras vingar breder ut sig utmed skålens sidor. Troligen är det de fyra evangelisterna. Skålen är nedtill tvärt avskuren och vilar på en vulst. Foten är timglasformad med vulst på mitten. Under den egentliga foten finns en plint av sandsten, 60 × 59 × 20 cm. Funtens höjd utan plint 85 cm. Skålens diameter 77 cm. Figurernas höjd 39–

39,5 cm. Funten är sedan 1891 placerad i långhusets nordöstra hörn.

Dopfunten har av Monica Rydbeck på stilistiska grunder sammanförts med funten i Saxtorps kyrka samt med en änglafigur över södra kryptnédgången i Lunds domkyrka och två relieffigurer i domkyrkomuseet.²⁸ Samtliga dessa arbeten till-

Fig 208. Dopfat av mässing, 1600 talets slut. Foto ATA.

Baptismal dish, brass, dating from the end of the 17th century.

Fig 209a. Kalk och paten, ursprungligen tillverkade av Hans Vild, Malmö 1641, därefter flera gånger »förbättrade». Foto B Almgren 1972. LUHM.

Chalice and paten, made originally by Hans Vild, Malmö, 1641, later "improved" several times.

Fig 209b. Detalj av kalkens graverade figurframställningar (jfr fig 209a). Foto B Almgren 1972. LUHM.

Detail of the engraved figures on the chalice fig 209a.

skrivs en anonym stensmästare som verkat i Soest i Tyskland och dateras till 1100-talets mitt eller andra hälft. På funten i Hög är det främst i fråga om dräktdraperingen och ansiktsformen som likheter med de övriga verken kan iakttas.

I dopfunten finns ett dopfat av graverad och driven mässing med omvikt kant (fig 208). Runt brättet löper en vinranka och botten pryds av murgröna.

Botten är lagad. Fatet kan dateras till 1600-talets slut. Diameter 48,5 cm. Brättet 9,5 cm.

På dopfatet står sedan 1949 en åttkantig dopskål av silver. Den är tillverkad av Wiwen Nilsson i Lund, och enligt inskrift skänkt av Högs kyrkas arbetsförening. Diameter 28,5 cm, höjd 9 cm. Över dopfunten har tidigare hängt en »crona». Den tillverkades 1725 av samme snickare som förfärdigade

Fig 210. Sockenbudstyg av silver. Tillverkat 1839 av Carl Petter Norlin i Malmö.

Silver viaticum vessels made by Carl Petter Norlin, Malmö, 1839.

krucifixet (räk). Antagligen försvann »cronan» samtidigt med att dopfunten någon gång under 1800-talet togs ut ur kyrkan och placerades på kyrkogården.

Nattvardskärl

Kalk av förgyllt silver (fig 209 a–b).²⁹ Cuppan veckad i sexpassform och omfattad av en rikt ciserad holk. Foten sexpassformad, pyramidformigt uppdragen och försedd med graverade bilder: S Johannes med en kalk och inskriften »S. JOHANNES» jämte fem allegoriska kvinnogestalter med inskrifterna: »TROEN, HAAB, KIERLIHED, RETFERDIGHED» och »MAADELI». Noden försedd med sex knoppar och inskriften »IHESWS». Kalken är tillverkad av Hans Vild från Malmö.³⁰ På fotens undersida läses: »H: HANS·NEILS·SON: / N.H.S./A.T.S. / ANNO 1641» samt »Högs kyrka Väger 51 lod». Kalken blev 1688 »förfärdigad och omgjord», 1784 förbättrad av guldsmeden Lundin och »omarbetad» 1862 (räk). Höjd 23,5 cm, cuppens diameter 11,7 cm.

Till kalken hör en paten av förgyllt silver med graverade bilder (fig 209 a). I botten Kristus på korset, flankerad av två knäböjande änglar samt texten »SALWATOR: MUNDI: SALVA: NOS» (världens frälsare fräls oss). På brättet fyra hjulkors. Brättet

är fogat med lödning till den fördjupade delen vid senare tillfälle. Diameter 15 cm. Patenen är samtidig med kalken och blev »förbättrad» 1784 (räk).

Oblatask av nysilver, rund, med enkla graveringar. Upphöjt lock med stående kors. Ingraverat i botten »HÖGS KYRKA 1891».

Vinkanna av nysilver, rak, med fot och kraftigt handtag samt lock med kors på. Enkla graveringar. Höjd 39 cm. Tillkommen 1891.

Sockenbudstyg bestående av kalk, paten, oblatask och vinflaska (fig 210). Kalk av silver med klockformad cuppa, invändigt förgylld. På ena sidan ett fastnitat krucifix. Rund fot och nod. Höjd 13 cm. — Paten av silver med ovansidan förgylld. Diameter 8 cm. — Oblatask av silver, rund, invändigt förgylld. Höjd 1,2 cm, diameter 4,7 cm. — Vinflaska av silver, rektangulär med rund hals. Höjd 7 cm. — Sockenbudstyget tillverkades 1839 av guldsmeden Carl Petter Norlin från Malmö.³¹ Förvaras i ett sammetsklätt träfodral.

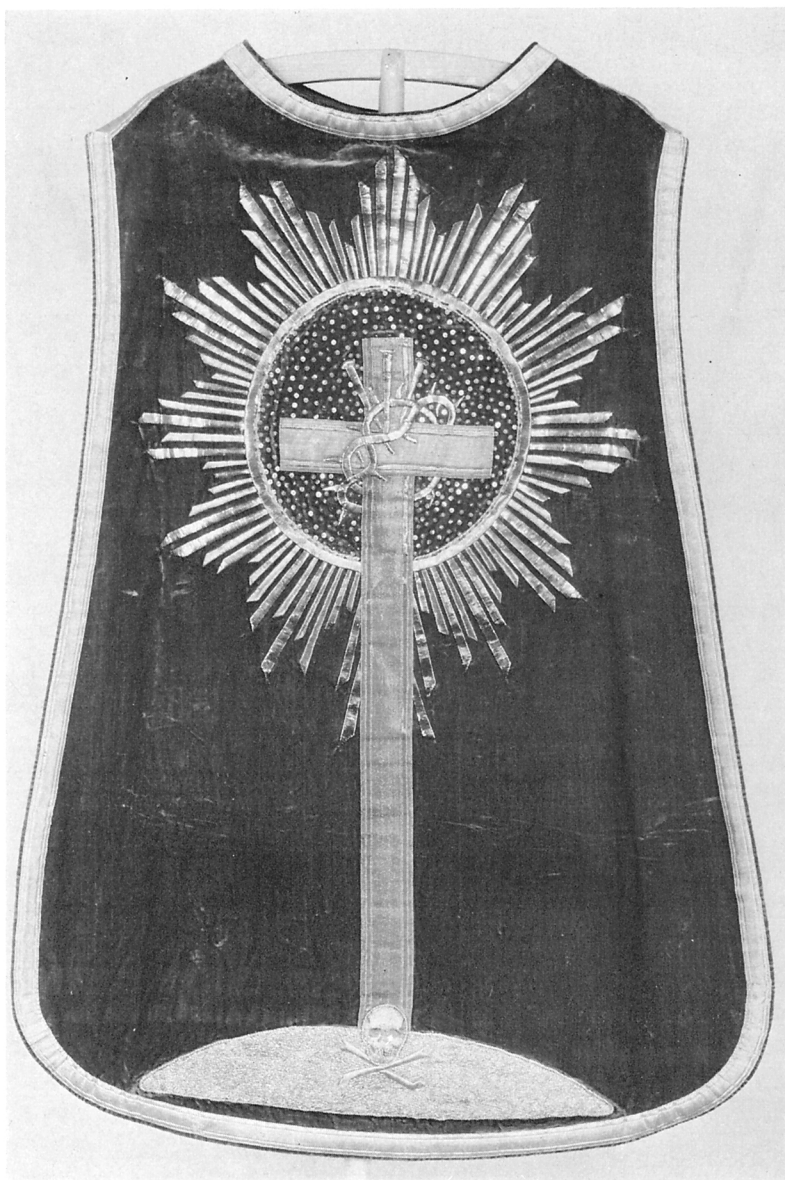
Ljusredskap

Ljuskronor: 1–2. Två ljuskronor av mässing med profilerad mittstam, nedtill försedd med en stor kula. På stammen åtta tvåpipiga ljusarmar. Inskrift på båda »HÖGS KYRKA 1898». Höjd 102 cm.

Fig 211. Mässhake av röd sammet med applikationer av silvergallon och guldtyg samt broderier i silver, guld och paljetter. Utförd 1834 av »Demoiselle Sjöborg», Ystad. Foto B Almgren 1972. LUHM.

Red velvet chasuble with applications of silver lace and cloth of gold, and embroidery in silver, gold, and spangles. Made in 1834 by "Demoiselle Sjöborg", Ystad.

Den ena kronan hänger i långhusets östra valv, den andra i tillbyggnadens västra. — 3. En mindre ljuskrona av mässing, utförd 1954 i samma stil som de föregående men med sex tvåpipiga armar. Utan inskrift. Höjd 85 cm.

Enkla lampetter av mässing med ljusrör anskaffades 1954. Två trearmade är placerade på södra långhusväggen, två i koret och två enarmade under orgelläktaren.

Ljusstakar: 1–2. Ett par ljusstakar av gjuten mässing. Rund hög, klockformad fot och rikt

profilerat skaft med pigg. Höjd utan pigg 39 cm. 1600-talet. Placerade på altaret (fig 194). — 3–4. Ett par mindre, enkelt profilerade mässingsljusstakar, moderna. På altaret. Höjd 20 cm. — 5. Sjuarmad ljusstake av gjuten mässing. Modern. Höjd 47 cm. Placerad invid dopfunten på den där uppställda, från tornet stammande sandstenskolonnen (se ovan under Byggnadshistoria). — 6–7. Ett par sk kontorsstakar av gjuten mässing. Moderna. I sakristian. Höjd 15 cm.

Fig 212. Kalkduk av rött siden, broderad med guldtråd och silke. Utförd 1763. Foto B Almgren 1972. LUHM.

Red silk chalice veil, embroidered with gold thread and silk. Made in 1763.

Textilier

Antependier: 1. Av violett sammet. Stort kors av guldgalon i dubbla rader med liljeformade korsändar, på korsarmen ros med inskrivet kristusmonogram och alfa och omega. På ömse sidor bård med tre rosor. På sidostyckena dito monogram och bokstäver inom snedruta. Applikation av guldgalon och guldtyg, broderi med guldtråd och violett silke i läggsöm, konturnodd av violett silke. Foder av violett bomullssatin. Längd 280, höjd 97 cm. Anskaffat 1891. — 2. Av gulvit sidendamast mönstrad med änglar och kors. Broderi med guldportal mellan två änglar med röda vingar, över dem guldkrona och två korslagda palmkvistar, utfört med guldtråd i läggsöm och mångfärgat silke i schattersöm. Foder av ljusst linne. Signerat »SSKT 1950 SBS» (=Södra Sveriges Kyrkliga Textil, Sigrid Birgitta Synnergren). Längd 263 (varav framsidan 138), höjd 98 cm. — 3. Av violett ylle. Kristusmonogram omskrivet av enkel strålkran. Utfört i bandapplikation av vita handvävda sidenband med något inslag av guld och rött. Guldbroderi i läggsöm. Foder av

ljusst linne. Signerat »PRO ECCLESIA 1962». Längd 263, höjd 98 cm.

Mässhakar: 1. Av röd sammet (fig 211). På ryggsidan stort kors av silvergalon. Övre delen mot bakgrund av strödda paljetter och omskrivet av strålkran, på korsarmen törnekrans och två spikar, allt utfört i silverbroderi med lan och tråd i läggsöm. Nertill Golgatakulle av applicerat guldtyg med skalle och korslagda knotor i guldbroderi. Kantbård av guldgalon. På framsidan triangel med Jahvetecken och strålknippen, broderat med guldtråd och paljetter, text med svart silke. Foder av rött siden. Längd bak 110, fram 100 cm. Anskaffad 1834 enligt räkning detta år. »Halfwa beloppet af Demoiselle Sjöborgs Räkning öfwer en ny Mässhakes förfärdigande äfwensom en låda för sammans transporterande från Ystad, 83:40. Ersatte en gammal röd mässehake med spetsar uppå» (inv 1835). Renoverad på Ersta Diakonissanstalt 1941. Förvaras numera i Kävlinge gamla kyrka. — 2. Vändbar, likadana broderier på insidan och utsidan. A av blåviolett siden med invävda guldtrådar,

B av ljust, melerat siden i korskypert. På ryggsidorna stort Y-kors i applikation, på A av gråvitt siden, på B av rödgult siden. På korsarmen kristusmonogram med strålknippen och omgivet av strödda småkors utfört i guldbroderi med tråd, lan och snodd och något rött silke i läggsöm. Längd bak 122, fram 118 cm. Anskaffad 1935. — 3. Av ljus, ringmönstrad sidendamast. På ryggsidan kors med stor ros på korsarmen av applicerade rundlar av guldtyg och broderat med guldtråd och rött silke i läggsöm och schattersöm. På framsidan applicerad rundel av guldtyg med broderat kristusmonogram. Foder av gulrosa linne med broderad text: »Gåva till minnet av Ulla och Wilhelm Johansson 1969 I J Licium.» Längd båda sidor 122 cm.

Kalkduk av rött siden, broderad med guldtråd i läggsöm och grönt och gult silke i schattersöm och stjälsöm (fig 212). Hörnbuketter, vid sidorna blomkvistar, mittkrans med guldkrona buren av två änglar och med inskriven text: »Jesu sanna kropp och blod gier the sorgse hiertan mod PSE MK Anno 1763.» Foder av vitt siden. I inventariet från 1763 säges den vara med »silfver spetsar omkring». 72 × 66 cm. Renoverad på Ersta diakonissanstalt 1952.

Predikstolskläden: 1. Av ljus sidendamast med blad- och palmettmönster, ring med strålkors broderat med guldtråd och rött silke. Nertill frans av guldbuljoner. Foder av ljust siden. Höjd 45, bredd 38 cm. Gåva av kyrkliga arbetsföreningen 1941. — 2. Av violett, småblommig sidendamast, guldbroderat kors i läggsöm, guldfrans nertill. Foder av ljust linne. Höjd 44, bredd 36,5 cm. Utfört av SSKT (jfr ovan) 1943. Gåva av fröken Hilda Andersson, Landskrona.

Altarmatta: Rund, korsstygnbroderad med ullgarn i flera färger. Stjärnor och blomknoppar i regelbundet mönster mot brun botten. Förfärdigad och skänkt av kyrkliga arbetsföreningen 1932.

Kormatta: Röllakan, brunviolett, avslutad med stjärnbård. 310 cm bred. Anskaffad 1934.

Kollektredskap

Kollektskopa av trä, blågrön med röda lister. På ena gaveln en kontursågad ren med bakåtvridet huvud. Svarvat skaft. På gaveln målat »Höii». Längd 26,5, bredd 16, höjd 17 cm.

Kollekthåv: 1. Av violett sammet, fyrdelad med guldband, frans och tofs av guldsnodd. Brunlila skinnfoder. 23 cm hög. Träskaft, svart, svarvat, längd 137 cm. Troligen 1800-tal. — 2. Av brokad, mönstrad med guldkors mot ljus sidenbotten, guldtofs. Ljust skinnfoder. 20 cm hög. Träskaft, poletrat, hylsa av mässing, längd 157 cm. Utförd av Pro Ecclesia 1967. Gåva av kyrkvård och fru Herman Ohlsson i Hög.

Gravminnen

I kyrkan — på pelaren mellan långhus och tillbyggnad — är uppsatt en gravsten av kalksten över kyrkoherden Matthias Stolz (d 1814). Stenen uppsattes 1837 (st prot). Höjd 150 cm.

I kyrkans golv låg ännu 1890 två gravstenar.³² En låg i mittgången mittför predikstolen och var huggen 1637 till minne av Marne Rasmus Daater, prästhustru, gift tre gånger, död 1634. Den andra var placerad i koret över kyrkoherden Jöns Albert Rosenlund, död 1733, och hans hustru Elisabeth Hiersovia (inv 1830).³³ På stenen stod denna vers:

»Man frågar ofta nog,
hwem thenna hjorden sköter
Och utesluter hwem thenna jord förnöter,
Man frågar och hwem der utmattar sina ben
Men frågan blir dock sist, hwem täckier thenna sten
JÖNS ALBERT ROSENLUND
En prestman här i heder
som skiötte hjorden sin och lärde wackra seder,
ELISABETH också HIERSOVIA wid namn,
En from och dygdig själ han hade i sin famn,
Med fader, moder, barn, med bröder och med syster
Sin wandring slutat ha och ligger här nu tyster
Han hwilar sött med them, till Herrans stora dag,
Kom Jesu os med them i himmelen upptag.»

I ett visitationsprotokoll år 1833 omnämnes ett enkelt epitafium med förgyllda bokstäver på en svart tavla, uppsatt över Petrus Stevenius, kyrkoherde i Hög.³⁴

Jordfästningsredskap

Vid jordfästning används ett sexkantigt arenarium av silver, uppställt på ett stativ av järnsmide och försett med en jordfästningsspade av silver. Are-

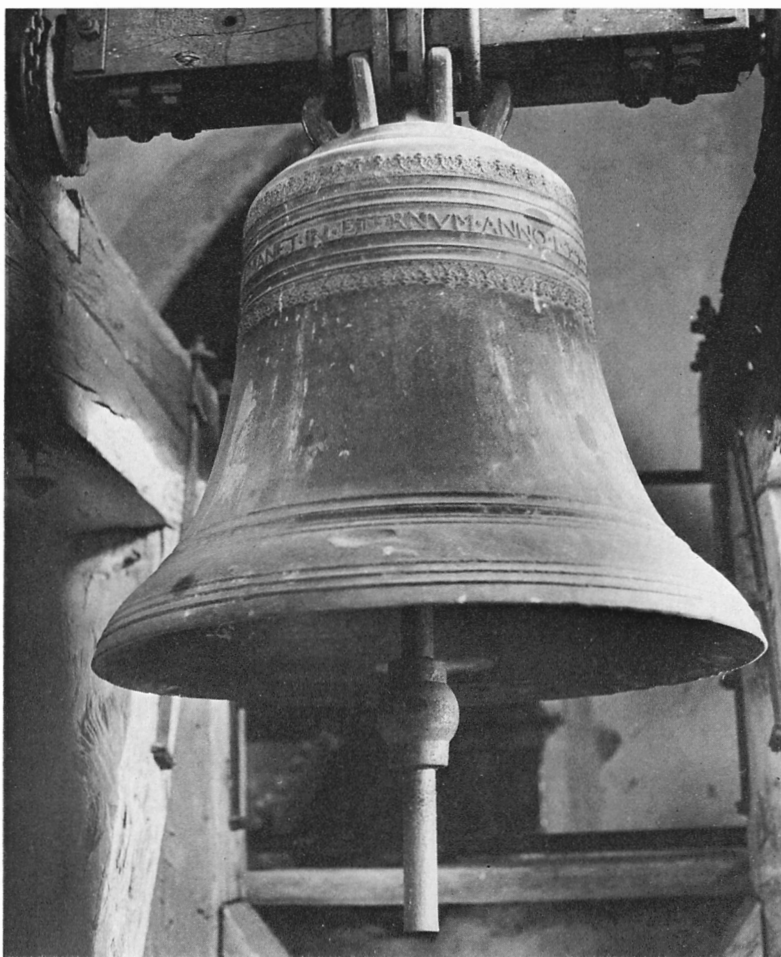

Fig 213. Lillklockan, gjuten av Borchart Gelgether 1595. Foto B Almgren 1972. LUHM.

The small bell, cast by Borchart Gelgether in 1595.

nariet och spaden tillverkades 1933 av Wiwen Nilsson, Lund. Runt arenariets brätte löper texten: »JAG VET ATT MIN FÖRLOSSARE LEVER OCH HAN SKALL PÅ SISTONE UPPVÄCKA MIG AV JORDEN. JOB 19: 25.» I botten står: »HÖGS KYRKA PÅSKEN 1933.» Samma inskrift finns på jordfästningsspadens skaft.

Kista och skåp

I vapenhuset står en kista av järn, grönmålad och med svarta beslag. Plant lock med måtten 82 × 56 cm, höjd 50 cm. Dessutom i vapenhuset ett skåp av trä, målat i ekimitation och använt till förvaring av böcker. Höjd 205, bredd 133 cm.

Klockor

Kyrkans båda klockor är sedan 1842 upphängda i det då nyuppförda tornet i en 3,8 m hög och 2,7 m

bred krysstöttad klockstol. Tidigare hängde de i en klockstapel på kyrkogården.

1. Storklockan. Dekor av motställda palmetter runt halsen och upprättstående palmetter runt slagringen. På ena sidan inom en ram av länkar och änglahuvuden texten: »FRUKTEN FÖR MIN HELGEDOM, TY JAG ÄR HERREN: 3. MOS. B. XIX CAP. 30.V.» — På andra sidan inom en ram av länkar inskriften: »ÅR 1833, DÅ CARL XIV JOHAN VAR LANDETS KONUNG, M. AF STACKELBERG LÄNETS HÖFDING, W. FAXE STIFTETS BISKOPP, OCH AND. CRONSIOE SOCKNENS PREST, OMGJÖTS DENNA KLOCKA AF E. M. FRIES I CHRISTIANSTAD.³⁵ NO X.» Höjd med krona 80, diameter 86 cm. Klockan, som alltså omgöts 1833, hade gjutits 1759 av Andreas Wetterholtz.³⁶ På dess ena sida stod: »GLORIA IN EXCELSIS DEO DÅ 175 OCH 9 FRÅN CHRISTI BÖRD BLEF SKRIFVIT / MAN MIG

FÖRST NAMNET MITT AF HÖGSBY KLOCKA GIFVIT / JAG SKALL HÄR HJÄLPA TILL NU MED MITT LILLA LJUD / TILLSAMMANKALLA FOLK ATT PRISA HERREN GUD. PROCURANTE PASTORE PETRO STEVENIO.» På andra sidan: »IFRÅ SOLENS UPGÅNG ALT INTILL NEDERGÅNGEN VARE HERRANS NAMN LOFVAT. PSM 113 V. 3. GUTEN AV ANDREAS WETTERHOLTZ KONGL. PRIVIL. STYCK- OCH KLOCKGJUTARE ANNO 1759 NO. 288» (ämbetsber).

2. Lillklockan. Runt halsen ornerad med två motställda rundbågsfriser (fig 213). Mellan dessa löper en text med versaler: »BORCHARDUS. GELGE-

TER. ME. FECIT. VERBUM. DOMINI. MANET. IN. ETERNUM. ANNO 1.5.9.5.» (=Borchart Gelgether gjorde mig Guds ord förbliver i evighet Anno 1595). Klockgjutarens fullständiga namn var sannolikt Borchart Jensen Quelkmeyer (Qellichmeyer).³⁷ Höjd med krona 84, diameter 84 cm.

Slagverk

Ett slagverk omnämns i inventarieförteckningen för år 1694. Det kallas där »obrukeligt» och återkommer under den benämningen till 1764 då det såldes.

Noter

1. Historisk Tidskrift för Skåneland V, s 277–291 samt ALE, nr 3 1967, s 36 ff.
2. *G Carlquist*, Lunds stifts herdaminne, ser 2:7, s 231.
3. »Charta öfver Högs Bys Tomter aff 1782 utaf Pehr Sommar», LmkM och LMS.
4. Enl skriftligt meddelande från f riksdagsman *J A Arvidsson*, Kävlinge.
5. *A Thiset*, De skånska, halländska och blekingska städernas och häraders sigiller. Handskr, LLA, s 71.
6. Se Lunds universitets årsskrift 1918, Avd 1, Bd 14 Nr 19, s 19–23 samt Tidskrift för konstvetenskap 1925–26, s 114–123.
7. Alla murars insidor uppges — i en rapport av *Sven Söderberg* 2.4 1891 (ATA) — under valven vara klädda med tegel. Av ett bifogat foto (fig 193) framgår emellertid att så ej är fallet på den norra sidan. Huruvida det stämmer i övrigt går nu ej att avgöra p g a muryornas tjocka putslager.
8. *Brunii Samlingar* VIII. Korta beskrifningar på Skånska Kyrkor, s 43.
9. Absidtakstolens konstruktion går ej säkert att fastställa, då absidvinden ej är tillgänglig. På ritningarna i samband med ombyggnaden 1891 är den snedstöttad.
10. *M Rydbeck*, Valvslagning och kalkmålningar i skånska kyrkor, s 286 ff.
11. Rapport från *Sven Söderberg* 2.4 1891 (ATA).
12. Brevkort från *Sven Söderberg* 17.4 1891 (ATA).
13. *M Rydbeck*, Valvslagning och kalkmålningar, s 165.
14. *Brunii Samlingar* XXII. Betänkande öfver och kostnadsberäkningar till förbättringar af kyrkor, s 19 f.
15. *Jacob Wilhelm Gerss*, f 1784, d 1844, arkitekt, tecknare; 1795 elev vid Konstakademien, 1816 dess sekreterare; studerade för bl a *Desprez* och *Sundvall*; major me-
- cus vid flottan 1837; ritade bl a Kalmar läroverk och lasarett samt en rad landskyrkor.
16. *Brunii Samlingar* VIII. Korta beskrifningar på Skånska Kyrkor, s 44.
17. *Henrik Sjöström*, f 1856, d 1934, arkitekt i Lund från 1881; fick sin skolning hos *Zettervall* och övertog hans arkitektkontor när *Zettervall* lämnade Lund; har ritat ett flertal bostadshus i Lund.
18. *Frederik Krebs*, f 1845 i Danmark, d 1925, tecknare, målare; verkade i Lund bl a som lärare i teckning vid aftonskolan; har gjort ett tjugotal målningar för altarpopsatser i skånska kyrkor. Se Svenskt konstnärslexikon.
19. *M Rydbeck*, Kävlinge kyrkor. SvK, Sk I:1, s 13.
20. *Christian Holst*, f 1725, okänt dödsår, provinsialmålare i Ängelholm. Han utförde åren 1745–1756 dekorativa målningar och bibliska kompositioner i kyrkor i Malmöhus län, däribland apostla- och evangelistbilder i L Harrie, Virke och Hofterup.
21. *Hans Didriksen*, omnämnd som kyrkoherde i Hög 1570. Se *G Sommelius*, Strödda lefvernes beskrifningar öfver Skånska kyrkoherdar. Ser A 1. Handskr, LUB.
22. Bänkgaveln finns beskriven i *U Otterstedt*, Från gotik till renässans, s 189.
23. *Anne Mikilsdotter*, var mähända hustru till kyrkoherden i Hög *Hans Didriksen* (jfr not 21), eftersom hans namn jämte årtalet 1583 stod uthugget på en annan bänkgavel (vis prot).
24. *M Rydbeck*, Kävlinge kyrkor. SvK, Sk I:1, s 14, 16.
25. Disposition: *Man I*. Principal 8', Gedacht 8', Oktava 4', Flöjt 4', Mixtur 3 chor. — *Man II*. Rörflöjt 8', Fugara 8', Voix céleste 8', Gemshorn 4', Flautino 2', Sesquialtera 2 chor. — *Pedal*. Subbas 16', Oktava 8'.
26. *Rasmus Nilsson*, orgelbyggare, f 1842 i Mölleberga. Ut-

bildad först hos orgelbyggare *Sven Fogelberg* i Lund och senare hos orgelfirman *Lundahl & Olsen* i Malmö till 1868, då han under en studieresa till utlandet arbetade hos den stora firman *E F Walcker & Co* i Ludwigsburg. 1869 erhöill han statsbidrag för utlandsstudier och besökte då bl a de berömda orgelbyggerierna *Cavaillé-Coll* och *Barker & Co* i Paris. Av de ca 20 orglar som han byggde synes numera endast en finnas bevarad (i Billinge kyrka). Omkring mitten av 1890-talet upphörde han med orgelbyggeriet. — *N P Norlind*, *Orgelns allmänna historia*.

27. *L Tynell*, Skånes medeltida dopfuntar, s 47.
28. *M Rydbeck*, Skånes stensemästare, s 144, 146 ff, 153 samt *H Thümmeler*, Die Soest-Erwitter romanische Bildhauer-Werkstatt und ihre Ausstrahlung nach Schonen, i: *Konsthistorisk Tidskrift* 1971, s 65.
29. Katalog över utställningen Skåniskt silver från dansk tid.

KrM; Kulturen, Lund. — Utställning öfver äldre kyrklig konst i Malmö 1914. Katalog.

30. *Hans Jensen Wild*, mästare i Malmö 1616–1653.
31. *Carl Petter Norlin*, f 1802, d 1843, mästare i Malmö 1829.
32. Meddelande i ATA från pastor loci *A P Forkman*.
33. *J A Rosenlund*, f 1676, son till kyrkoherden i Hög *Albert Larsson Rosenlund*. Kyrkoherde i Hög till sin död 1733.
34. *Petrus Stevenius*, f 1700, kyrkoherde i Hög från 1734 till sin död 1763.
35. *Erik Magnus Fries*, f 1803, d 1836, klockgjutare i Kristianstad 1829–1835. Mästare 1829.
36. *Andreas Wetterholtz*, f 1702, d 1771, klockgjutare i Malmö. Övertog faderns verkstad 1724 och blev mästare 1729. Han fick 1734 personligt privilegium som styck- och klockgjutare och har tillverkat ett stort antal kyrkklockor i Skåne.
37. Se *C Nycop*, Om Danmarks kirkeklokker og deres støbere, *Kirkehist Saml* 3 R IV, s 257 ff.

Källor och litteratur

OTRYCKTA KÄLLOR

Stockholm

RA: ED:s konseljakter 1890, 24.10. Kyrkobyggnaden; ritn till ny tornbyggnad 1841 av *J W Gerss*; ritn för kyrkans tillbyggnad 1890 av *H Sjöström*; ritn till orgelfasad av *H Sjöström* 1890; detaljritn för inredning av *H Sjöström* 1890.

ATA: inv 1830; *C G Brunii* samlingar VIII, XXII, XXX; brev fr *S Söderberg* till riksantikvarie Hildebrand 17.4.1891; rapport fr *S Söderberg* 2.4.1891 ang målningar; meddelande ang ombyggnad fr pastor loci *A P Forkman* 1890; reseberättelse av *O Rydbeck* 28.12.1900; ansökan fr *H Kjellin* om tillstånd att undersöka gravstenar under grinden 6.5.1927; snabbinv 1926; manuskript till kortfattad beskrivning av *G Serner* före 1942, bearbetat 1942–1944 av *E Cornell*; skrivelser ang den ev upptagningen av gravstenarna under grinden 1927–1930; ansökan från Diakonissanst om tillstånd för och rapport om renovering av kalkkläde 1952; skrivelser om värmeinstallation 1954; skrivelser ang *H Erlandsons* framtagning av kalkmålningar samt konservering och rengöring av altaruppsatsen 1957–58.

Raä, K-byråns arkiv: Förslag till utvidgning av kyrkogården av *B Myltenberg* 1923; ritn till entré med grindar av *N A Blanck* 1924; förslag till belysning 1935; förslag till ytter belysning 1954; förslag om målning och konservering 1957; förslag om altaruppsatsens konservering 1959.

Lund

LLA: Kyrkans arkivalier: St prot 1805–1828 (KI: 1), 1829–1836 (KI: 2), 1837–1852 (KI: 3); kyrkorådets prot 1817, 1819, 1827 (KI: 1), 1840 (KI: 3), 1851–1883 (DI: 1); vis prot

1769 (KIVc: 1), 1822 (KI: 1); räk 1662–1729 (LIa: 1), 1730–1790 (LIa: 2), 1792–1834 (LIa: 3), 1835–1863 (LIa: 4); räk, verifikationer 1863–1868 (KIVc: 1); handl ang rep av kyrkan 1798–1866, ang ny tornbyggnad 1833–1846, 1830 års beskr (KI: 1); handl ang ringmuren 1832–1866 (KV: 1).—Yngre arkivalier förvaras hos PÅ.

LUB: *Sommelius*, ser A 1, Strödda lefverenesbeskrifningar öfver skånska kyrkoherdar.

Malmö

LmkM: Charta öfver Högs Bys Tomter aff 1782 utaf Pehr Sommar.

TRYCKTA KÄLLOR OCH LITTERATUR

Ale nr 3 1967, Lund 1967.

Carlqvist G, Lunds stifts herdaminne, Ser 2: 7, Lund 1959. *Historisk tidskrift* för Skåneland V, Lund.

Kjellin H, Medeltida gravvårdsformer i Norden, Lunds universitets årsskrift 1918, avd 1, Band 14. — *Densamma*, Några romanska gravmonument i Skåne. *Tidskrift för konstvetenskap* 1925–1926.

Norlind N P, *Orgelns allmänna historia*, Stockholm 1912.

Nycop O, Om Danmarks kirkeklokker og deres støbere. *Kirkehist saml* 3 R IV.

Otterstedt U, Från gotik till renässans, Lund 1929.

Rydbeck M, Skånes stensemästare före 1200, Lund 1936. — *Densamma*, Valvslagning och kalkmålningar i skånska kyrkor. *Skrifter utg av Kungl humanistiska vetenskaps-samfundet i Lund XXXV*, Lund 1943. — *Densamma*, Kävlinge kyrkor. *SvK, Sk I: 1*, Sthlm 1932.

Rydbeck O, Medeltida kalkmålningar i Skånes kyrkor, Lund 1904.
Thümmler H, Die Soest-Erwitter romanische Bildhauer-Werkstatt und ihre Ausstrahlung nach Schonen, i: Konsthistorisk Tidskrift 1971.
Tynell L, Skånes medeltida dopfuntar. VHAA, Sthlm 1913–1921.

Upmark G, Guld- och silversmeder i Sverige 1520–1850, Sthlm 1943.
Utställningen Äldre kyrklig konst från Skåne. Malmö 1914. Katalog.
Utställningen Skåniskt silver från dansk tid. Kulturen i Lund 1970. Katalog.

Förkortningar

ATA Antikvariskt-topografiska arkivet i VHAA, Stockholm.
 DS Diplomatarium Suecanum. Fr o m år 817–, Stockholm 1928– .
 ED:s konselj-
 akter Ecklesiastikdepartementets konseljakter i RA, Stockholm.
 inv inventarieförteckning.
 inv 1830 en på grund av en kunglig förordning 17/4 1828 företagen inventering av forntida minnesmärken i kyrkor och på kyrkogårdar. Protokollen, som fördes av prästerna, utskrevs i flera exemplar, varav en serie förvaras i respektive kyrkoarkiv, en serie i ATA.
 KBS K Byggnadsstyrelsen, Stockholm.
 K-byrån Kulturhistoriska byråns arkiv, Raä.
 KrM Kristianstads museum.
 kr prot kyrkorådsprotokoll.
 LDG Lunde Domkapitels Gaveböger. Paa ny udg ved C Weeke, Kjøbenhavn 1884–89.
 LKM Kulturhistoriska Museet i Lund.
 LLA Lunds Landsarkiv.
 LmkM Lantmäterikontoret i Malmöhus län, Malmö.
 LMS K Lantmäteristyrelsens arkiv, Stockholm.
 LUB Lunds universitetsbibliotek.
 LUHM Lunds Universitets Historiska Museum.
 prot protokoll.
 PÅ pastorsämbetet.
 Raä Riksantikvarieämbetet, Stockholm.
 räk räkenskaper.
 SAOK Sveriges allmänna organist- och kantorsförbund.
 snabbinv en preliminär inventering av de svenska

kyrkornas föremålsbestånd av konst- och kulturhistoriskt värde, utförd under åren 1917–1932. Samtliga snabbinventeringslistor förvaras i ATA. Ett ex har tillställts varje inventerad kyrka samt vederbörande domkapitel.
 st prot sockenstämmoprotokoll.
 SvK Sveriges Kyrkor, konsthistoriskt inventarium utg på uppdrag av VHAA, Stockholm 1912– .
 VHAA K Vitterhets Historie och Antikvitetsakademien, Stockholm.
 VHAAH K Vitterhets Historie och Antikvitetsakademiens handlingar, Stockholm.
 vis ant visitationsanteckningar.
 vis prot visitationsprotokoll.
 ÖIÄ Överintendentens Ämbetet (efter 1918 KBS), Stockholm.

LANDSKAPSNAMNENS FÖRKORTNINGAR

Bl	Blekinge	Nä	Närke
Bo	Bohuslän	Sk	Skåne
Dr	Dalarna	Sm	Småland
Ds	Dalsland	Sö	Södermanland
Go	Gotland	Up	Uppland
Gä	Gästrikland	Vb	Västerbotten
Ha	Halland	Vg	Västergötland
Hr	Härjedalen	Vr	Värmland
Hs	Hälsingland	Vs	Västmanland
Jä	Jämtland	Ån	Ångermanland
La	Lappland	Ög	Östergötland
Me	Medelpad	Öl	Öland
Nb	Norrbottn		

Summary

The parish of Hög is about half way between Lund and Landskrona, near the River Löddeå. There are two large ancient monuments in the parish. The country is open and flat, and consists mainly of arable land. The church is on a hill immediately south of the village. Immediately north of the church is the former vicarage and south of this are the meadows by the river.

HISTORY

I. *Building* (fig 214 I). The church was originally in Romanesque style with nave, chancel and apse, and probably also a tower. There are no surviving doorways and windows, and the only evidence on which to date the church, therefore, is the sandstone font. This is assumed to have been made in the middle or latter half of the 12th century. The masonry of the church is of flint with some granite. Plinths and quoins are of finely tooled sandstone.

Furnishings. Of the oldest furnishings, only the font remains (fig 207). Round the bowl it is decorated with four knee-length winged figures, probably the four evangelists. The font is the only one of its kind in Skåne, but is considered to be related to the font at Saxtorp, and carved by a mason from Soest, who worked in Lund Cathedral, too. It dates from the middle or latter half of the 12th century.

II. *Building* (fig 214 II). At the end of the 13th century, dome-shaped brick cross vaults were erected in the nave, chancel and tower. The vaults in the nave may have been

decorated with simple paintings. During the Middle Ages a cross-vaulted vestry was built at the north side of the chancel and a porch round the north entrance to the nave. A south porch is also mentioned in documents, but it is impossible to ascertain whether it was medieval or not. The preserved paintings on the chancel vaulting were executed at the end of the 15th century or the beginning of the 16th. They belong to the so-called Everlöf group.

III. *Building* (fig 214 III). The south porch was demolished, probably in 1701, and in 1722 the upper parts of the tower were pulled down to the level of the nave walls and the tower was roofed. A sandstone colonnette from the demolished tower has been preserved.

Furnishings. The present reredos (fig 201) and the pulpit (figs 204, 205) date from the 16th century. The latter had originally a sounding board with the date 1583. One of the church bells dates from the end of the 16th century (fig 213), and during the following century a baptismal bowl of chased brass (fig 208), two cast brass altar candlesticks and, in 1641, silver communion vessels (fig 209) were acquired. At the beginning of the 18th century a gallery was erected, and in 1772 fixed pews were installed in the nave. A contour-sawn crucifix (fig 203) and a carved canopy over the font were also acquired. A new bell was installed in 1759.

IV. *Building* (fig 214 IV). The porch was enlarged and roofed with copper in 1807. The wall between the enlarged porch and the nave was demolished. The entrance to the porch was blocked up and a new main entrance to the church was opened in the west gable wall. In 1842 a new tower was built over the westernmost bay, with rich brickwork ornamentation and merloned gables in the east and west.

Furnishings. The enlarged porch was equipped with pews and a gallery.

V. *Building* (fig 214 V). In 1891 the church was rebuilt and given, on the whole, its present appearance. The porch enlarged earlier was extended eastwards, and made as high as the nave. The rest of the north wall of the nave was demolished except for a section which forms a pier in the middle of the rebuilt church. The extension (including the porch) was equipped with two corbie-step gables in the north, and vaulted with two dome-shaped cross vaults, the same as those in the nave. The vestry at the north side of the chancel was demolished and a new one was made in the apse behind the altar. A doorway leading into the vestry was made in the east wall of the apse. The vault in the former tower was removed and replaced by a wooden ceiling. A small staircase tower was built on the north side of the tower. All entrances and windows were completely redesigned.

Furnishings. In conjunction with the rebuilding in 1891, new pews, in imitation Renaissance, were installed in the

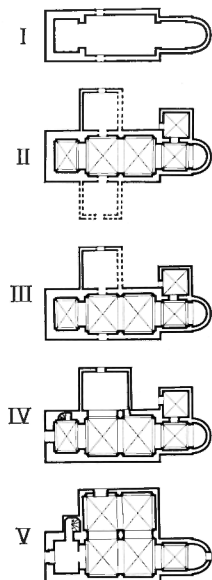

Fig 214. Kyrkans planutveckling, 1:1000.

Development of plan of church, 1:1000.

whole church. An organ loft was erected in the west part of the nave, and on the first floor of the tower a new organ was built with the front towards the nave. A new, wooden altar was acquired, and the Renaissance reredos was equipped with new paintings by Frederik Krebs (fig 202). A wooden altar rail, shaped like a horseshoe, was placed in front of the altar. The pulpit was given a new base and the sounding board was removed. An electroplate flagon and a

bread box were acquired. Two large brass chandeliers were obtained in 1898. In 1947 a new organ was built behind the old front. The most recent restoration of the church was in 1957–59, when the late Gothic paintings in the chancel were uncovered and preserved, the gilding on the furnishings renewed and the interior of the church painted in a yellowish-white shade.

FÖLJANDE KYRKOR I SKÅNE HAR UTKOMMIT I SERIEN SVERIGES
KYRKOR, KONSTHISTORISKT INVENTARIUM:

GÄRDS HÄRAD:

Kyrkorna i Vä, Sk band III: 1, volym 139.

HARJAGERS HÄRAD:

Kävlinge kyrka, Sk band I: 1, volym 38.

Barsebäcks och Hofterups kyrkor, Sk band I: 2, volym 144.

Löddeköpinge och Högs kyrkor, Sk band I: 3, volym 148.

Under utarbetande:

Saxtorp, V Karaby, Norrvidinge.

LUGGUDE HÄRAD:

Allhelgonakyrkan i Råå, Sk band II: 1, volym 96.

Bårslöv, Sk band II: 1, volym 96.

Raus, Sk band II: 1, volym 96.

Välluv, Sk band II: I, volym 96.

Sveriges Kyrkor

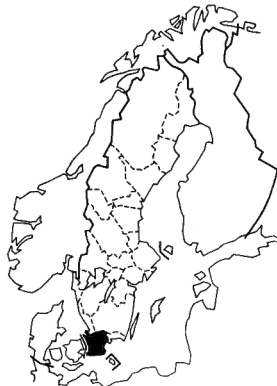
KONSTHISTORISKT INVENTARIUM

VOLYM 148

SKÅNE

Band I, häfte 3

Harjagers härad

AB KARTOGRAFISKA INSTITUTET